

Rodna gruda

Slovenija

Slika na naslovni strani:
Ljubljana – pogled z gradu.
 Slovensko glavno mesto bo tudi letos gostitelj številnih kulturnih, gospodarskih, turističnih in folklornih prireditev, od tradicionalnega grafičnega bienala do »Ohceti« po starih slovenskih običajih, Ljubljanskega festivala in drugih.

Vsi Slovenci za Trubarja	1
Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Uspehi slovenskih mikrokirurgov odmevajo po svetu	8
Intervju: Dr. Anton Kacinik	10
Slovenske legende	12
Lastovke se ne vračajo zmeraj	14
Let domov in nazaj v svet	16
Po Sloveniji	18
Koledar prireditev v Sloveniji	20
Naravni zakladi Slovenije – Kamnita Baba na Poljanah	21
Slovenija v mojem objektivu – Diego Gomez	22
Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo	24
To in ono o izseljevanju v Ameriko	25
Ob 150-letnici rojstva Jožefa Stefana	27
Umetniška beseda – Lojze Kovačič	28
Vaše zgodbe – V Judenburg	30
Sporočila za slovensko kulturno skupnost	31
Naši po svetu	32
Od Porabja do Čedad	36
Nove knjige	37
Materinščina, Tri pesmi Dore Obljubek	38
Lojze Slak se ponovno odpravlja čez lužo	39
Mladi mostovi	40
Mislimo na glas, Slovenski lonec	42
Vaš kotic, Tiskovni sklad	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
 Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
 Telefon uredništva 061/210-716
 Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher,

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 1.000.– din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Str, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

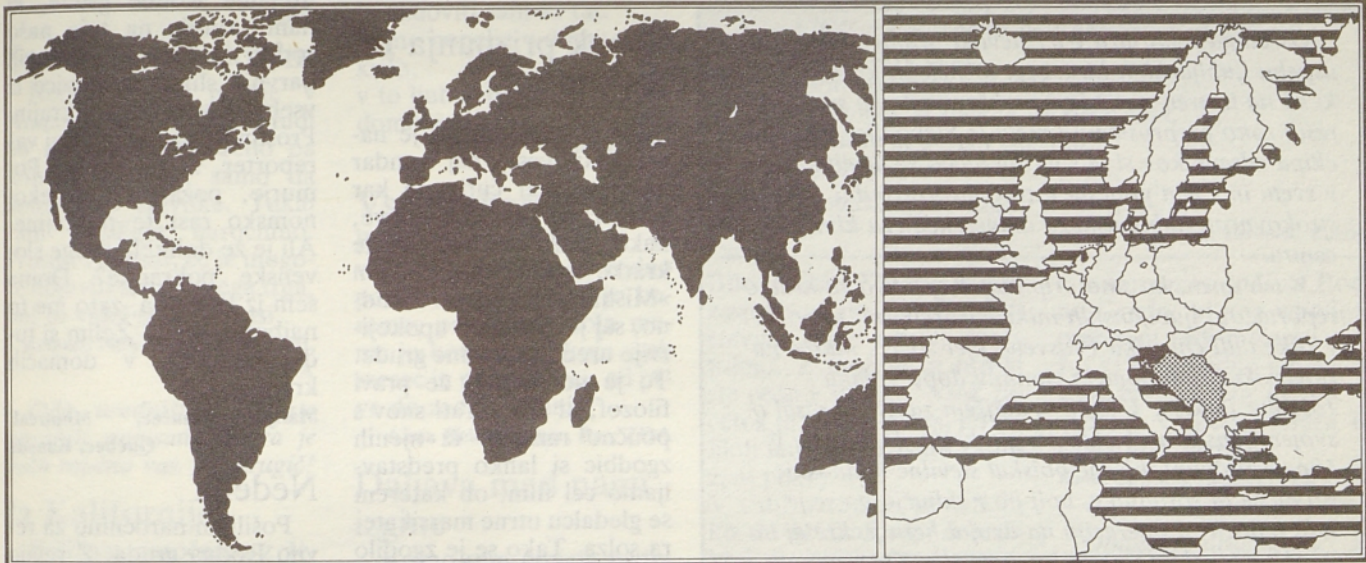
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Vsi Slovenci za Trubarja

Prihodnje leto bomo Slovenci proslavili 400-letnico smrti Primoža Trubarja, velikega rojaka, ki je s prvo slovensko knjigo storil veliko več kot le to, da nam je dal pisano besedo – s slovenskim knjižnim jezikom, mehko pojočo dolenjščino, je Primož Trubar v bistvu postavil temelj oblikovanja nacionalne zavesti.

V vseh stoletjih doslej pa se Slovenci tega nekako nismo v polni meri zavedali ali pa tej zavesti le nismo dajali polnokrvnega priznanja – tako smo že osnovnošolce učili o Trubarjevem katekizmu in Abecedariumu, prav malo pa smo jim povedali o tem, da je iz te prve pisane besede rasla naša narodna zavest, ki je s Prešernom doživela polno priznanje in uveljavitev v umetniškem svetu. S svojo narodno zavestjo smo potem pač ravnali včasih bolje, drugič slabše, skozi pisano umetniško besedo pa so jo venomer utemeljevali veliki slovenske besede, med njimi tudi Levstik, katerega 150-letnico rojstva smo proslavili pred štirimi leti, in pa tudi Stritar, katerega 150-letnico rojstva bomo združili s proslavo 400-letnice Trubarjeve smrti. Vse tri namreč veže rojstno okolje – Rašica, Podsmreka, Velike Lašče.

Priprave na proslavljanje, ki naj bi ne bilo bučno, pač pa kakovostno, so že stekle, sprva je šlo seveda bolj za usklajevanje med možnostmi in željami. Odbor za proslavo Trubarjeve in Stritarjeve obletnice pa sedaj že deluje po trdneje določenih izhodiščih in načrtih.

Osrednja naloga odbora pred proslavo v prihodnjem letu je vsekakor ureditev Trubarjevega spominskega obeležja. Ker so sicer avtentični mlin, v katerem se je Trubar rodil, požgali med enim svojih vpadov Turki, kot piše avtor sam, naj bi v spominski prostor preuredili mlin, ki so ga sicer zgradili pozneje, vendar smo ga nekako sprejeli za Trubarjevo rojstno hišo. Objekt sta ljubljanska in republiška kulturna skupnost odkupili iz zasebne lasti, sedaj bi ga bilo treba, kot rečeno, adaptirati, urediti ob njem sanitarije, vsaj na zunaj urediti

bližnje gospodarsko poslopje in prestaviti kozolec, žago, ki stoji v bližini mlina, pa naj bi v muzejski objekt preuredilo Gozdno gospodarstvo Kočevje. Velikolaška kmetijska zadruga pa je, vsaj načelno, prevzela nalogo, da bo do proslave preuredila Stritarjevo kaščo.

Sredstva za preureditev Trubarjevega mlina v spominski prostor s stalno razstavo Trubarjevega dela in s prikazom časa, v katerem je živel (grafični prikazi, faksimile njegovih del) naj bi zbrali v nekakšni »solidarnostni« akciji vsi Slovenci. Po približnem predračunu bi potrebovali za omenjena dela 12 do 14 milijonov dinarjev, zbrali naj bi jih, kot rečeno, z javnim pozivom: prispevale naj bi delovne organizacije, sindikalne podružnice, skupščine občin (zlasti petih ljubljanskih), socialistična zveza, šole, obrtniki prek svojih združenj, izseljenci prek izseljenske matice, Evangelistične verske skupnosti pa številne institucije in posamezniki zunaj Slovenije, zlasti iz Zvezne republike Nemčije, koder je deloval in živel Primož Trubar.

Za zbiranje denarja bo pri Krajevni skupnosti Velike Lašče odprt poseben žiro račun, kamor se bodo stekala sredstva.

Zavzetosti med Velikolaščani ni malo, njihovi načrti, po katerih naj bi s tega konca resnično napravili nekakšen spominski park svojih velikih rojakov, so še daljnosežnejši; Trubarjev mlin naj bi postal izletiščna točka za vse slovenske šolarje, ob njem naj bi uredili rekreativni prostor, gledališče na prostem, postavili gostinski objekt, speljali cesto od Trubarjeve do Levstikove in Stritarjeve rojstne hiše, hkrati pa ohranili to okolje čim bolj avtentično, takšno kot je bilo za časa življenja vseh treh mož. Kakršenkoli gradbeni poseg na področju Rašice pa je z odlokom skupščine občine Vič-Rudnik že tako ali tako možen zgolj s soglasjem zavoda za spomniško varstvo.

Delovni načrt za praznovanje 400-letnice smrti Primoža Trubarja in hkrati 150-letnice rojstva Josipa Stritarja je torej zastavljen.

Alenka Regally, Kmečki glas

urednik vam

Osrednja reportaža v tej številki pripoveduje o uspehu ljubljanskih kirurgov, točneje mikrokirurgov, ki so na izviren način, prvi takšne vrste na svetu, rešili roko preprostemu kmetu iz Slavonije. Izkušena ekipa zdravnikov si je s to operacijo še utrdila sloves v svetu in s tem ponela v svet glas o izredni strokovnosti ljubljanskega univerzitetnega kliničnega centra.

V teh dneh, ko smo pripravljali gradivo za kratko reportažo o ljubljanskih mikrokirurgih, mi je prišla v roke tudi chicaška Prosveta, kjer so 13. marca na slovenski strani objavili zanimiv dopis rojaka Josepha Jerkiča. V svojem daljšem zapisu je pisal o svojem lanskem obisku starega kraja, Dobravelj v Vipavski dolini, kjer je obiskal številne mladostne prijatelje in sorodnike, bolj po naključju pa se je tudi odločil za operacijo na dvojni herniji, ki naj bi ga sicer čakala po vrnitvi v Ameriko. Operacijo so mu na priporočilo Slovenske izseljenske matice opravili v Kliničnem centru v Ljubljani. Ta zapis je izredno zanimiv tudi za naše razmere, saj so se piscu skoraj nehote vsilile tudi primerjave med slovenskimi in ameriškimi bolnišnicami. Takole piše:

»Po nekaj potrebnih vprašanjih in kratkem pregledu sem bil sprejet, ne kot tujec temveč kot svoj med svojimi. Naslednji dan so opravili še nekaj pregledov, okoli poldne pa sem bil operiran pod spretno roko dr. Meška. Pri operaciji je bil navzoč še dr. Velikonja in operacijska sestra... Operiran sem bil na dvojni herniji, kar ni bilo enostavno, vendar se mi je rana hitro zacelila in čez štiri dni me je dr. Meško že poslal domov. Bolniško osebje je bilo izredno prijazno in ustrezljivo, vsako željo so izpolnili, če je bilo le mogoče. Seveda pa bi naši ameriški bolniki, ki so navajeni na »super luksuz« po bolnišnicah (ob vsaki postelji telefon, v vsaki sobi barvni televizor in WC, vsak dan sveža posteljnina in še kaj), morda kdaj pa kdaj vihali nos. Zato pa moramo ta »luksuz« v Ameriki »mastno« plačati. Za tako operacijo, kot sem jo imel v Ljubljani, bi v Ameriki plačal najmanj 4.000 dolarjev, v Ljubljani pa sem plačal za vse stroške točno 448.84 dolarjev. V Ameriki sem pri neki operaciji samo za anestezijo plačal 530 dolarjev.« Ob koncu se rojak še zahvaljuje sodelavki Matice, zdravnikom in bolniškemu osebju, ki se je tako požrtvovalno zavzelo za ameriškega rojaka. »Tega ne bom pozabil nikoli,« je zapisal Joseph Jerkič.

To je še en »dober glas«, ki na svoj način dopolnjuje našo reportažo o ljubljanskih zdravnikih.

Jože Prešeren

vaša pisma

Šopek priznanja Ini Slokan

Že neštetokrat mi je narokovala vest, naj vendar napišem, kar čutim in kar zasluži, da Ina Slokan izve, kako radi beremo njene kratke črtice pod naslovom »Mislimo na glas«. Ni čudno, saj je bila pred upokojitvijo urednica Rodne grude. To je novinarka, že pravi filozof, ki zna zbrati snov s poučno razlago. Iz njenih zgodbic si lahko predstavljamo cel film, ob katerem se gledalcu utrne marsikatera solza. Tako se je zgodilo meni, ko sem brala mnoge izmed njenih črtic, kot npr. »Oprosti, pozabi« ali »Dan spominov«.

Hvala ti, Ina, za te tako lepo napisane zgodbe, ki si jih med drugim izvedela tudi od ljudi, ki si jih srečevala med delom na Slovenski izseljenski matici. Mnogi so se ti »spovedali«, da so si malce razbremenili vest, ki jih je spremljala vse življenje. Ti si nam jih ovekovečila, da jih lahko prebiramo v Rodni grudi. Karkoli napišeš, zveni tako človeško, kar se dogaja le redko v življenju.

Dnevi hitijo, potekajo tako tistim, ki pišejo, kot tistim, ki beremo. Zato pohitim, dajmo priznanje tistim, ki so nas bogatili z vsako številko Rodne grude in kazali človeške vrline, tegobe in napake. Poklonimo jim šopek zasluženega priznanja!

Rodna gruda je res dragocena revija z bogato vsebino, ki je vredna veliko več kot enajst dolarjev na leto. Zato prilagam v sklad 10 dolarjev. Barvne slike so tako krasne, da bi jih najraje vse dala v okvir in razobesila po stenah. Kdor še ni naročnik, mu toplo priporo-

čam, da si jo nabavi. Z njo si bo obogatil obzorje.

Tončka Simčič, Cleveland, OH,
ZDA

Zanima me Pomurje

Pošiljam naročnino za Rodno grudo in Slovenski koledar ter za tiskovni sklad. Hvala vam, drago uredništvo, za tako lepo urejanje Rodne grude, ki nam prinaša na tuje našo rodno domovino v lepih barvnih slikah in novice iz vseh slovenskih pokrajin. Prosim pa vas, da se naj vaš reporter, ki bi obiskal Pomurje, pozanima za ekonomsko rast te pokrajine. Ali je že dohitela druge slovenske pokrajine? Doma sem iz Pomurja, zato me to najbolj zanima. Želim si tudi napredka v domačih krajih.

Marija Maučec, Montreal,
Quebec, Kanada

Nedelja

Pošiljam naročnino za revijo Rodna gruda. Z revijo smo zelo zadovoljni, čeprav prihaja dosti prepozno, vendar je vseeno dobrodošla. Posebno radi preberemo, če je napisano kaj iz rojstnega kraja. Doma sem iz Prekmurja, iz vasi Nedelja. Lepo pozdravljam vse, ki delate v uradu Rodne grude.

Maria Wyszczanski, Lamont, Alta,
Kanada

Novice

Ponovno pošiljam naročnino za 1985. Rodno grudo berem že vrsto let in bi jo težko pogrešal. Prinaša nam mnogo novic iz starega kraja in pa od naših izseljencev, ki so razkropljeni po vsem svetu. Zato priporočam še drugim, da si naroče to lepo revijo, vsakdo jo bo bral z veseljem in ostal njen naročnik. Lepo pozdravljam vse bralce Rodne grude.

Leo Tomec, St. Catharines, Ont.,
Kanada

Kraški izlivi

Kako prijetno sem bila presenečena, ko sem v Rodni grudi zagledala naslovno sliko moje knjige Kraški izlivi. Zdaj ta slika kroži po svetu, vse skupaj se mi zdi kot sanje. V duhu tudi jaz letam iz kraja v kraj, s Kraša na Vrhe, v Vipavo, v Piv-

ko, v Brkine, nato nazaj čez Postojno, dalje čez Sočo, vidim Sveto goro, Brda, Štajersko, Dolenjsko, Belo krajino, potem pa spet v Italijo, Švedsko, Kanado, Ameriko, Argentino. Povsod imam znanca in sorodnike, mnoge iz prejšnje očetove rodbine po očetu Gec in po materi Švab.

Marcela Bole, Pascoe Vale, Avstralija

Samo da vse dobim

Rodna gruda potuje v Ameriko počasi, včasih tudi po tri mesece. Vseeno pa sem zadovoljen, samo da dobim vse številke. Tukaj vam pošiljam naročnino. Prosim vas tudi, če je mogoče objaviti sliko našega trga, rad bi videl sredino vasi.

J. Renner, New Smyrna Beach, FL, ZDA

Odg. uredništva: Žal ste pozabili napisati, katera je vaša rojstna vas. Pa drugič!

Iz Kalifornije

Pošiljam naročnino z željo, da bi mi še naprej tako redno pošiljali Rodno grudo. V njej je resnično za vsakogar nekaj, nekaj posebnega za nas, ki živimo v tujini. Prosim, objavite kdaj kaj z Dolenjske; Stavča vas pri Dvoru je moj rojstni kraj. Od doma sem šla že leta 1921 in sem bila tam dvakrat na obisku, leta 1959 in 1980. Lepe spomine imam. Pozdravljam družino Kuhelj iz Ljubljane.

Rose Krainik, Orange, CA, ZDA

Fotografije Slovenije

Najlepša hvala uredništvu Rodne grude. Z veseljem jo berem in si ogledam fotografije naše domovine Slovenije. Jaz sem doma iz Preserij pri Braniku. Tudi od tam bi bilo mogoče kaj zanimivega napisati in posneti, če je mogoče.

Miro Kerševan, Bleckburn, Vic. Avstralija

Sanjski odmevi

Ko noč razgrne temna krila in nas zasenči nočna vila, navdihne sanje mi čarobno, ko spremlja me v domovino rodno.

Že ptičke mi lepo pojo, »Le prid domov!« me vabijo.

In rožce rajsko razcvetene krasijo vence razpletene.

Zdaj gorka sapica pihlja, prinaša mi odmeve. In sonce rahlo se smehlja, mi prebujta srčne zveze.

Tako proslavljam rodni kraj, ta čudoviti sanjski raj, ki me popelje v doma krilo, v to ljubo rodno domovino.

Helen Cerar

Vse preberemo

Pošiljam naročnino in se vam zahvaljujem za redno pošiljanje. Zelo radi jo beremo, predvsem moja mama jo komaj pričakuje vsak mesec in prebere vse, od prve do zadnje strani.

Anna Bell, Dunbar, Pa., ZDA

Daljava med nami izgine

Ravno sem prejela nadvse cenjeno berilo – Slovenski koledar. Zato sem se namenila, da poravnam naročnino. Vsebina knjige je mi-kavna in privlačna. Še posebno slike me tako pritegnejo, da se počutim, kot bi bila zares med vami, da je odstranjena vsa daljava, ki nas ločuje.

Po dopisih, še posebno v reviji, vidim, da so tudi mladi dopisovalci navdušeni na vseh koncih sveta, da imajo isti občutek in ljubezen do Slovenije kot mi starejši. Mlajši pa bodo imeli seveda še veliko priložnosti za mnoga srečanja in prijetna doživetja, medtem ko starejše ovirajo že leta. Z zadovoljiti se moramo pač z dobrim branjem. Te vrstice naj opišejo naša čustva.

Helen Cerar, New Berlin, Wis., ZDA

Moji teti v Belgiji

Pišem moji teti Ani Špital v Houthalenu v Belgiji. Šalek je bil nekoč, ko ste vi odhajali na tuje, majhen kraj. Tu ste imeli svojo hišo, tu so vaši spomini na domači kraj. Pol ure proč je bilo Velenje, kjer je bil tudi rudnik lignita, kakor je še danes. Tja je hodil na delo vaš mož in moj stric Pankracij.

Pomladanski pozdrav

Mojim otrokom, zetom, snaham in vnukom na Švedskem in v Švici pošiljam prisrčen pomladanski pozdrav s tole pesmico:

Sonček zlati koplje svoje žarke
v rosni trati –
da vse blešči se in iskri!
Iz mokrih tal vzklije zvonček,
nežno beli cvetek mu veter zaziblje
cin-cin,
da trobentico iz spanja prebudi – trara.
Vijolica ponižna se pod grmičjem stiska,
svoje plave očke
zyedavo upira v prebujeni svet.
Škrjanček se dvigne veselo v zrak,
zavrisne in pesem zažvrgoli
o pomladi in poletju naproti.

Mama in omika iz Savinjske doline,

Pavla Turnšek, Polzela

Bilo je leta 1926. Bil je slab zaslužek, zato ste tako kot številni drugi izbrali pot v tujino. Z možem in otroki ste odšli v Belgijo. Vsak začetek je težak, danes, po tolikih letih, pa uživate zasluženi pokoj.

V tistih izrednih trenutkih, ko ste obiskali svoj domači kraj, ste obiskali tudi mene. Tu smo praznovali tudi vašo 80-letnico. Zdaj pa boste praznovali že 85-letnico življenja. Vsi sorodniki iz Titovega Velenja vam želimo še vrsto zdravih let. Stricu Pankraciju pa želimo, naj mu bo lahka tuja zemlja. Srčno pozdravljamo tudi otroke, nečakinja

Karla Vidic, Titovo Velenje

Iz Minnesote

Oglašam se iz mrzle Minnesote. Poravnavam naročnino za koledar, ki ste mi ga poslali. Zelo mi je všeč, ker je zelo veliko slik in veliko branja in novic. Če vam je mogoče, bi bil zelo vesel, če bi objavili sliko Ihana, kjer sem bil rojen. Zelo dolgo sem že po svetu in zelo mi je bilo tam všeč, prav tako tudi moji ženi, ko sva bila na obisku. Če bo zdravje dopuščalo, bova prišla še kdaj. Jacob Kokaly, Eveleth, MN, ZDA

Najlepši slovenski kraji

Prejeli smo Slovenski koledar za leto 1985. Hvala lepa. Koledar je zelo zanimiv s krasnimi fotografijami najlepših slovenskih krajev in z izbranimi in zanimivimi članki. Čestitamo! Pošilja-

mo naročnino tudi za Rodno Grudo, ki jo z veseljem prebiram tudi mojemu možu, ki je še vedno v bolnici, zdaj že štiri leta in pol. S solzami v očeh poslušam in uživa vsak članek.

Anna in John Judnich, San Francisco, Calif., ZDA

Dodatek uredništva: Iz Prosvete smo izvedeli, da je 27. februarja 1985 umrl rojak John A. Judnich. Ženi Anni, sinu in drugim sorodnikom izrekamo iskreno sožalje.

Tolažba

Najlepše se zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude, ki jo zelo rada berem in se tako tolažim, kadar mi je najtežje. Hudo mi je, ker nimam tukaj nikogar od rodbine, zato mi je Rodna gruda tesno pri srcu. Vidim prelepe kraje po Sloveniji, čeravno mi je bilo doma zelo hudo, jih imam rada.

Ana Brand, Pooraka, S.A., Avstralija

Žal nisem v Prlekiji

Lepo pozdravljeni vsi, ki delate v uredništvu in upravi Rodne grude. Dober zaslužek in dosti dela vam želi stara Rozali iz Prlekije. Žal pa že dolgo nisem v Prlekiji. Mislim, da ne bom nikoli več videla mojega rojstnega kraja Bučkovci. Ker imam že 76 let, je to dolg »voyage«, bolj se že pripravljam na tisto pot, s katere ni več vrnitve.

Rozali Brenkovič, Croisilles, Francija

dogodki

Devizni uspehi in neuspehi

Zvezni inštitut za zunanjo trgovino je pred nedavnim objavil podatke o vrednosti jugoslovanskega izvoza in uvoza v lanskem letu. Skupna vrednost izvoza je znašala 10 milijard (bilijonov) 254 milijonov dolarjev, kar je za 561 milijonov dolarjev več kot v letu 1983. Vrednost uvoza v Jugoslavijo pa je znašala 11 milijard 996 milijonov dolarjev, ali za 171 milijonov več kot leto prej. Uvoz se je pokrival z izvozom 85-odstotno.

Jugoslavija je lani 94 odstotkov izvoza in 92 odstotkov uvoza realizirala

z 28 državami. Z 12 izmed njih ima pozitivno bilanco.

Največji jugoslovanski zunanjetrgovinski partnerji so: Sovjetska zveza, Italija, Zvezna republika Nemčija, Češkoslovaška, Združene države Amerike, Nemška demokratična republika, Poljska, Irak, Avstrija, Madžarska, Francija, Egipt, Libija, Iran, Alžir idr.

Življenje je vse dražje

V Sloveniji so se življenjski stroški v primerjavi marec 1985 z marcem 1984 dvignili za 79,5 odstotkov, kljub temu pa nam statistiki dokazujejo, da so se realni osebni dohodki (plače) zvišali za 3,5 odstotka.

Slovenski pisatelji demonstrirali za mir v svetu

V začetku marca se je zbrala pred slovensko skupščino v Ljubljani skupina pisateljev, da bi s to gesto podkrepila mednarodno gibanje PEN združenja za mir na svetu. Mednarodni PEN je pozval vse centre po svetu, da bi organizirali demonstracije in akcije, s katerimi bi pisatelji budili vest človeštva. Svetovni pisateljski dan miru naj ne bi bile le obletnice bitk, zmag ali porazov in podobnih vojnih dogodkov, temveč dnevi, ki so povezani z dobrimi željami za človeško srečo, spravo in mir.

Za letos je japonski PEN predlagal 3. marec, stari japonski praznik cvetja in dekliških dobrih želja. Na ta dan Japonci obdarujejo deklice z lutkami in cvetjem. Posvečen je dobrim željam, da bi dekleta odrasla in imela srečne družine v miru.

Skupina slovenskih pisateljev med demonstracijo pred slovensko skupščino

Clevelandski župan v Sloveniji

Sredi aprila je bil na zasebnem obisku v Sloveniji George Voinovich, župan Clevelanda, ki je to priložnost izkoristil tudi za številne pogovore: sprejel ga je predsednik slovenske skupščine Vinko Hafner, razgovore je imel s predsednico skupščine mesta Ljubljane Tino Tomlje ter s predstavniki Slovenske izseljenske matice, gospodarske zbornice in drugimi. Sestal se je tudi s predsednikom zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva, nekdanjim ljubljanskim županom, dr. Marjanom Rožičem.

George Voinovich se je v Ljubljani pogovarjal med drugim tudi o gostovanju clevelandskih simfonikov v ljubljanskem Čankarjevem domu, obenem pa tudi o gostovanju slovenskih simfonikov v ZDA ter o predstavitvi slovenskega in jugoslovanskega turizma v Clevelandu.

Priznanja znanstvenikom

V aprilu so v Ljubljani podelili letošnje Kidričeve nagrade, ki jih podeljujejo za vrhunske dosežke na raziskovalnem delu, zlasti na znanstvenotehničnem področju. Letos so te nagrade prejeli: dr. Peter Prelovšek, dr. Venceslav Rutar, dr. Ivan Vizovišek, dr. Franc Janežič in dr. Viktor Korošec.

Obenem so podelili tudi nagrade sklada Borisa Kidriča; med drugimi jo je na področju humanističnih in družbenih ved prejel tudi dr. Tone Cevc, ki se s svojimi prispevki o slovenskem ljudskem arhitekturnem izročilu predstavlja tudi v letošnjem letniku naše revije; podelili pa so tudi nagrade za izume in tehnične izboljšave.

Jakopičeva nagrada

Zveza slovenskih društev likovnih umetnikov je podelila letošnjo nagrado Riharda Jakopiča, najvišje slovensko priznanje za domačo likovno ustvarjalnost. Letos je to priznanje prejel slikar in grafik Apolonio Zvest. V obrazložitvi so zapisali, da je ta slikar v zadnjem obdobju raziskoval številne nove izrazne možnosti, s katerimi je razvil koncept likovnosti, za katero je značilno komponiranje z barvo in slikovito potezo.

Sarajevo 1984 – finančni uspeh

Zimske olimpijske igre v Sarajevu so organizatorjem navrgle okrog 10 milijonov dolarjev ostanka dohodka, potem ko so izračunali vse stroške, ki

so jih imeli z organizacijo iger in z izgradnjo potrebnih novih objektov.

Upravni odbor organizacijskega odbora zimskih olimpijskih iger je ustanovil poseben sklad, ki so ga namenili za financiranje velikih športnih prireditvev na snegu in ledu, za razvoj zimskih športov med mladino, za znanstveno-raziskovalno delo ter za usposabljanje kadrov za športe na snegu in ledu. Del dohodka bodo namenili tudi za dograditev nekaterih športnih objektov, gradnjo objektov za mladinski turizem ter za številne humanitarne akcije.

TAM se je povezal z IVECO

Tovarna avtomobilom Maribor je pred nedavnim podpisala pogodbo z družbo Iveco-Fiat iz Torina v Italiji, ki obsega blagovno izmenjavo v vrednosti deset milijard lir. Predsednik Iveco Giorgio Garuzzo je ob podpisu pogodbe izjavil, da tokrat prvič v zgodovini te firme kupujejo motorje od zunanje partnerja. »Za nakup Tamovega motorja smo se odločili zaradi njegove karakteristike in kakovosti,« je dejal predstavnik Iveco.

Tam bo pošiljal partnerju osemvaljne motorje, razdelilnike, listnate vzmeti, črpalke, ulitke in druge avtomobilske dele, Iveco pa bo dobavljal kamione, ki ustrezajo za mednarodno špedicijsko dejavnost, med njimi tudi naj sodobnejši model »turbostar«.

Bencin brez svinca od 15. marca 1986 naprej

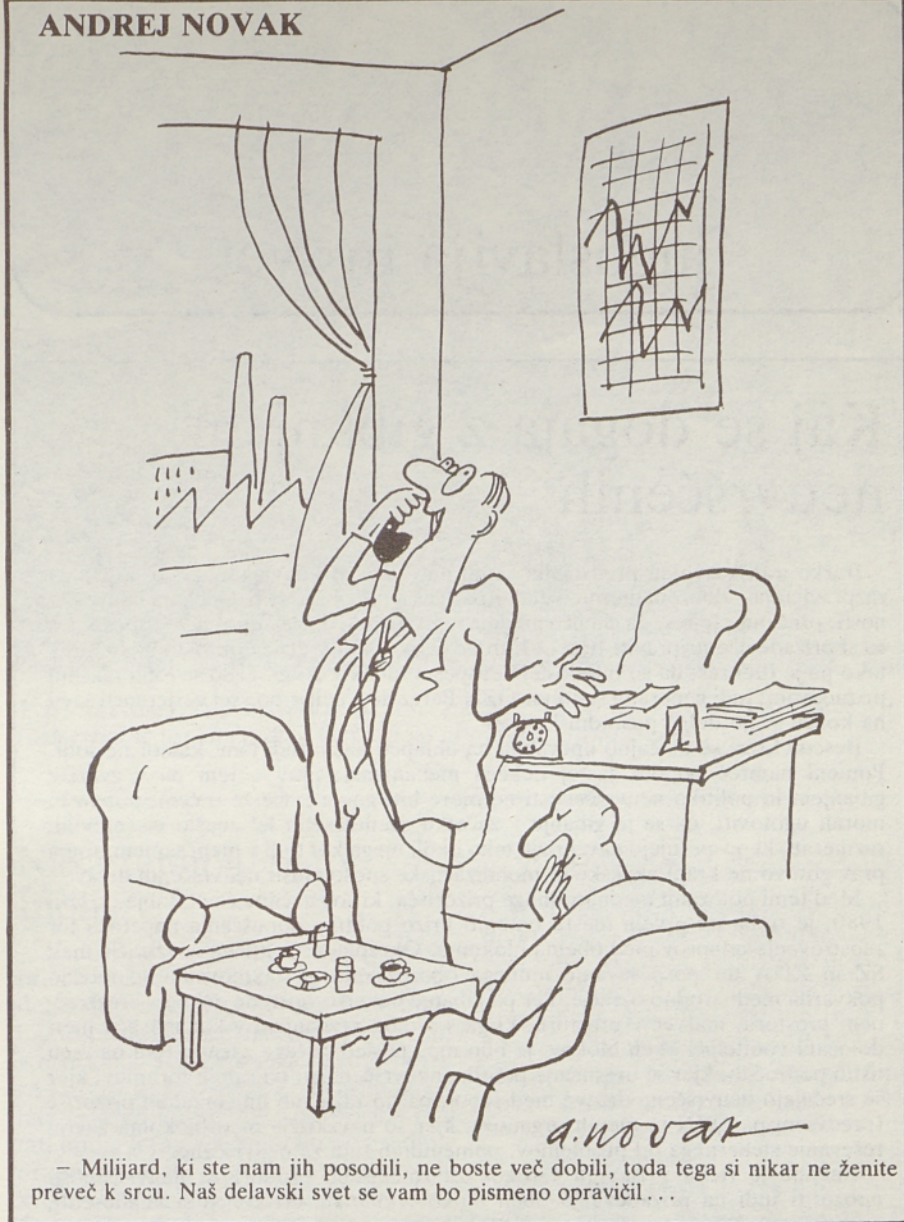
V Jugoslaviji bodo od 15. marca prihodnje leto prodajali bencin brez svinčevih primesi na črpalkah v vseh turističnih krajih in na tranzitnih točkah. Tako bodo motorizirani turisti, ki imajo vozila zgolj za porabo take vrste goriva, lahko mirno preživeli dopust tudi v naši državi. Takšno gorivo naj bi bolje varovalo človeško okolje.

Anton Dermota Narodni galeriji

Slavni slovenski tenorist Anton Dermota, ki bo letos praznoval 75-letnico, je pred nedavnim ljubljanski Narodni galeriji izročil v trajno last dragoceno oljno sliko Pavla Künla (1817–1871) Pogled na Ljubljano z Ribjega trga. Sliko je Anton Dermota kupil pred nekaj leti na eni izmed dunajskih velikih dražb umetnin in jo je imel doslej na svojem dunajskem domu.

Anton Dermota živi na tujem od leta 1934 in se nenehno vrača v domovino. Letos bo pri Mohorjevi družbi v Celju izšla tudi knjiga njegovih spominov.

ANDREJ NOVAK

– Milijard, ki ste nam jih posodili, ne boste več dobili, toda tega si nikar ne ženite preveč k srcu. Naš delavski svet se vam bo pismeno opravičil ...

Iz »Dela«

25 milijonov nas bo

Jugoslavija bo imela leta 2000 okoli 25 milijonov 150.000 prebivalcev. Povprečna stopnja rasti prebivalstva se bo tudi v prihodnje postopoma povečevala in bo znašala okoli 0,6 odstotka na leto.

Ta napoved je samo del osnutka dolgoročnega družbenega načrta Jugoslavije od leta 1986 do 2000, ki ga je zvezna vlada pred nedavnim dostavila skupščini Jugoslavije.

V povprečju se bo podaljšalo tudi trajanje življenja. Ženske bodo leta 2000 živele okoli 75, moški pa 70 let. Prav tako se bo zmanjševalo število prebivalcev, ki živijo in delajo na vasi. Število tako imenovanih nekmetijskih prebivalcev se bo do leta 2000 povečalo za okoli štiri milijone. Pozornost vzbuja tudi opredelitev, da se bo Jugoslavija do leta 2000 približala polni zaposlenosti. Takšna napoved temelji

na domnevah, da se bo na leto zaposlovalo po 400.000 občanov, s tem da bodo najtežja leta na tem področju do leta 1990. Rast družbenega proizvoda celotnega gospodarstva se bo gibala po povprečni 4,5-odstotni letni stopnji. Uresničitev takšne rasti bo zahtevala največ prizadevanj do leta 1990, zatem pa bo ta rast enakomernejša in nekoliko večja – okoli 5 odstotkov. Pričakovati je tudi dinamično rast prometa in turizma.

Predvidevajo, da bo skupna življenjska raven naraščala po povprečni letni stopnji 4,4 odstotka, vse do leta 2000. To v primerjavi z obdobjem od leta 1981 do 1985 pomeni postopno pospeševanje rasti predvsem v skladu z rasto zaposlenosti in produktivnost. Obseg skupne realne osebne porabe se bo do konca tisočletja podvojil. Skupni realni osebni dohodki naj bi se povečali za več kot dvakrat, po letni stopnji 4,8 odstotka, pokojnine pa naj bi naraščale nekoliko počasneje.

jugoslavija in svet

Kaj se dogaja z gibanjem neuvrščeni

Iraško-iranska vojna predstavlja samo eno od tistih dogajanj, ki so povod za razpravljanja – dobronamerna, vendar pa včasih tudi ne – o krizi gibanja neuvrščeni; pri čemer je res, da članice gibanja neuvrščeni doslej niso imele uspeha, ko so si prizadevale pripraviti Irak in Iran do tega, da bi sedla za okroglo mizo, prav tako pa je tudi res, da so bili doslej neuspešni tudi vsi drugi, ki so se lotili takšnih prizadevanj; tudi generalni sekretar OZN Perez de Cuellar po vsej verjetnosti še ni na koncu svoje dolge posredniške poti.

Beseda kriza se običajno uporablja na ohlapen način tudi tam, kamor ne sodi. Pomeni namreč popoln zastoj nekega mehanizma, prav o tem pa v zvezi z gibanjem in politiko neuvrščeni ne more biti govora. Če že o čem, potem bi morali ugotoviti, da se je gibanje v začetku osemdesetih let znašlo v svetovnih razmerah, ki pospešujejo navzkrižja tako okoli njega kot tudi v njem samem, to pa prav gotovo ne krepí akcijske in mobilizacijske sposobnosti neuvrščeni držav.

Med temi potezami mednarodnega prizorišča, ki so značilne za obdobje po letu 1980, je treba na prvem mestu omeniti krizo politike popuščanja napetosti ter zaostrovanje odnosov med obema blokoma. Okrepljena politična navzkrižja med SZ in ZDA ter pospeševanje njenega oboroževalnega takmovanja so močno pokvarila mednarodno ozračje, ker pa gibanje neuvrščeni ne deluje v brezračnem prostoru, marveč v prostoru, ki ga s svojim ravnanjem v kar največji meri določata voditeljici obeh blokov, je bilo moč posledice tega zaznati tudi na vseh tistih področjih, kjer se uresničuje politika neuvrščeni: od samih forumov, kjer se srečujejo neuvrščeni države med seboj, pa do različnih univerzalnih prizorišč (predvsem pa OZN in njenih organov), kjer so navzkrižja med blokoma zavrta reševanje slehernega od problemov, pomembnih tudi za neuvrščeni.

Nadalje je treba v iskanju vzrokov za zmanjšano prodornost neuvrščeni opozoriti tudi na prizadevanja obeh blokov, ki sta proti koncu sedemdesetih, povsem razloženo pa v začetku osemdesetih let začela širiti in na novo črtati svoja vplivna območja ter se med seboj razmejevati. Prav zavoljo tega razmejevanja pa se blokovsko kosanje prenaša na zemljepisna območja, ki so območja neuvrščeni držav. Hkrati s tem pa se krepí tudi prizadevanje obeh vojaškopolitičnih blokov, da v to svoje kosanje zapletata tudi same neuvrščeni države, bodisi z neposrednimi pritiski nanje bodisi z vplivanjem na celotno gibanje neuvrščeni čez tako imenovano prozahodno oziroma »radikalno«, se pravi prosovjetsko krilo. Prav tako ne gre na roko učinkovitosti politike neuvrščeni svetovna gospodarska kriza, ki je cenó za prestrukturiranje gospodarstev najmočnejših industrijskih kapitalističnih dežel v veliki meri prevladala na ramena držav v razvoju; to pa skupaj z dolžniško krizo v teh državah krepí izolacionistične težnje, ki hočejo ravnati po načelu »poskrbimo najprej zase«.

Vse navedene prvine krepíjo tudi ideološko in politično izključnost, zaradi katere se zaostrojuje nasprotja tudi med samimi ideološko različno usmerjenimi neuvrščeni državami, od katerih je sleherni prepričana, da ima najboljši recept za dokončno zmago nad imperializmom in razvojnim zaostajanjem; najbolj izrazit primer tega je ravno iransko-iraški spopad.

In še na nekaj bi kazalo opozoriti: s koncem sedemdesetih let so s svetovnega prizorišča izginili zadnji zgodovinski voditelji gibanja neuvrščeni – med njimi je bil tudi predsednik Tito – ki so s svojim ugledom vedno predstavljali velikanski mobilizacijski in akcijski potencial.

Za gibanje neuvrščeni je kajpada najbolj prav, da se vseh teh novih razmer in navzkrižij zaveda. Prav tako pa se mora tudi zavedati, da gre za težave, ki bi jih morali imenovati konjunkturne, se pravi prehodne. Dejstvo je namreč, da osnovno poslanstvo neuvrščeni, poslanstvo, ki bi mu na kratko rekli obramba miru, ki ga je treba izkoristiti za vsestranski razvoj in osvobajanje, še dolgo ne bo izčrpano.

Marjan Sedmak

gospodarske novice

Visoko priznanje za Iskro

Mednarodna žirija je te dni na podlagi ugotovitve nadpovprečnih oblikovalskih kvalitet odlikovala Iskrin proizvod ultrazvočni defektoskop in ga uvrstila v razstavo »Dobra industrijska oblika« (Die gute Industrieform). Oblikovalec je Ljuban Klojčnik iz Iskre.

Dvanajst članov žirije in strokovnjakov je ovrednotilo proizvode skoraj 300 podjetij iz 14 dežel. Pri tem sodijo h kriterijem zlasti visoka oblikovalska kvaliteta, visoka praktična uporabnost, varnost, ergonomska prilagoditev ter tehnična in oblikovna samostojnost.

Omenjena razstava oblikovanja, ki jo organizira istoimensko združenje, sodi med mednarodno najpomembnejše tovrstne raziskave in jo vsako leto organizirajo ob specializiranem sejmu v Hannoveru, ki bo letos od 17. do 24. aprila. Okrog sto tisoč oblikovalcev iz vsega sveta se preko te razstave seznanijo z najnovejšimi razvojnimi smermi mednarodnega industrijskega oblikovanja.

Iskrina telefonija v Afriki

V Zimbabveju so pričeli po Iskrini tehnologiji izdelovati in montirati zasebne telefonske centralne EPA-X in telefonske aparate. Vrednost posla, ki je plod poslovnotehničnega sodelovanja med Iskro in zimbabvejskim partnerjem WRS-World Radio System in obsega prenos Iskrine tehnologije, je 400.000 dolarjev. Že prihodnje leto naj bi vrednost posla dosegla milijon dolarjev. Obstajajo povsem uresničljive možnosti za Iskrin prodor na področje javne telefonije v Zimbabveju, Keniji in še nekaterih drugih vzhodnoafriških državah.

Lesna povečuje izvoz

Temeljne organizacije slovenjgraške Lesne bodo letos prodale na konvertibilno tržišče za 9 milijonov dolarjev izdelkov. Tujim partnerjem bodo prodali predvsem stavbno pohištvo, lep-

ljene profile, rezan les, iverne plošče in obloge. Da bi povečali izvoz v naslednjih letih, naj bi opravili nekatere investicije v lesnopredelovalnih tovarnah. Vso pozornost bi usmerili tudi v izboljšanje kakovosti izdelkov.

Uspešno poslovanje Splošne plovbe

Edini slovenski pomorski prevoznik Splošna plovba iz Pirana je lani dosegel 19,9 milijarde dinarjev celotnega prihodka (81 odstotkov več kot v letu poprej), kar je več, kot so načrtovali.

Kljub še vedno trajajoči krizi svetovnega pomorstva je Splošni plovbi uspelo redno zaposliti lastne in dolgoročno najete ladje lastnega podjetja v tujini. Skupno z najetimi ladjami so prepeljali 9,09 milijona ton tovora (6,8 odstotka več kot leta 1983). Od tega je bilo tovora, namenjenega izvozu 2,6 odstotka, uvozu 21,8 odstotka, tranzitnega tovora 0,3 odstotka, tovora, ki je potoval med tujimi pristanišči pa kar 75,3 odstotka.

Delež domačega tovora (uvoznega in izvoznega) se je tudi lani zmanjšal: s 27,6 odstotka je upadel na 24,4 odstotka. Tako je bil dohodek piranskih pomorskih prevoznikov še bolj odvisen od prevozov med tujimi pristanišči.

Na poslovanje je razen svetovne pomorske krize vplivalo nedosledno izvajanje veljavnega deviznega zakona (zagotavljanje deviz za pokrivanje stroškov pri prevozu domačega blaga na mednarodnih relacijah), otežkočeno odplačevanje tujih posojil in znižane stopnje izvoznih spodbud, ki še vedno niso izenačene z izvoznimi spodbudami pri izvozu blaga.

Glavnice deviznih posojil, ki jih je najela Splošna plovba Piran, so bile za leto 1984 reprogramirane, redno pa so poravnale obresti. Še vedno je odprto vprašanje poravnave deviznih obveznosti iz let 1981 in 1982.

Domač teptalec že na snegu

Teptalec snega s Tamovim motorjem F6L 413 FR, 190 KS, ki so ga projektirali in skonstruirali v Tamovem tehničnem biroju, prototip pa izdelali v Integralovi delavnici v Prevaljah, je prejšnji mesec izvrstno opravil preizkušnjo. Teptalec snega bo sedaj na preizkušnji na smučiščih na Pohorju in drugod. Po tem preizkusu je potrebno opraviti le še kolavdacijo in prototip prvega domačega teptalca snega bo nared za proizvodnjo. Povpraševanje po njem je doma veliko, zanj se zanimajo na primer tudi iz Makedonije in Bosne, po čemer v Tamu sklepajo, da jim je uspelo izdelati tržno zanimiv proizvod.

V Iskrini tovarni avtomobilskih diesel svečk v Tolminu, kjer dosegajo v zadnjem času izredne uspehe tudi pri izvozu na tuja tržišča (foto: Janez Zrnc).

Naša tehnologija v Indiji

V Kalkuti v Indiji bosta še letos pričeli delati dve manjši kovinskopredelovalni tovarni, katerima bo tehnologijo odstopila Železarna z Raven na Koroškem. Tovarna rezalnega orodja, za katero je ravenska Železarna izdelala celoten know-how, bo pričela delati junija letos, medtem ko bo gradnja druge tovarne, kjer bodo izdelovali krožne sekalnike, dokončana do konca leta. V obeh tovarnah bo zaposlenih 90 delavcev, 2,5% prihodka bo pripadalo Železarni z Raven.

Dve Iskrini telefonski centrali za SZ

Gospodarsko odposlanstvo iz SR Slovenije, ki ga je vodil predsednik izvršnega sveta Dušan Šinigoj in spremljal predsednik Gospodarske zbornice dr. Marko Bulc, se je te dni mudilo v Sovjetski zvezi, kjer se je ob prihodu sestalo z najvišjimi predstavniki sovjetskega gospodarstva. Med svojim bivanjem v Moskvi je odposlanstvo med drugim prisostvovalo podpisu dogovora, na podlagi katerega bo slovenska tovarna Iskra dobavila Sovjetski zvezi kompletni telefonski centrali, in sicer eno za Moskvo in eno za mesto Simfopol na Krimu. Pogodbo, ki se glasi na približno na 60 milijonov ameriških dolarjev, sta podpisala predsednik poslovnega odbora Iskre Boris Lasič in generalni direktor uvoznega podjetja Vladimir Klimov.

Za 10% več premoga

Po nepopolnih ocenah so rudarji v državi lani nakopali 64,7 milijona ton premoga, ali 10% več kot leta 1983. To pomeni, da so lanskoletni načrt presegle za okoli 700.000 ton. V prvih 11 mesecih lani so izkopali 59.192.000 ton premoga. Načrtujejo, da bodo jugoslovanski rudarji poslali na tržišče letos 70 milijonov ton premoga. Učinki v premogovnikih naraščajo že pet let zapored, vendar je bila lani proizvodnja prvič v skladu z energetsko bilanco države. Take uspehe dosegajo kljub temu, da rudnikom vsako leto primanjkuje tretjina sredstev za investicije.

Katodne cevi za Philipsovo tržišče

Tovarna katodnih cevi elektronske industrije Niš bo prevzela obveznost preskrbe s temi najpomembnejšimi deli v proizvodnji barvnih televizorjev na celotnem tržišču, ki ga ima nizozemska družba Philips v Evropi. To obveznost bo EI prevzela leta 1989, ko bodo praktično začeli uresničevati tudi del dogovora med partnerjema, po katerem mora EI poleg osvojitve tehnologije preskrbovati Philipsovo tržišče s katodnimi cevmi.

Uspehi slovenskih mikrokirurgov odmevajo po svetu

Tudi v naši reviji smo pred nekaj meseci pisali o izrednem dosežku slovenskih zdravnikov, mikrokirurgov, ki so v juliju 1983 dveletnemu Dušanu Valentinčiču uspešno prišli nazaj nogi, ki mu jih je tik nad gležnjem odrezala kosilnica. Danes Dušan Valentinčič normalno hodi in smuča in počne

vse, kar delajo njegovi sovrstniki. Njegovo življenje se od drugih razlikuje le po tem, da mora hoditi na redne kontrolne preglede, katerim pogosto pristopujejo tudi strokovnjaki z vsega sveta, ki prihajajo v Ljubljano na prakso. Ljubljanska univerzitetna klinika za ortopedijo in plastično kirurgijo

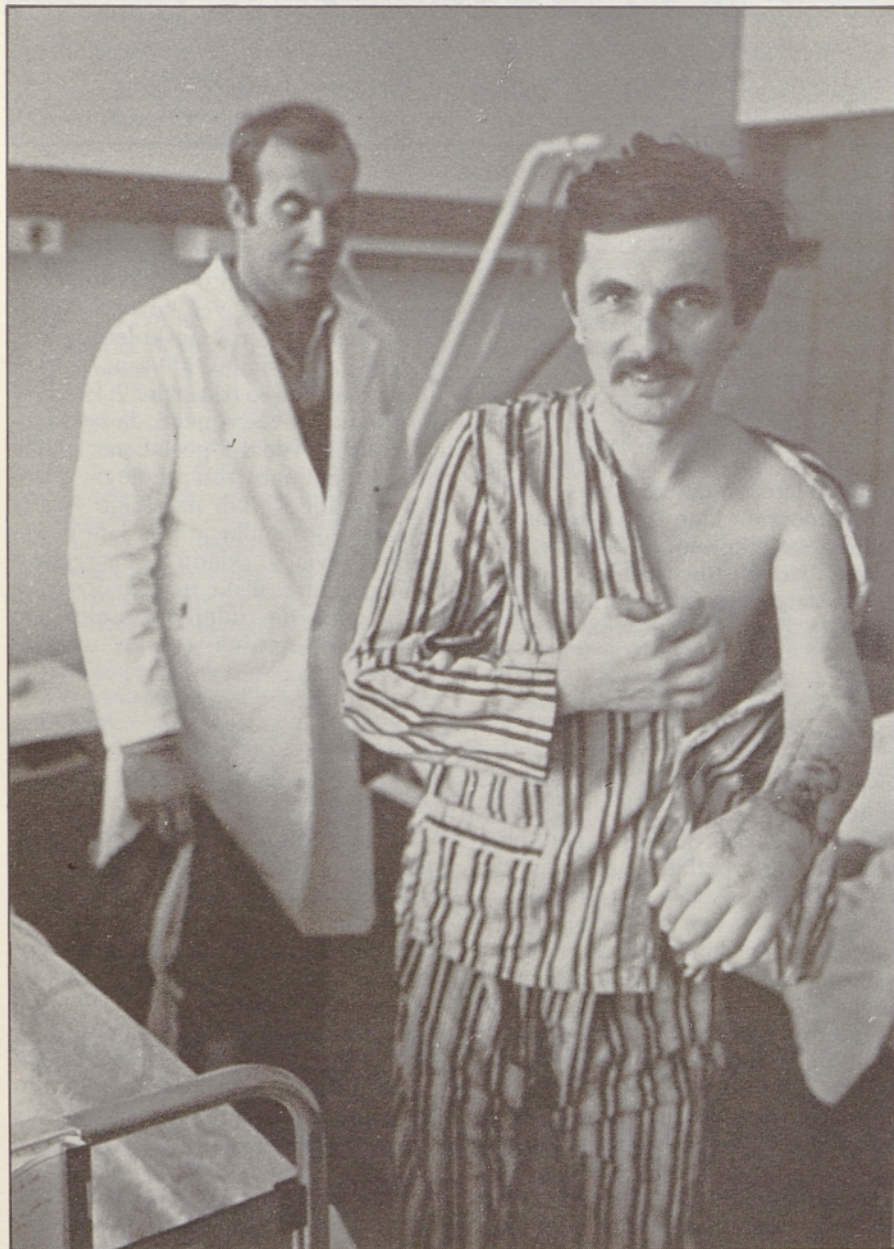
jo ter opeklino si je namreč prav s to uspešno reimplantacijo utrdila sloves po vsem svetu.

V zadnjem času pa je ljubljanskim mikrokirurgom uspel še težji podvig: zmečkana roka, ki so jo 20 minut vrteli valji stroja za rezanje koruze, je spet postala cel in gibek, normalen del telesa. Presenetljiv je tudi način, kako je to uspelo našim zdravnikom. To je uspeh, ki je resnično presenetil svet. Prav gotovo pa je manj znano, da je ta uspeh zasluga trdega dela, znanja in izkušenj ljubljanskih mikrokirurgov Marka Godine, Zorana Arneža, Ego- na Ederja, Božidarja Prezlja, Milenka Kersniča, Matjaža Šulinca, Janeza Bajca in Aleša Breclja. Ta skupina je namreč v slabih desetih letih izvedla več kot 600 reimplantacij okončin in s tem rešila ljudi pred popolno invalidnostjo.

Prvo odrezano roko so na ljubljanski kliniki za plastično kirurgijo in opeklino rešili 16-letnemu pacientu leta 1974. Po ozdravitvi je fant dokončal tehnično šolo in je danes zaposlen kot tehnik. Fant je takrat prinesel k zdravniku del roke, ki mu jo je odrezala žaga-cirkularka, v polivinilasti vrečki. Od takrat je postal tedaj senzacionalen poseg ljubljanskih zdravnikov že rutina. Ljubljana pa je danes poleg Münchna in Dunaja edino evropsko mesto, ki ima nepretrgano štiriindvajseturno dežurno službo mikrokirurgov.

Ta dežurna služba je 21. novembra 1984 zvečer sprejela tudi Milivoja Potkonjaka iz Virovitice, ki mu je skoraj popolnoma odtrgal roko stroj za rezanje koruze.

Dr. Marko Godina, vodja skupine, pripoveduje: »Bolnikova roka je bila v podlakti skoraj popolnoma odtrgana in močno zmečkana. Nadlaket pa je bila vsa opečena in ponekod globoko poškodovana. Nemogoče bi jo bilo takoj prišiti nazaj, saj nismo vedeli, če se bo inficirana rana sploh zarasla. Če bi hoteli odstraniti vse scefrano in od zemlje ter rastlinja umazano tkivo, bi morali roko amputirati malodane do komolca. Tako pa bi izgubili mišice podlakti in s tem precejšen del gibljivosti roke.«

Milivoj Potkonjak iz vasi Katinka pri Virovitici kaže prišito roko. Za njim mikrokirurg dr. Marko Godina.

Naši mikrokirurzi so se v tem zapletenem primeru odločili za edinstveno rešitev, kakršne doslej še ni bilo na svetu. Nepoškodovani del roke pod zapestjem so odstranili s podlahti in ga še isti večer presadili na žile pod pazduho sosedne, zdrave roke. Tam se je lahko prehranjeval s krvjo. Krn poškodovane roke pa so očistili in rane pustili odprte, tako da so se izgnojile in očistile. Šele po 65 dneh so bolniku spodnji del roke odstranili izpod pazduhe in ga prišli nazaj, kamor sodi. Čeprav je bila operacija izredno težka in zahtevna, je potekala brez zapletov.

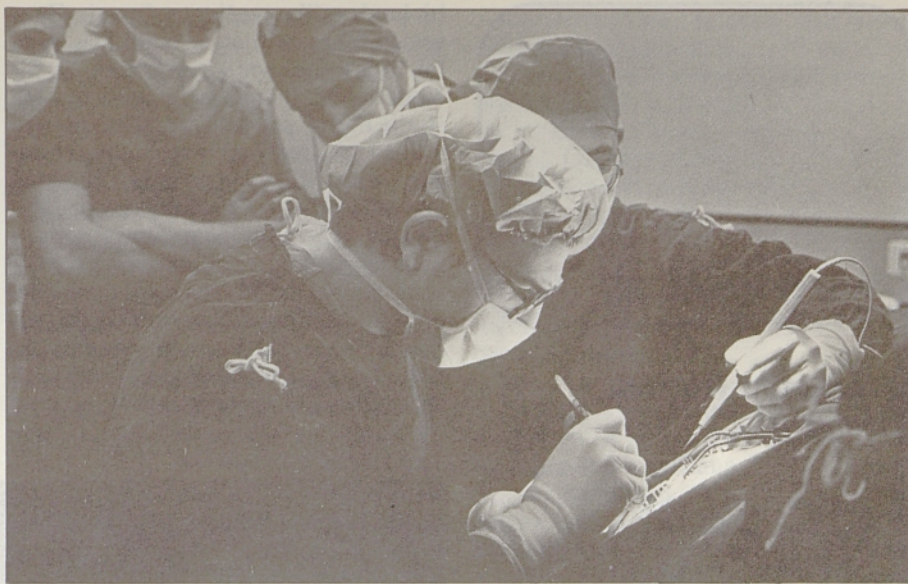
Uspeh tokratne, izjemne operacije je, po mnenju ljubljanskih mikrokirurgov, prej zasluga ideje kot njene tehnične izvedbe. Njena posebnost pa je, da so ljubljanski zdravniki del amputiranega telesa ohranjali na človekovem lastnem krvnem obtoku toliko časa, dokler ga ni bilo mogoče prišiti nazaj na njegovo prvotno mesto. Začasno »preživljanje« amputiranega dela poškodovane okončine na žilah zdravega dela bolnikovega telesa bo zdravnikom odslej omogočilo rekonstrukcijo poškodovanih okončin, ki so jih doslej lahko samo amputirali.

Pri Milivoju Potkonjaku so morali kirurgi tkiva, ki so bila ob poškodbi uničena, nadomestiti. Dele arterij za to nadomestitev so vzeli iz bolnikove noge, prav tako živce in tetive; kožo so pobrali iz stegna, zlomljene kosti pa so povezali s kovinskimi ploščicami in vijaki. S tem ko so ljubljanski mikrokirurzi Milivoju na takšen način vrnili roko, so naredili operacijo, ki je prišla v zgodovino svetovne medicine in mikrokirurgije.

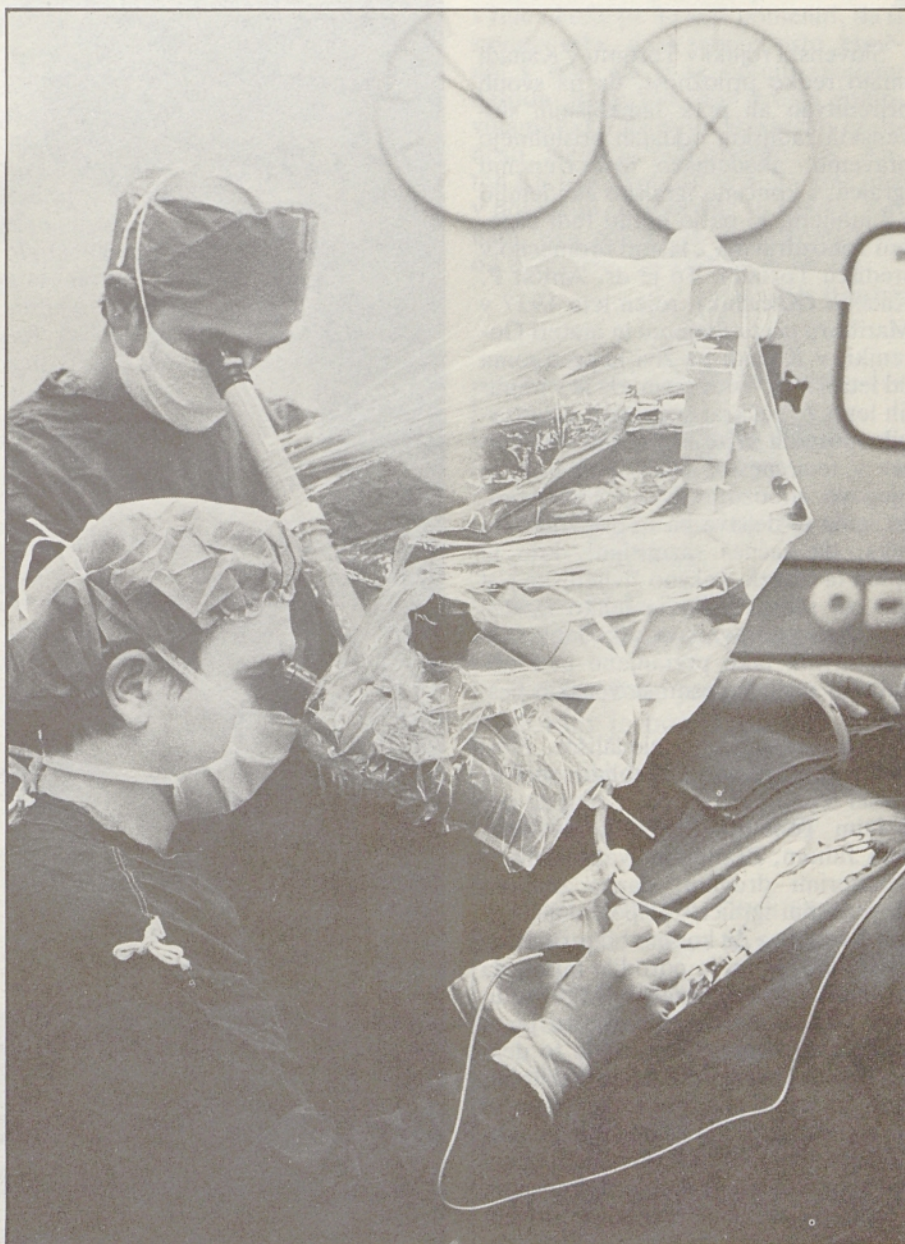
Milivoj Potkonjak, kmet iz vasi Katinika pri Virovitici, se je že vrnil v svojo rojstno vas – z roko. Roka je sicer nekoliko krajša, kot je bila prej, in verjetno nikoli ne bo sposobna narediti prav vsega, kar je delala prej, toda roko Milivoj ima!

Ljubljanska plastična kirurgija je že dolgo med najboljšimi na svetu. Zato ni nič čudnega, če prihajajo na trimesečne podiplomske tečaje o mikrokirurgiji roke k nam strokovnjaki od Skandinavije do Indije in Amerike. Ko so tu pred leti pripravili četrti tečaj o kirurgiji roke, je angleški zdravnik in velik strokovnjak za to področje prof. dr. Graham Lister dejal: »Moram reči, da je ljubljanska bolnišnica nekaj posebnega: ohranila je prizadevnost zdravnikov, ki je izginila iz bolnišnic zahodnega sveta. Strokovno pa se je dvignila na raven visokorazvitih privatnih klinik. Ljubljanska plastična kirurgija je zaradi svojega dela znana in priznana po vsem svetu.«

Priredil J. P.

Ljubljanska plastična kirurgija je priznana po vsem svetu, zato prihajajo sem na prakso in seminarje mikrokirurzi z vsega sveta. Vse slike: Marjan Zaplatil

Zahtevne mikrokirurške operacije izvajajo s pomočjo mikroskopa.

intervju

**Dr. Anton Kacinik,
Toronto:**

»En sam poklic je premalo . . .«

Slovenski rojaki v Torontu v Kanadi imajo redko priložnost, da na svojih prireditvah ali prek tamkajšnjih slovenskih radijskih oddajah prisluhnejo pravemu, akademsko izobraženemu igralcu, s končano igralsko akademijo v Ljubljani, ki pa je hkrati tudi uspešen zobozdravnik z lastno ordinacijo v središču Toronta. To je dr. Anton P. Kacinik (Kačičnik), rojen leta 1937 v Mariboru očetu Štajercu in materi Gorenjki, v Kanadi pa živi nepretrgoma od leta 1967. Vedel sem, da je v minulih letih že večkrat sodeloval v kulturnih sporedih vrste slovenskih prireditev v tem mestu, vedel sem tudi za njegovo zobozdravstveno ordinacijo, že sama ta dejstva pa te pripeljejo do tega, da začneš razmišljati, kdo je sploh ta človek, kakšno življenjsko pot ima za seboj, kako je lahko igralec postal zobozdravnik in kako lahko zobozdravnik tako pretanjeno in z občutkom recitira pesmi slovenskih pesnikov.

»Na akademijo za gledališče, film, radio in televizijo v Ljubljani sem se vpisal leta 1957, skupaj z zdaj že pokojnim Tonetom Slodnjakom, Borisom Juhom, Branetom Ivancem in še nekaterimi drugimi, danes znanimi slovenskimi igralci,« pripoveduje Anton Kacinik. »Že ko sem bil proti koncu študija, se mi je porodila misel, da bi študiral še kaj drugega. Med študijem sem namreč ugotovil, da je ta študij zelo kompleksen, da je to delo predvsem povezano z delom v skupini. Zaželel sem si, da bi v življenju počel še kaj drugega, kaj samostojnega, vodilnega, da bi bil tudi režiser . . . Spoznal sem tudi vse življenje za kulisami. Motila pa me je še ena stvar: slovenska omejenost, majhnost, tako jezikovna kot pokrajinska. Že kot režiser

bi imel veliko večje možnosti. Zato sem začel razmišljati še o poklicu, ki bi bil tudi s tega vidika nekoliko 'širši'. Veliko sem razmišljal o medicini, ta študij me je privlačil, in tako sem se odločil za študij stomatologije, zobozdravstva. Morda je na mojo odločitev vplivalo tudi to, da sem takrat prijateljeval z neko zdravnico. Vpisal sem se in začel s študijem. Študij sem prekinil le zaradi vojaščine, ki sem jo odslužil v Skopju. Med vojaščino sem izgubil tudi štipendijo, tako da sem pozneje zaradi dobrih študijskih uspehov dobil štipendijo Kidričevega sklada.

In tako sem 6. decembra 1967 opravil na stomatologiji zadnji izpit iz socialne medicine, zvečer istega dne pa sem na igralski akademiji odigral dve vlogi, ki sta se mi šteli za diplomu. Tako sem hkrati končal dve zahtevni fakulteti. Še isti mesec, 13. decembra 1967, pa sem odšel v Kanado . . .«

– *Kaj vas je pravzaprav pripeljalo v Kanado?*

»V Kanadi je že prej živel moj oče, ki mi je tudi plačal vožnjo. Prišel sem samo na obisk, potem pa sem se odlo-

Dr. Anton Kacinik (Kačičnik), zobozdravnik in igralec iz Toronta

čil, da ostanem, seveda pa moram priznati, da sem se že prej ukvarjal z mislijo, da bi poskusil kje v inozemstvu. Tako sem dovolj dobro vedel, kaj moram narediti.

Zaradi sprememb v nekaterih kanadskih predpisih v prid priseljencem, sem bil med prvimi, ki se mi tukaj ni bilo treba ponovno vpisati na univerzo, temveč sem moral delati samo kvalifikacijske izpite. Delal sem v Montrealu in seveda sem moral še veliko študirati, saj za severnoameriške standarde nisem imel dovolj strokovne podlage. Tu zlasti na področju medicinske vlada izredno močna konkurenca, potrebuješ veliko denarja, izredno sposoben moraš biti, če želiš uspeti. Delal sem v nekem laboratoriju, kjer sem se uril v raznih posegih. Dovolj enje za opravljanje zobozdravniškega poklica pa sem dobil po dveh letih in pol. Potem, od leta 1970 naprej, sem pet let delal skupaj s slovenskim zobozdravnikom dr. Zlatkom Aureliusom Verbičem, ki se je v Kanado priselil iz Avstralije.«

– *Potem pa ste začeli delati, na svoje, kot pravimo?*

»Da, leta 1975 sem začel delati na svoje.«

– *Tudi to najbrž ni bilo prav lahko, vsaj v začetku ne...*

»Predno ne začneš, res ne moreš predvidevati, kako bo potem. Šele potem odkriješ številne skrivnosti, ki so povezane s to dejavnostjo. Odkriješ, da je pri vsem delu ogromno administracije, računovodskega dela. Zdaj nisi več samo zobozdravnik, temveč tudi podjetnik. Vsega tega ne bi zmožel, če ne bi prej delal pet let skupaj s partnerjem. Sposoditi si moraš denar za začetno investicijo, resnično potrebuješ ogromno denarja za opremo ordinacije.«

– *Kako vas je sprejela Kanada kot poslovneža?*

»V Kanadi je multinacionalna družba, ki gostoljubno sprejme sposobne ljudi z vsega sveta. Seveda pa je potrebno znanje jezika in tudi splošna razgledanost ti veliko pomaga. Poglejte, moja ordinacija je v središču mesta, v tako imenovanem prestižnem delu.

– *Kako ste se preživljali med pripravljanjem izpitov?*

»Med pripravljanjem izpitov, ki so zelo dragi, sem se preživljal s prodajanjem knjig, zlasti Britanske enciklopedije po hišah. Prav s tem delom sem si pridobil ogromno izkušenj. Ugotovil sem, da lahko dosežeš to, v kar verjameš, če si dovolj vztrajen. Uporabiti

pa moraš vse svoje intelektualne sposobnosti. Prav to prodajanje od vrat do vrat mi je pomagalo pri tem, da sem si pridobil zaupanje vase. Prej sem že obupaval, mislil sem, da ne bom imel nikoli toliko denarja, da bi se sploh lahko prijavil k izpitom. Pri tem delu so mi veliko pomagale moje igralske sposobnosti. Resnično si moral biti prepričljiv, saj si moral človeka prepričati, da to enciklopedijo zares potrebuje, da tako rekoč ne more živeti brez nje. Navdušiti sem moral oba v družini, moža in ženo. Najbolj važno pri tem je navdušenje, tukaj pravijo temu 'positive thinking'. Igralska akademija mi je pri tem prišla še kako prav. Ljudje so mi radi prisluhli tudi zaradi tega, ker sem govoril z naglasom. Igral sem, prav gotovo sem bil takrat tudi igralec.«

– *Kako so vas sprejeli torontski Slovenci?*

»Zelo lepo. Prijateljske in sploh družabne stike imam s številnimi našimi rojaki v mestu, s katerimi se pogosto dobivamo ob številnih priložnostih. Na splošno pa sem ugotovil že kmalu po prihodu, da smo Slovenci precej 'negative minded', kot bi rekli Kanadčani. Da smo pogosto boječi, obotavljajoči, polni kompleksov, premalo podjetni... Seveda pa po drugi strani prav število slovenskih podjetnikov v Torontu, ki ni majhno, priča o tem, da se teh negativnih oznak uspešno otesamo.«

– *In kako danes ohranjate svoje igralsvo?*

»Leta 1972 sem priredil v Torontu samostojen večer slovenske umetniške besede, kjer sem recital pesmi Franceta Prešerna, za podobne nastope pa sem vedno pripravljen. Tako sem med drugim sodeloval tudi na komemoraciji ob smrti Josipa Broza Tita, sodeloval pa sem tudi z Mestnim gledališčem ljubljanskim, ko je gostovalo v Kanadi. Rad pomagam tudi pri raznih praznikih, ki jih organizirajo tukajšnja slovenska društva, kot je bila pred leti proslava 100-letnice Cankarjevega rojstva. Trenutno pa pomagam pri tedenski slovenski radijski uri »Slovenski večer«, kjer sem občasno sodeloval tudi že v prejšnjih letih. Res nikoli ne odrečem pomoči, kadarkoli me naprosijo. Moje ambicije so namreč še veliko večje, kot jih danes zmorejo kanadski Slovenci. Rad bi bil nekakšen kulturni ambasador Slovencev v kanadski javnosti...«

– *Kaj menite na splošno o slovenski organiziranosti v Torontu in sploh v svetu?*

»Slovenci smo, kolikor sem videl doslej, nedvomno ena izmed najmočnejših in najbolj organiziranih narodnostnih skupin v Kanadi. Velika žalost pa je, da smo strašno razdeljeni, neenotni. Občutek slovenstva pa je kljub vsemu izredno močan, tako glede na število kakor tudi glede aktivnosti. Naši ljudje so na splošno izredno pripravljeni na kulturno delovanje, potrebujejo le malo spodbude in malo več tistega, kar sem omenil že prej – 'positive thinking'.«

Dr. Anton Kacinik, zobozdravnik in igralec, tako živi nekoliko samosvoje, pestro in polno življenje Slovenca na tujem in Kanadčana. Veliko razmišlja o slovenstvu, o naših ljudeh na tujem, tudi o tistih, ki so že popolnoma asimilirani v tuje okolje – tako nam je med drugim omenil tudi Slovincem malo znanega kanadskega pisatelja Krizanica, ki je brez dvoma slovenskega porekla – pa o uveljavljanju slovenskega duha v tujem okolju. Vživljanje v tuje okolje pa ne sme pomeniti, da si zavrgel sebe, da si zavrgel tisto 'etnično' v sebi, da si se odtujil svojemu narodu. Razpetost med dvema domovinama tako ne more škodovati osebnosti, lahko jo tudi obogati. Dr. Anton Kacinik to občuti še bolj – sina ima v domovini, dve hčerki in ženo v Kanadi, dva poklica in vrsto konjičkov, od zdravstva, do kulture in športa.

Jože Prešeren

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Sem strgan in bos, pa pijem vseskoz.

Tam bodi, kjer pojo, hudobni pesmi nimajo.

Toliko časa je boter, dokler je bokal moker.

Vino še modreca znori.

Vsaka pesem ima svoj konec.

Bodi v družbi, bodi sam, bodi sramnega te sram!

Če se sramota izgubi, tudi čednosti več ni.

Čistemu je vse čisto.

Čistemu obrazu je malo vode treba.

Dobrotljiva roka ne obuboža.

Slovenske legende

Spreobrnjeni vojvoda Mengo

Izročilo zatrjuje, da je Mengeš pri Kamniku dobil ime po slovanskem vojvodu Mengu – kjer so danes razvaline Starega gradu, naj bi v davnini stala Mengova trdnjava – Ajd prejme krst.

Mengeš je verjetno ena najstarejših naselbin pod obronki rašiškega hribovja, kjer kamniška ravnica prehaja v kranjsko. Izrazita obcestna naselbina leži na levem bregu Pšate, pod varstvom grajske utrdbe ob vzhodni strani komaj 433 metrov visoke gozdnate Gobavice, odkoder se širi obsežno gozdno gričevje proti Rašici. Zgodovinski viri Mengeš omenjajo kot trg že leta 1154. Zaradi svoje izrazito obcestne lege pa je bil vedno pomembno naselje. Številna grobišča iz halštatskega obdobja v Puščavi in blizu Staretove graščine dokazujejo, da je moral biti Mengeš poseljen že v predzgodovinskem obdobju. Na Gobavici pa so blizu planinske kočice odkopali ostanke keramike in predzgodovinskih žrnelj,

AJD PREJME KRST

O nastanku Mengša ljudje še vedno pomnijo pripoved, ki nam jo je slikovito ohranil tudi Mengšan Janez Trdina. Prvič je bila objavljena v časopisu Slovenija leta 1849 pod naslovom 'Pričetek vzdiga Mengša' in kasneje ponatisnjena leta 1856 v Novicah.

Trdina v zapisu poročja, da so se Slovenci še v času pokristjanjevanja trdovratno držali »ajdovske vere (poganstva)«. Eden najbolj zagrizenih malikovalcev je bil veliki duhoven Deaho, ki je ugnal celo Valjhuna oziroma Valjtunka. Pa ne za dolgo, kajti leta se je povezal z Bavarci. Drago, Avrel, Samo in še mnogo drugih poganskih velikašev je padlo, le malemu vojvodu Mengu je uspelo ubežati. Dolgo se je skrival Mengo s svojimi maloštevilnimi vojščaki, in zašel je v velik gozd. Blizu goščave se je dvigal skalnati grič, skoraj nedostopen zavoljo divjega skalovlja. In prav na tem skalovju si je vojvoda Mengo z bojnimi tovariši postavil varno gradišče. Nemalo pa se je začudil, ko je spoznal, da ni bil prvi, ki si je izbral ta težko dostopni kraj za

svoje selišče. V duplini v skalah sta namreč živela, kdo ve od kdaj, dva krščanska duhovnika. Starca nista bila prav nič nevarna in bržkone niti meča nista znala sukati. Malo jima je bilo mar, kdo je kristjan in kdo pogan.

Ostanki zidin na skalnatem griču pod Gobavico

Živela sta le za vero, ne za vojno v znamenju križa.

A Mengo ni imel usmiljenja do starih mož, temveč ju je surovo prisilil, da sta mu pomagala zidati utrjeno gradišče.

Ko je bila Mengova utrdba dograjena, je kruti pogan vrgel starca v najglobljo temnico in najbrž bi ju bil pustil poginiti od lakote, če ne bi bil ječar bolj človeški in ne bi nosil starcema

hrane. Mengo pa je bil iz dneva v dan strašnejši. Napadal je krščanske popotnike, jih ropal in pobijal. Jetnika v grajski temnici sta svoje trpljenje voljno prenašala. To pa je ječarja tako ganilo, da je sprejel njuno vero in puščavnikoma pomagal pobegniti. V strahu pred Mengovo jezo je tudi sam odšel z njima.

Pa je nanese, da je šel Mengo s tovariši na lov. Lovska strast ga je gnala globoko v gozd, kjer se je preveč oddaljil od tovarišev in se izgubil. Tedaj pa sta ga napadla dva merjasca. Prvega je vojvoda prebodel s sulico, drugi pa ga je vrgel s konja in mu prizadel globoke rane. Pa vendar je Mengu uspelo, da je pobil tudi to zverino.

Hudo ranjen se je vojvoda nekaj časa plazil brez cilja, toda izgubil je mnogo krvi in kmalu omedlel. Zelo se je začudil, ko se je prebudil iz omedlevice v skalni votlini in ob sebi ugledal stara puščavnika, ki sta mu bila utekla. Pa tudi svojega nekdanjega ječarja. Bil je popolnoma prepričan, da mu je odbila zadnja ura, a se je zmotil. Vsi trije so prav lepo skrbeli zanj in kaj kmalu je bil spet čil in zdrav.

Mengo je uvidel, da je nova vera boljša in lepša od poganstva, saj ne pozna maščevanja in ubijanja. In tako se je nekdanj zagrizeni ajd pustil krstiti.

Še več, tudi svoje tovariše je prepričal, da so postali kristjani. V pokoro za trpljenje, ki ga je bil prizadejal tolikim kristjanom, je dal zidati pod gradiščem hišo, v kateri je poslej gostoljubno sprejemal popotnike in jim dal hrano in zavetje. Kasneje je tudi ta hiša postala grad, ki stoji še danes. Mengovemu zgledu se je kasneje pridružilo še veliko drugih poganov in sčasoma se je pod gradiščem začelo širiti naselje, ki se še danes imenuje Mengeš – po ustanovitelju vojvodu Mengu.

KAJ POROČJA VALVASOR?

Pripovedka o nastanku Mengša, ki jo je malo po svoje zapisal Janez Trdina, je, vsaj v svojem jedru, zgrajena po starem ljudskem izročilu, ki govori, da je bil nekoč pod starim mengškim gradom samostan. O tej pripovedki poročja tudi kronist Anton Koblar v sestavku Na razvalinah Mengeškega gradu, objavljenem v letnem poročilu trirazredne ljudske šole v Mengšu leta 1878. Trdina je s tem samostanom iz ljudskega izročila povezal nastanek gradu v Mengšu, v katerem je stanovala njegova dobrotnica v mladostnih letih, Frančiška Staretova. Torej ima bržkone v mislih novejšo Staretovo graščino.

Okvir zgodbe je z imeni vred posnel iz Vavasorja, kjer je slavni kronist razmeroma natančno zapisal pripoved o vojvodu Mengu. Ob vsem tem pa je zanimivo, da je nastanek imena Mengeš zgodovinsko in jezikovno znatno

bolj utemeljeno, kot pa kasnejše Trdinovo izvajanje imena iz »Mihael – angelu« v zvezi s patrocinijem srednjeveške farne cerkve v Mengšu, posvečene nadangelu Mihaelu.

ko se je gradnja imenovala »Castrum Mengosburch«. Pozneje je grad večkrat menjaval lastnike. Leta 1250 so Andeški prepustili grad Ulriku Spanheimu, nato pa so ga imeli v lasti

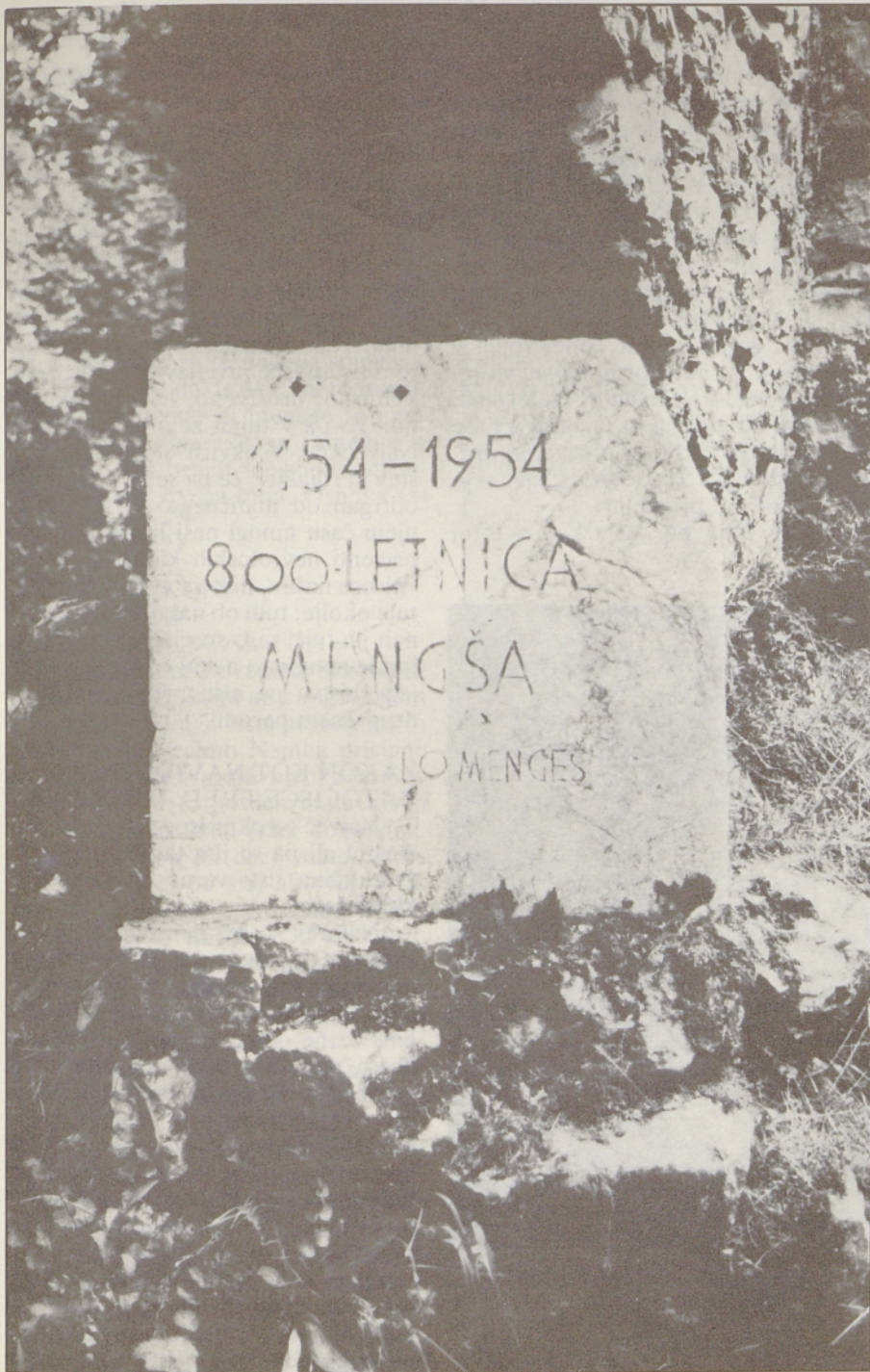
OGRINOVO ZNAMENJE

In prav pripoved, da je grajska hči zažgala sod smodnika, zvesta svojemu izvoljencu in očetovi poslednji volji, in s tem uničila sebe in grad, ki so ga zasedli Turki, je snov za pripovedko, ki jo je zapisal Janez Trdina pod naslovom Ogrinovo znamenje.

Da so turki res uničili stari mengeški grad, ve tudi ljudsko izročilo, in sicer naj bi to bilo konec 15. stoletja. O turškem napadu na Mengeš leta 1484 poroča tudi Trdina v svoji Zgodovini slovenskega naroda, kjer navaja, da so Turki tedaj pridrli vse do Trbiža, a so bili ob vrnitvi v Bosno na meji strašno poraženi.

O tej pripovedki, ohranjeni v ljudskem izročilu, poroča tudi Anton Koblar. Motiv o deklici, ki je z junaškim dejanjem uničila sovražnika in sebe, je bil znan tudi drugod. Podobno osnovo najdemo tudi v pesmi Rada pesnika Josipa Pagliaruzzija.

Trdina je seveda ljudski motiv razširil in po svoje podprl z »zgodovinskimi podatki«. Napačna je tudi njegova trditev, da je bilo tako imenovano Ogrinovo znamenje ostanek starega mengeškega gradu, ki je še ob koncu prejšnjega stoletja štrlel v nebo na zelenem griču nad Mengšem. Ti, še v Trdinovih

Spominska plošča, vzdana v razsulo »starega gradu« ob 800-letnici Mengša.

STARI MENGEŠKI GRAD

Na skalnem griču pod vrhom Gobavice so še dobro vidni ostanki starega mengeškega gradu, ki jih je mengeški ljudski odbor konzerviral že leta 1954 ob 800-letnici Mengša. Po izročilu naj bi torej stari grad že v 8. stoletju postavil vojvoda Mengo. Vendar pa prva zgodovinska poročila o gradu kot tudi o samem naselju zasledimo šele okoli leta 1154 za časa Ditriha Mengeškega,

goriško-tirolski grofje, od leta 1335 pa Habsburžani, ki so ga dajali do 15. stoletja v najem mengeškim gospodom. Ko pa so le-ti izumrli, so bili od 16. stoletja zakupniki Lambergi, lastniki Črnelske graščine. Po ljudskem ustnem izročilu pa so grad že konec 15. stoletja razdejali Turki oziroma grajska hči sama, ki je zažgala sod smodnika in s tem pognala v zrak sebe in Turke.

Tudi Joži Fartku s samotne kmetije pod Gobavico je pripovedka o nastanku Mengša dobro poznana.

časih od daleč vidni ostanki zidov, so bili razsulo kapele sv. Lovrenca, ki jo je dal podreti okoli leta 1586 mengeški graščak Nikolaj Bonhoma.

Resnične razvaline starega mengeškega gradu pa so bile na griču za Ogrinovim znamenjem, vendar pa je tu dal svet zravnati graščak Miha Starle. Vsaj tako poroča Anton Koblar.

Rado Radešček

Lastovke se ne vračajo zmeraj?

»Kaj bo pomenila na novo zgrajena hiša v domovini, ko pa bo, ko bomo ostareli, pusta in prazna?« To vprašanje se mi je nehote utrnulo, ko sem se pogovarjal z Zvonetom Kokaljem, Slovencem, ki dela kot socialni delavec v Ingolstadtu v ZR Nemčiji. Bilo je ob koncu leta, ko se v matični Sloveniji tradicionalno srečujejo učitelji slovenskega dopolnilnega pouka z vsemi, ki so zadolženi za to občutljivo pedagoško področje. Zjedrila sva misli:

»Rešujem probleme zdomecev in izseljencev, ki sodijo na področje delovnega in socialnega prava. Mnogokrat se soočam z osebnimi stiskami in krizami družin in otrok, ki doživljajo veli-

Poznam primer, ko sta slovenska starša doma govorila s svojim otrokom samo nemško, da bi se čimprej naučil jezika in se prilagodil. Otrok se je odtujil domu, našel si je prijatelje v nemškem krogu. Starša pa je začel prezirati, ker mu nista približala njegovih lastnih korenin, ga naučila materinega jezika in kulture in ker je tako izgubil svojo identiteto...

Ali pa šestnajstletni Tone, rojen v Nemčiji, ki se nikakor ni mogel vključiti med nemško mladino. Hotel se je seznaniti s Slovenci in je zašel v naše Slovensko kulturno in prosvetno društvo Lastovka v Ingolstadtu, kjer si je našel čudovite prijatelje...

»Poleg želje po zaslužku so torej

otroka, trinajst in sedemnajstletna, ki sta komajda prinesla kaj znanja iz šol, ki sta jih menjavala. Ta nemir se ne more vedno opravičiti z iskanjem košenila in blagostanja.

Ko se Slovenec znebi občutka, da ni več reven, ko ima avto, hišo, sodobno televizijo, video recorder, računalnik, zgubi razlog za pehanje, motiv, cilj prizadevanj in nastane nekakšna praznina. To mora z nečim zapolniti. Hoče se še drugače uveljaviti! Družbeno, kulturno, društveno, le redki politično. To pa v tujini zelo redkim uspe. Največkrat v okviru slovenskih društev in rojakov, če pa se tam sprejo, je odtrgan od matičnega tkiva. V zadnjem času mnogi naši ljudje potanejo pacienti nevroloških klinik. Pravimo: »nisose našli«, niso se mogli vključiti v tuje okolje; tudi ob nakopičenih dobrinah jih tujci niso sprejeli za svoje, ker jim je manjkalo nekaj »drugega«, »svojega bistva pa niso mogli izraziti ob drugačnem narodu.

ZAKON KOT NAVIDEZNO ZATOČIŠČE PRED TUJSTVOM

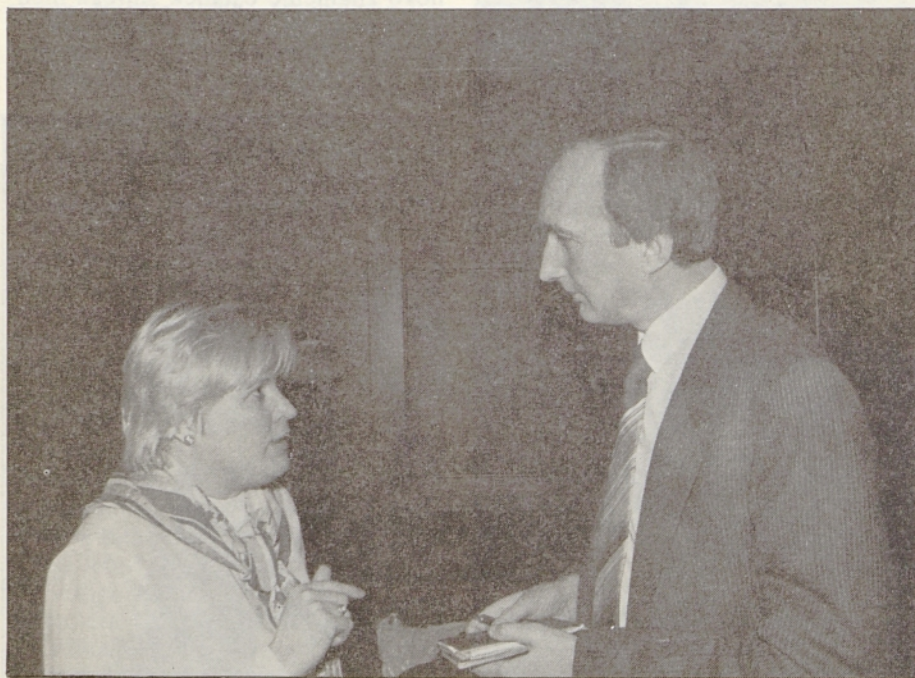
»Največ otrok prispe v tujino z družinami ali pa se jim tamkaj narodijo. Je družina tisti varnostni kokon, ki ublaži trenja?«

»Najprej so tu delavci, ki živijo v samskih domovih, so pa poročeni in imajo družine v domovini. Če so blizu meje, gredo vsakih štirinajst dni k svojim, če ne, vsak mesec. Ta odtujitev pušča posledice tako pri otrocih kot pri starših. Druga kategorija izseljencev so tisti, ki so prišli kot družine v Nemčijo. Mnogi imajo poleg skrbi za hišo, avto, kopičenje denarja v bankah tudi doma vsakdanje probleme kot so prepri, neustrezno reševanje stresov iz službe; napetosti, ki se izražajo tudi s pretepi, alkoholnimi izpadi in silovitim prizadevanjem, da bi se pridružili onim »ki so v življenju uspeli«. Zunanji neuspeh rojeva vrsto zapletov in trenj.«

BOM POSTAL NEMŠKI DRŽAVLJAN!

Opazne so dvojnosti tistih »razklancev«, ki se ne morejo odločiti ne za to ne za ono državljanstvo. Nemci ne bi radi postali, Jugoslovani pa tudi ne morejo več »čisto« ostati. Pri prilaganju bi radi zbrisali sledove druge nacionalnosti, a jo hkrati nekako (popačeno) obdržali? Kako naprej?«

»Spremenje imena in priimke. Janez postane Johan, Potočnik – Po totscht-

Ana Pečnik iz SKŠD Triglav, München, in Zvone Kokalj, SKPD Lastovka Ingolstadt

ke travme, ko se iz domovine napotijo v tuje šole. Ko prihajajo otroci naših delavcev v Nemčijo, se znajdejo v povsem tujem okolju. Nepoznavanje jezika njihov položaj še otežkoča. Starši so največkrat vpeti v izmensko delo, tako da se vidijo šele okrog šestih zvečer. Tudi iz vrtcev dobijo otroke tako pozno. Pri šoloobveznih otrocih sem reševal mnoge težave, ki sodijo na področje psihologije: agresivnost in odtujenost, kljubovalnost in neprilagodljivost, večinoma reakcije na to ker se niso mogli uveljaviti v novem okolju.

največji problemi socializacije v kulturnih razlikah, navadah, običajih, mentaliteti, skratka v drugi civilizaciji?«

»Predstave o tem, kako se zdomeci prbijejo in uspejo v tujini, so zelo popačene, mnogokrat neresnične! Največkrat si ne »privoščijo« tistega, kar si nato, bahavo, na obisku, doma ali kar bi si, če bi živeli, v domovini. Poznam družino, ki si je zgradila hišo v Nemčiji, odšla v Kanado in se ponovno vrnila v Nemčijo ter začela znova. In vsa ta križarska romanja sta doživljala dva

nigg. S tem, da so hoteli postati Nemci, mnogokrat postanejo še večji tujci v nemški sredini, ki jih razlikuje od 'svojih', izloči in odtuji in peha v nekaj tihi geto, ki ga nihče ne omenja s tem imenom. Še večji problem so nato njihovi otroci, ki zatrjujejo, da staršev nemorejo razumeti pri tej njihovi odločitvi, da sta zatajila svoje poreklo. Poznam konkreten primer osemnajst in dvajset let starih otrok, oba starša sta iz Slovenije. Eden izmed njiju si je našel dekle v Sloveniji, se vrnil in zaživel na novo doma. Tujstvo sta začutila, ko so ju začeli nemški sošolci začudeno spraševati, zakaj sta na pobudo staršev sprejela priimke, ko pa vsi vedo, da »sta od tam spodaj doma« in da jima to nič ne pomaga. Bilo ju je v dno duše sram za to početje staršev.«

»Vse kaže, da jezika, narodnosti, izvora, domovine ni mogoče spreminjati. To ni dinar, ki ga zamenjaš v marko! To so trajni, neizpodbitni temelji nekega živega bitja. Osnova samozavedanja.«

MEŠANI ZAKONI POVEČUJEJO ZMEDO PRILAGAJANJA

Mešani zakoni Slovenk in Slovencev z Nemci in Nemkami ali z Jugoslovani porajajo spet druge vrste problemov in zapletov. Če recimo Nemka pristane na to, da oče vzgaja otroka tudi v slovenščini, je to povsem naravno in otrok bo lahko znal jezik domovine. Če pa se eden ali drug materinemu jeziku odpove, bo slej ali prej otrok trčil ob pomanjkanje svojih lastnih korenin in se bo vprašal: Od kod sem, kdo sem? Zlasti pa bo iskal vrstnike med Slovenci, če ga bodo nemško govoreči vrstniki izobčili. Takrat pa bo moral spregovoriti slovensko – gorje pa – če jezika ne bo znal. Zapre se vase, postane 'problem', zateče se med 'huligane', vrsti se izpad za izpadom, ker se hoče izraziti in uveljaviti. A kje? V katerem taboru?

Če starši niso dovolj pazljivi, se jim otrok izmuzne iz rok. V nekaterih nemških šolah mislijo, da je dopolnilni pouk slovenskega jezika nepotrebna obremenitev, ki otroku zmanjšuje možnost, da se uči predmete iz rednega učnega programa. Po drugi strani pa mnogi slovenski otroci z nejevoljo sprejemajo obremenitev, saj je dopolnilni pouk največkrat takrat, ko gredo drugi, nemško govoreči sovrstniki, na vikend, brcajo žogo, se lovijo in zabavajo – oni pa morajo sedeti v učilnicah.

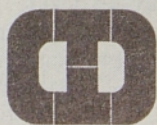
Tako se zgodi, da se otroci iz mešanega zakona največkrat opredelijo za nemški jezik, ker tako zmanjšajo številno težavo, ki nastajajo med njimi samimi in nato, navzven, še med nemškimi sošolci. Seveda je to pot tihe asimilacije, ki jo lahko zavremo tudi z vrsto

drugih dejavnosti (šport, folklor, petje), kjer otroci srečujejo enako govoreče vrstnike.

Vse pa zavisi od tega, kako dolgo ostanejo starši z otroci v tujini in od odločitve, ali bodo ostali, kar so bili ali ne. Otrok, ki je le privesek denarnega

pridobitništva, se ne bo nikdar razvil v zdravo in samoniklo osebnost in bo vedno občutil dvojno tujstvo: ob večnem vračanju v domovini in ob negotovem bivanju v tujini.«

Ivan Cimerman

trimo

trebanjska industrija montažnih objektov
n.sol.o. 68210 Trebnje Jugoslavija

TRIMO telefon: n.c. (068) 44-560; 44-321

Projektiramo, izdelujemo in montiramo vse vrste jeklenih konstrukcij, lahke gradbene plošče za strešne kritine, fasade, predelne stene in stropove.

Doma in v tujini gradimo objekte za kmetijstvo, industrijsko-proizvodne hale, skladišča, garaže, servisne in tehnične delavnice, športne in rekreacijske objekte, razstaviščne dvorane, trgovske objekte, upravne zgradbe, bivalne prostore, kontejnerje, cisterne. Nudimo celotni inženiring!

dekorativna

Tovarna pohištvenih in dekorativnih tkanin
Industrijska prodajalna, telefon 061/574-757

Program: pohištvene tkanine, ročno tkane volnene tapiserije, blazine, prtiči, pregrinjala, tepihi ...

Odprto od 8-19. ure, sobota od 8-13. ure.

Let domov in nazaj v svet

Tudi mene je zamikal polet z novim letalom DASH-7, s katerim je ljubljanski Inex Adria Aviopromet odprl novo mednarodno letalsko linijo, ki vodi ob ponedeljkih, sredah in petkih iz Sarajeva in Ljubljane v München in nazaj. Na proslavo Slovenske noči, ki je bila ob 10. obletnici SSKD Triglav, sem moral pripotovati hitro in svež. Štiri-motorno letalo, ki so ga kupili od kanadskega proizvajalca de Havillanda, je delovalo malce klasično, saj smo postali že čisto 'reaktivni', vendar po domačnosti in prijetnosti daleč preka-

ša velikane DC 10, saj sprejme 50 potnikov, kot avtobus.

Stewardesi Ivica Žetko in Tanja Vujičić sta veteranki. Tanja že šest let leti, največ v skandinavske dežele, pristala pa je tudi v Bagdadu, na Kanarskih otokih in arabskih letališčih, Ivica ima podobne izkušnje. Kmalu nam postrežeta z obilno malico. Med potniki se razležejo pogovori. Radovednost me prižene v pilotsko kabino, kjer zvem potem, ko je letalo že programirano na avtomatskega pilota, nekaj o letalu in obeh možeh, ki nas varno

peljeta, Vladu Stoparju in Ivici Kovačeviću

Stopar: »DASH-7 je letalo bodočnosti na kratkih linijah. Z dvema letalom tega tipa smo povezali Slovenijo in Jugoslavijo z letališčem v Münchnu, ki ima odlične veze z letališčem Evrope in svetom. Vsi štirje motorji potrošijo polovico manj goriva kot gigant-DC 9. Letati sem pričel 1961 in to je moja ljubezen, pustolovsko žilico moraš imeti, neke vrste cigan na nebu si... Vsak od štirih motorjev ima sedem inštrumentov, od navigacijskih do varnostnega sistema. To letalo je prožno, obvladuješ ga, povezan si z njim, uboga te na vsak ukaz.«

Kovačević: »DASH-7 povezuje Zagreb, Split, Mostar, Beograd, Sarajevo in Ljubljano z ostalimi linijami in Münchnom. Namenjen je predvsem našim delavcem, ki delajo v Nemčiji in drugod po Evropi, saj imajo za obiske svojih dragih in družin posebne tarife in popuste. Mi piloti, živimo hitreje kot drugi! V zraku 450 km na uro, na zemlji pa čim počasneje, da smo delj doma.«

Osupnem: kako čudovit razgled. Letimo nad planoto Dachstein, vidimo zasneženi Grossglockner, kot iz Disneyeve pravljice se kaže Salzburg z gradovi in obzidji. Povsod sama smučarska središča; Bad Kleinkirchen, raj za navdušence. Če je lepo vreme, se vidijo švicarske Alpe pa francoske in še Matterhorn. »Saj to je podobno ameriškega Rocky Mountainsu!« vzklikne neka turistka. In pomislim na orlovsko mogočnost, ki te navdaja z mogočnimi občutki, da vladaš nad vso to lepotijo, vsaj za nekaj trenutkov.

Na prvih sedežih se pelje družina Slapernik. Oče Franc, mati Branka in hčerka Staša, na obisk k prijateljem, izseljencem, ki žive v Münchnu. Petletna Staša, ki je že mnogokrat letela, čeblja, kot bi bila na zemlji, v vrtcu.

Veselo kramljanje se razlega tudi med skupino pol-Amerikancev pol-Slovencev, ki so si ogledali najlepše kraje v Bosni in Hercegovini, nato pa obiskali sorodnike v Sloveniji. Zdaj se iz Ljubljane vračajo nazaj v Chicago. »It's so simple!« zatrjuje George Mislovich, iz Sarajeva smo poleteli ob 7.00, v Ljubljano smo prispeli ob 8.15. Ob 9.00 pa smo že nadaljevali pot v München, kjer bomo menda pristali ob 10.25. No, pol ure sem ali tja, saj smo vendar na počitnicah, ne? Sure! Do odhoda letala za New York - Chicago ob 13.55 je še dovolj časa, prav tako za letalo, ki poleti do Toronta ob

Ivica Kovačević in Vlado Stopar, pred vzletom na letališču Brnik pri Ljubljani

Dash-7 sprejema potnike za polet v München

Družina Slapernik se pelje na obisk v Nemčijo večkrat na leto

11.00,« nam razlaga kot pravi businessman.

Nekaj jugoslovanskih delavcev, ki so zaposleni v avtomobilski industriji BMW v Münchnu, se pogovarja med seboj. Iz Ljubljane jih velja enosmerna karta 9.026 din, povratna iz Sarajeva 29.705 dinarjev, iz Skopja pa enosmerna 14.801 dinarja. Po letalu se razleže vonj po domačih klobasah in slivovki.

Na višini 5000 metrov in ob brzini 450 km se odstira našim očem meja med Avstrijo in Zvezno republiko Nemčijo z južnimi mesti Lindau, Kempten, Augsburg in München. Študentov v kotu se poloti nemir, saj nas čaka še nemška carina. Toda ta strah je bil neutemeljen. Nemški cariniki so vajeni dolgascev v ponošenih hipijevskih kavbojkih, tudi takih, ki nekje med prtljago skrijejo kakšno opojno malenkost, ki jo bodo drago prodali, da si ogledajo srednjo Evropo in morda še Dansko, Švedsko, Norveško. Zlasti pa jih mika Pariz, to »srce sveta«, dva izmed njih sta slikarja z velikima mapama slik. Eno sem si kupil, Jack mi jo je na pol poklonil, nastala pa je v Dubrovniku, kjer je taboril v miništoru.

München nas sprejme v vsej veličini: čist, strog, geometričen in bavarski, po drugi svetovni vojni povsem na

novu zgrajen. Središče industrije, bančništva, poslovnega utripa sodobne, na dva pola razdeljene Nemčije. Slovenska noč v olimpijski dvorani je mavrična paleta jezikov, splet severa in juga z glasbo, ki nas poistoveti pod

ogromno kupolo, kjer so leta 1980 do nele olimpijske fanfare in koder so zdaj dnevi veselega rajanja in ‚maskenbalov‘, ob pustu.

Ivan Cimerman

Na Krki pri Dvoru (foto: Janez Zrnec)

po sloveniji

Od 21. marca do 30. aprila so bila razstavljeni v Likovnem razstavišču v **Ljubljani** dela Mednarodne likovne zbirke Junij, ki jo je ustanovila 1970 skupina slikarjev rojenih v juniju, ki so končali ljubljansko akademijo. Zbirka je prikaz različnih izpovedi, od fotografije, karikature, konceptualizma, nadrealizma nove dobe, op – arta, do novega konstruktivizma in video tehnik. Razstavljenih je bilo 600 del 131 umetnikov iz 29 držav.

ABC Pomurka dobiva za pospeševanje pridelave hrane od mest **Ljubljane, Maribora in Celja** posebna sredstva. Tako si mesta zagotovijo določene količine mleka, mesa in drugih živil. V letu 1985 pričakujejo proizvodnjo hrane, združeni v ABC Pomurka iz Pomurja 16.500.000 dinarjev, če bodo v Ljubljani prodali toliko mesa, sira, mlečnega prahu in ostalega, kot lani.

Simfonični orkester Radiotelevizije **Ljubljana** je 20. marca zaključil v Napolisu na Floridi svojo turnejo s 24. koncertom. Orkester, kateremu sta dirigirala Anton Nanut in Marko Munih, je na svoji turi, dolgi 15.000 kilometrov, doživel izjemen uspeh pri gledalcih in strokovni kritiki.

V občini **Ljutomer** so se odločili, da bodo skopali cestni predor od središča mesta skozi Kamensčak do Radomerja. Dolg bo en kilometer, imel bo televizijski nadzor, samodejni radar in prezračevanje. Ob predoru naj bi postavili dva kioska z jedačo in pijačo za popotnike.

Izvozno podjetje Intertrade iz **Ljubljane** je lani izvozilo za 110 milijonov dolarjev blaga in storitev, od tega za 100 milijonov dolarjev na konvertibilna področja. Večji del menjave poteka z deželami v razvoju, v Indiji, Maleziji in Kolumbiji. Večkrat se jim zgodi, da v Jugoslaviji ne dobijo zadostnih količin blaga, ki bi po kakovosti in cenah ustrezalo kriterijem izven meja.

Prvega aprila so začeli z obnovo Tivove ceste v **Ljubljani**, ki je bila povsem dotrajana. Odstranili bodo granitne kocke in utrdili traso ter jo asfaltirali. Obnovitvena dela bodo veljala 200 milijonov dinarjev, prenovljeno cestišče naj bi zdržalo 12 let.

Na 32. jugoslovanskem festivalu dokumentarnega in kratkega filma v Beogradu je podelila žirija režiserju Jože-

tu Pogačniku iz **Ljubljane** veliko zlato medaljo in 39.000 dinarjev za dokumentarni film 'Edvard Kocbek – skica za portret'. Enako nagrado je dobil tudi Koni Štajnbaher za animirani film 'Kamen'.

Inex-Adria Aviopromet je 1. aprila 1985 ukinil progo **Maribor-Ljubljana-Sarajevo-Skopje**, ker ni bila donosna. Odslej bodo iz Maribora letela le letala JAT v Beograd, letala IAA pa bodo letela v Sarajevo in Skopje samo iz Ljubljane.

Pri vrtanju vrtine za nafto v Rimski Čardi pri **Martjancih** v **Prekmurju** so naleteli na mineralno vodo, ki blagodejno deluje kot možno zdravilo za luskavico (psorijazo). Vodo so raziskali strokovnjaki in dognali, da ima izjemne lastnosti za zdravljenje te bolezni, raziskave nadaljujejo na novih bolnikih. Pomurskemu zdraviliškemu turizmu se obeta nova dejavnost, saj nameravajo ob tem vrelcu termo-mineralne vode zgraditi ustrezno ambulanto.

Občani Pomurja prostovoljno zbirajo sredstva za dograditev in opremljanje kirurgije bolnišnice v **Murski Soboti**. Iz posameznih delovnih organizacij so prispevali po eno ali dve mesečni plači. Iz teh zaslužkov so do marca zbrali 1.918.000 dinarjev, vseh prispevkov pa za 3,5 milijona dinarjev.

Turistično društvo **Naklo pri Kranju** šteje 327 odraslih članov in podmladek v osnovni šoli. Deluje pa že 22 leto.

V **Novi Gorici** se je zbralo od 28. do 30. aprila 24 domačih skupin lutkarjev. Slovenija premore okoli dvesto amaterskih skupin v vrtcih, šolah in občinah, to pa je bil pregled najboljših. Skupine so prikazale svoje oblikovalske in likovne zamisli, tehnike, preverili so besedila in ustvarjalnost na tem področju.

V **Zasipu pri Bledu** se dogovarjajo o uresničitvi novega zazidalnega načrta, ki je bil razgrnjen od 27. marca letos. V coni SD 12-A je predvidenih 33 zasebnih visokopritličnih stanovanjskih hiš, trgovina in vrtec z dvema oddelkoma za skupno 40 otrok. Mnogi med 800 krajanji nasprotujejo načrtu, ker bi uničil kmečko obdelovalno zemljo.

Tudi občani **Celja** in okolice zbirajo denar za sodobno bolnišnico. Največ

prispevajo obrtniki, samo v januarju so posamezniki prispevali 716.500 dinarjev, organizacije združenega dela pa 50.000 dinarjev, v februarju pa so zbrali skupno 1.150.000 dinarjev.

Odkar je leta 1978 pogorela planinska koča Slovenijalesa na 960 m visokem vrhu **Jakob nad Preddvorom**, delovna organizacija Žičnica nima sredstev za njeno obnovo. Pričakujejo, da bodo v 24 organizacijah Slovenijalesa in s pomočjo Iskre le zgradili novo kočo s pogojem, da bo odprta tudi za vse druge planince.

Po posvetovanju o kulturi v **Pomurju**, ki je bilo decembra 1984, so tudi v **Gornji Radgoni** spregovorili o odtoku denarja za kulturo. Rabili bi tehnično opremljen gledališki oder, primerno razstavišče in sodobno knjižnico. Skrbijo jih dejstvo, da dajajo v Pomurju od doma zbranega denarja za kulturo več kot polovico v sklade Kulturne skupnosti Slovenije za pokrivanje skupnih potreb in dejavnosti Cankarjevega doma.

Narodnozabavni ansambel Rž iz **Kranja** je dobil doslej zlato Orfejevi znački na festivalih na **Ptuju**, Korenovi plaketo, vse nagrade na zamejskem festivalu v **Števerjanu** v dveh in pol letih nastopanja. Prvo veliko ploščo »Prva žetev«, ki je izšla pri RTV **Ljubljana**, so razgrabili, kaseto pa dvakrat ponatisnili. Od maja dalje so na gostovanju po Madžarski, Nemčiji in Avstriji.

Delavci Geološkega zavoda **Slovenije** so dognali, da je na območju **Globokega** okoli 10 milijonov ton premogovih zalog. Plasti premoga so odkrili v globinah 250 do 300 metrov. Leta 1986 nameravajo izkoptati prvih 20.000 ton lignita. Za investicije potrebujejo 39 milijard dinarjev, delo pri izkopu pa bo našlo 300 delavcev.

Občina **Jesenice** je že 1982. leta odštela 2 milijona dinarjev za rekonstrukcijo farme **Bled**. Zato dobivajo od temeljne organizacije združenega dela Kooperacija iz **Radovljice** 1.125.000 litrov mleka in 36 ton kladne živine letno. Tudi ABC Pomurki, ki jim bo za deset let dobavljala po 100 ton piščanjčjega mesa letno, so morali Jeseničani odšteti 3,3 milijona dinarjev, Jati **Ljubljana** za 34 ton perutninskega mesa in 4 milijone jajc letno – za obdobje desetih let, milijon dinarjev itd. Iz občinskega sklada so Jeseničani tudi Ribi v **Izoli** prispevali 692.000 dinarjev za nakup dveh ribiških ladij.

V krajevni skupnosti **Konovo** so se krajanji odločili za četrti samoprispevek. Z zbranimi sredstvi nameravajo zgraditi in popraviti mnoge komunalne naprave v vseh zaselkih, na območju katerih prebivajo. Del sredstev pa je namenjen tudi kmetijstvu.

Mladina iz vse Jugoslavije se bo letos lotila skupne delovne akcije na

Kozjanskem, kjer bo v 12 brigadah delalo 50 brigadirjev. V **Šentjurju**, **Laškem in Sevnici** bodo opravljali melioracijska in elektrifikacijska dela, gradili vodovode, ceste in izkope za kable. Njihovo središče bo v naselju Jože Perčič v **Šentvidu pri Planini**. Vrednost opravljenih del naj bi znašala 25 milijonov dinarjev.

V gobarsko družino **Novo mesto** je včlanjenih 130 članov. Od maja do novembra prirejajo posvete, na katerih strokovnjaki seznanjajo člane z gobami. Lani so na tradicionalni vsakoletni razstavi predstavili 350 vrst gob. Predsednik gobarske družine **Novo mesto**, Franc Beg, trdi, da je **Dolenjska** gobarski raj.

Ob štiridesetletnici osvoboditve je RTV **Ljubljana** predvajala vrsto filmov režiserja Franceta Štiglica, ki govore o povojnih obdobjih. To so bili filmi: Na svoji zemlji, Dolina miru, Deveti krog, Balada o trobenti in oblaku, Ne joči, Peter, Volčja noč, Pastirci, Povest o dobrih ljudeh in Praznovanje pmladi.

Prvega aprila so odprli na **Novem Tomažu** naselje s slamo kritih in lesenih vinskih kleti. Poleg dobre vinske kapljice bodo obiskovalcem ponudili še perece, ocvirkove pogače in druge pristne domače dobrote ter spominke. V zidnici so zaigrali Citraši iz **Genterovce**, točili pa so tudi pristno vino iz **Lendave**.

Pred setvijo sladkorne pese so v Tovarni sladkorja **Ormož** najboljšim pridelovalcem podelili priznanja in nagrade. Za absolutnega rekorderja so proglasili za leto 1984 Štefana Katono iz **Gorice pri Puconcih**, ki je s pridelkom 16,21 tone biološkega sladkorja na hektar dosegel največ točk. Drugi je Ivan Bunderl iz **Veržeja**, tretji pa Silvo Šlamberger iz **Zrkovec pri Mariboru**. Največji pridelovalec pese je Franc Štih iz **Noršinec pri Ljutomeru** 7,5 ha, sledi mu Davorin Osvald iz **Lomanoš pri Gornji Radgoni** s 7 ha površin.

Matija Zalar iz **Sv. Primoža** 14, v občini **Radlje ob Dravi**, ima enega najlepših plemenskih noriških žrebcev, ki izvirajo iz rodu noriškega žrebca 345 Malta Schaunitz XII, rojenega 1963. Slovenska konjereja začenja novo obdobje z vzgojo plemenitih konj. V letu 1984 smo v Sloveniji pripustili k 100 žrebceem 4335 kobil, ker je v primerjavi z letom 1983 712 kobil ali 19,6% več. Za žrebičke – hčerke hladnokrvnih kobil iz A – rodovnika, ki zajema najboljše slovenske kobile, bo sejem 8. septembra na Ptuju. Premija znaša 30.000 din.

Srednja kmetijska šola **Rakičan** je omogočila kmečkim ženam in dekletom iz okolice **Gornje Radgone**, **Križevcev pri Ljutomeru** in **z Goričkega**, da se v njihovi kuhinji naučijo priprav-

ljati jedi in shranjevati živila, sadje, jagodičevje; prav tako priprave kolin, peke kruha, jedi iz skute in kaše.

Osrednja slovenska proslava ob 40-letnici osvoboditve je bila 18. maja na **Poljani pri Prevaljah**. Ob vrsti prireditvev so odkrili spomenik kiparja Stojana Batiča, ki izraža vizijo miru. V Poljani se je 15. maja 1945 končala druga svetovna vojna.

16. junija 1984 je minilo 50 let lovsstva v **Senovem**. Korenine Lovskega društva Senovo segajo v prvo lovsko društvo v Sloveniji, ustanovljeno leta 1926 kot Lovsko društvo Bohor – Senovo pri Rajhenburgu in je štel 24 članov ter merilo 9000 ha. Danes šteje 54 članov, lovišče pa ima samo na 2748 ha.

Mestna hiša v najstarejšem slovenskem mestu Ptuju

Emona Inženiring in Slovenijales sta ob obisku delegacije slovenskega izvršnega sveta in gospodarske zbornice Slovenije v Beloruski sovjetski socialistični republiki 20. marca, predlagali izgradnjo dveh farm za vzrejo 30.000 prašičev in 18.000 piščancev, odprtje veleblagovnice »Ljubljana« v Minsku in sodelovanje blagovnih hiš »Maksimarket« iz Ljubljane in »Belorus« iz Minska. Slovenijales je predložil blagovno listo za izvoz izdelkov v vrednosti 17 milijonov klirinških dolarjev. Slovenija in Belorusija sta doslej sklenili posle za 28 milijonov klirinških dolarjev, celotno gospodarsko sodelovanje med Slovenijo in ZSSR pa je znašalo milijardo klirinških dolarjev.

Letos, na dan praznika iraške armade, so slovenski gradbinci izročili inve-

stitorju projekt P-202 D, ki so ga zgradila slovenska gradbena podjetja, Splošno gradbeno podjetje Primorje, SCT, Gradis in Konstruktor. Na ravnini ob Tigrisu je zgrajenih 1210 objektov visokih in nizkih gradenj. Projekt, pri katerem je v treh letih sodelovalo 26.000 delavcev iz **Slovenije**, je vreden več kot pol milijarde dolarjev.

Temno, bučno olje proizvajajo v **Središču ob Dravi** v Oljarni že 50 let. Lani so iztisnili 65 ton bučnega olja, letos pa ga nameravajo 10 odstotkov več. Vse večje težave imajo s surovino, bučnicami. Dobivajo jih iz okolice Ormoža, Hrvaške in Bosne. Stranski proizvod so bučne pogače, ki so odlično krmilo za živino.

V Termoelektrarni **Šoštanj** so se lotili celotne reorganizacije na področju nagrajevanja po delu, kadrovanja, obveščanja in svobodne menjave dela. Vodstvo temeljnih organizacij je sprejelo program ukrepov in določilo nosilce za njihovo uresničitev.

Kovinska industrija **Vransko**, ki se je lani odcepila od Sige iz Žalca, je povečala celotni prihodek v letu 1984 v primerjavi z letom 1983 za polovico, dohodek za 92 odstotkov, ostanek čistega dohodka pa je dvakrat večji! Sodelujejo z SCT iz Ljubljane na večjih tržiščih, v Franciji, lani pa so s Smeltonom v Libiji. Opremo za avtomatsko izgorevanje lesnih odpadkov so z uspehom preizkusili na Hrvaškem in v Črni gori.

Na mednarodnem mejnem prehodu **Vrtojba pri Novi Gorici** gradi Blagovnomanipulativni terminal »Ceport« pokrite hale, ki bodo na površini 60.000 kvadratnih metrov. S tem se bo povečala količina tovora, ki ga prepeljejo tovornjaki od lanskih 530 kamionov, ki so prepeljali 120.000 ton blaga, na 560 kamionov dnevno, ki bi prepeljali letos 1,3 milijona ton. Dohodek Primorja Export in sovlagatelj bi se povečal za 60 milijonov din; zgraditi pa morajo še industrijski tir in infrastrukturne objekte.

Med slovenskimi lovskimi družinami so znani »Zasavski rogisti«, to je zbor glasbenikov, iz Zasavja ki ubrano igrajo na rogove ob slovesih, odkritjih spomenikov in proslavah ter veselicah. »Zasavski rogisti« ki so lani slavili 10-letnico, so sodelovali s Savinjskimi rogisti iz **Savinjske doline**, Pohorskimi rogisti iz **Hoč** in Lovskim oktetom iz **Sodražice**.

Koledar prireditev v Sloveniji

JULIJ

1. 7.	Postojna	JAMSKA NOČ (na parkirnem prostoru pred Post. jamo)	
3.–14. 9.	Loče	LOŠKE POLETNE PRIREDITVE	
4. 7.	okoli Pohorja	POHORSKI BATALJON	7. kolesarski maraton na 150 km, za vse kategorije
4.–7. 7.	Novo mesto	BALKANSKO KOLESARSKO PRVENSTVO	tekmovalna proga na relaciji: Novo mesto–Metlika–Črnomelj–Novo mesto
4.–7. 7.	Portorož	FUNNY CAR	najbolj nori, smešni avto Evrope
4. 7.	Rogla	KOVAŠKI PIKNIK	
5.–7. 7.	Portorož	pokal BRANKA IVANUŠA na letališču Portorož	sodelujejo: Jugoslavija, Italija, Avstrija, ZRN, Svica
7. 7.	Most na Soči	NOČ NA JEZERU '85	
13. 7.	Litija	LITIJSKA NOČ	kulturno-zabavna prireditev
13. 7.	Predvor	TURISTIČNA PRIREDITEV Z DOMAČIMI OBIČAJI	nastop folklorne skupine
13. 7.	Ptuj	NOČ NA DRAVI (Ribja restavracija)	
13.–14. 7.	Polenšak	PRAZNIK ŽETVE in RAZSTAVA KRUHA IN POGAČ	
prva pol. meseca	Senovo	ŽETEV NA ŠEDMU pri Senovem	žetev in prikaz starih opravil in običajev dela
16.–17. 7.	Maribor	XXV. ZORKOV MEMORIAL	tekmovanje v atletiki (v športnem parku Tabor)
19. 7.	Bohinj	VASOVANJE POD SKALCO	prvi del Kmečke ohceti
19.–21. 7.	Laško	PIVO IN CVETJE	
20. 7.	Dobrna.	NOČ POD KOSTANJI	
20. 7.	Portorož	8. festival MELODIJE MORJA IN SONCA '85	italijanske in jugoslovanske popevke
20.–21. 7.	Gornji grad	ČEBELARSKI PRAZNIK	razstava o čebelarstvu, prodaja medu in medenih izdelkov, vlečenje vrvi za pokal strdi itd.
20.–21. 7.	Vransko	KMEČKE IGRE	srečanje mladih združnikov iz vse Slovenije, prikaz kmečkih opravil, kuharskih veščin, tekmovanje najboljših koscev, kulturne in zabavne prireditve
21. 7.	Bohinj	KMEČKA OHCET (pod Skalco)	
21. 7.	Ljubljana	NOČ NA LJUBLJANICI	
21. 7.	Moškanjci	KMEČKI PRAZNIK	prikaz lükarskih opravil in običajev
22. 7.	Bohinj	TEK OKOLI BOHINJSKEGA JEZERA	
22. 7.	Strmec pri Vojniku	JUGOSLOVANSKA FOLKLORA	tradicionalna predstavitev jugoslovanskih plesov
25. 7.	Dobrovnik v Prekmurju	JAKOBOV SEJEM	
27. 7.	Rogaška Slatina	VELIKI ROGAŠKI PLES	tradicionalna prireditev s priznanimi izvajalci
27.–28. 7.	Koper	KOPRSKE NOČI	tradicionalna nočna zabava s plesom in kulinariko
28. 7.	Bohinj	LOVSKO SREČANJE POD SKALCO z veselico	
28. 7.	Kostanjevica	KOSTANJEVIŠKA NOČ (BENEŠKA NOČ)	okrašeni in osvetljeni čolni na Krki, srečolov, ples, domače in druge posebnosti
	Duplek	Z RANCAMI PO DRAVI	od Dupleka do Ptuja
julij–avg.	Ljubljana	11. JUGOSLOVANSKI BALETNI BIENALE IN 33. MEDNARODNI POLETNI FESTIVAL	
	Ormož	ORMOŽ POJE IN PLEŠE	
	Piran	MEDNARODNI BIENALE TAPISERIJE	

naravni zakladi slovenije

Kamnita Baba na Poljanah

Skorajda na meji Triglavskega narodnega parka štrli iz bukovih gozdov vzhodnega pobočja Mežaklje mogočen osamelec. Ne moremo ga zgrešiti, kadar se med potovanjem od Jesenic do Bleda po ravnici Poljane zazremo na desno.

V našem gorskem svetu prevladujejo osamelci v grebenih in pobočjih. Zanimive oblike nastajajo zaradi različno hitrega preperevanja različno odpornih kamnin. Naši predniki so samotne skale dobro poznali in mnogokrat našli v njih človeške oblike. Zato so se v poimenovanju ohranili izrazi »dedec« za vitkejše stolpe in »baba« za bolj zaobljene. Lastna imena so dokaz, da so osamelcem pripisovali velik pomen, kar še bolj potrjujejo številne razlagalne pripovedke o nastanku tovrstnih naravnih znamenitosti. Tako je tudi z Babo nad Poljanami. Zgodba pripoveduje o bogatih in neusmiljenih velikaših z gradu pod Belščico. Edina hči je podedovala vso trdosrčnost staršev. Nekega jesenskega dne je opazovala lov s skale v pobočju. Blizu nje je zver skočila na revnega gonjača. Čeprav bi lahko rešila nesrečnega kmeta smrti, mu ni pomagala. Hip zatem je okamenela, kakor je že prej okamenelo njeno srce.

Do Babe ni težko priti, saj do izhodišča, naselja Kočna na Poljanah, pripelje asfaltirana cesta, ki povezuje Bled in Jesenice. Iz Kočne že zagledamo osamelec, ki izstopa iz bukovega zelenja. K Babi so že leta 1930 speljali marljivi gorjanski turistični delavci pot in s tem mnogo pripomogli, da je skalni osamelec postal privlačna izletniška točka. Dandanes je Baba mnogo bolj zapuščena, temu primerna je tudi steza, zato ni nič odveč, če za pot povprašamo domačine. V slabi uri premagamo strmino in se znajdemo pred obeliskom, ki je proti pobočju visok okoli štiri metre, proti dolini pa okoli osem

metrov. S pomočjo klinov se lahko vzpnemo na sam vrh, od koder je lep razgled.

Kaj pa če Baba nenadoma oživi? Brez strahu, verjetnost je silno majhna! Prisluhnilo spet pripovedki: »Tako mi je stara mati dejala, da bodo devetkrat še vse smreke posekane na Mežaklji in devetkrat druge zrasle, velike, kakor so bile nekdanj, ko je bil še

črni les. Največja med poslednjimi smrekami bo imela devet vrhov in od srednjega se bode seme samo zasejalo, pa bode zraslo smrekovo drevo nad Savo. Iz tega drevesa se bodo urezale deske za zibelko najmlajšega izmed deveterih sinov ene matere, ki ne bode imel sestre. Najmlajši teh sinov bode rešil enkrat okamenjeno Babo.«

Peter Skoberne

slovenija v mojem objektivu

Foto:
Diego Gomez, Argentina

Motivi z »Ohceti v Ljubljani«

- 1
*Godec ob svatovskih darilih –
slovenskih zibkah*
- 2
Nevesti
- 3
Družinica
- 4
*Gorenjka v narodni noši (tudi znanka
z izseljenskega piknika)*
- 5
*Ohcet je tudi revija narodnih noš iz
vse Evrope*

english section

News

AUSTRALIA: A HISTORY OF SLOVENES, IN ENGLISH

In November 1984 our Slovene fellow-countrymen in all parts of Australia received a letter from the Coordinating Committee of Slovenian Organizations in Victoria, inviting them to place an order for a unique new book entitled "The Slovenes from Earliest Times", which, with the help of subscribers, is to be published at the end of March, 1985. This book will be of inestimable value for all Slovenes living in Australia, as well for all Slovenes and their descendants living in the English-speaking countries. The book has been written by Draga Gelt, who has been living in Australia since 1968; before that she had finished the teachers' training college in Ljubljana. For a number of years she has been helping to run the Slovene supplementary schools, as well as taking an important part in the work of Slovene societies, notably in the Society of Slovenes in Melbourne.

In the book "The Slovenes from Earliest Times", which has 256 large-size pages and about 350 illustrations, a full account is given of the history of Slovenes, from their original settlement in their present ethnic territory, up until today. This includes the conversion of Slovenes to Christianity, their national awakening, and cultural-political development.

The book can be ordered from the following address: Coordinating Committee of Slovenian Organizations in Victoria, P. O. Box 185, Eltham, Victoria, 3091 Australia.

'ELAN' SKIS ARE EXPORTED TO ALL PARTS OF THE WORLD

Last year a total of 700,000 pairs of skis were manufactured at Elan's several factories: 370,000 pairs of skis for Alpine (downhill) skiing, with wooden inserts, as well as 130,000 pairs of overland skis, were manufactured at Begunje, whereas 200,000 pairs of skis for Alpine skiing, which do not contain any wood, were produced at the factory at Brnca in Austrian Carinthia. The total quantity of skis to be manufactured in 1985 will remain at the same level. The only difference will be in the relative proportion of Alpine and overland skis: in 1985 a total of 30,000 fewer pairs of skis for overland skiing will be manufactured, whereas the quantity of skis for downhill skiing will be correspondingly increased, since their manufacture is more profitable. For a number of years "Elan" has not increased its total annual production of skis beyond 700,000 pairs, nor is any further increase in production foreseen over the next few years, since the sales of skis very much depend upon the weather conditions of each particular winter.

Last year there was a good demand for skis. "Elan" could have sold 30 to 60 thousand more pairs of skis than were actually manufactured. More than one quarter of "Elan's" annual production in 1984 was sold to the United States, where Elan is in second or third place among the world's major ski manufacturers. Milan Osterman, the sales director at "Elan's" factory in Begunje, told us that there is increasing demand for "Elan" skis on the American market, and that it would be quite possible to export up to a third of "Elan's" total production to the U. S. A. However, that would

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/11, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana

Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

result in a lack of skis on other markets, and "Elan" does not want to put too much dependence on any one customer, since conditions on the world's markets are constantly changing. The second biggest market for "Elan's" skis is Yugoslavia. Last year Slovene and Yugoslav skiing enthusiasts bought a total of over 110 thousand pairs of skis, or 20 thousand more than had been planned. One fifth of "Elan's" annual production of skis is bought by customers in West Germany and Sweden, 9 % of them are bought by Italians, 6 % by Canadians, and another 6 % by Japanese customers. "Elan" skis are sold in practically every country in Europe where skiing is, at least to some degree, developed, as well as in Argentina, the Lebanon, Australia and even Algeria.

Through the quality of the skis

themselves, as well as with advertising supported by Stenmark, Križaj and other well-known skiers who use "Elan" skis, "Elan" has become one of the world's biggest ski manufacturers. According to the number of pairs of skis sold, "Elan" is surpassed only by "Rossignol". The latter firm is followed by three manufacturers, including "Elan" of Begunje, whose annual production is roughly the same. However, "Elan" skis aren't sold abroad at cheap prices, as are the products of a number of Slovene firms. They cost no less than "Rossignol" or "Atomic" skis.

It should be mentioned, as a point of interest, that American soldiers will, from now on, be skiing on "Elan" skis, since "Elan" was the winner of an international competition for supplying equipment to the U.S. Army.

Potkonjak from Virovitica was admitted to the micro-surgery department of Ljubljana's Clinical Centre, with an arm which had been practically torn off by a harvesting-machine. Dr. Marko Godina, the leader of the team, takes up the story: "The patient's fore-arm had been almost torn off and badly crushed. The whole of the upper part of the arm had been burnt, and was badly damaged below the skin in places. It was impossible to sew the fore-arm back on, as we didn't know whether the badly-infected wound would heal at all. If, on the other hand, we were to remove all the torn tissue, which had been made dirty by earth and plants, then it would have been necessary to amputate the arm practically up to the elbow. In this way we would have lost the muscles of the forearm, which provide a large part of the arm's flexibility."

In this difficult case our micro-surgeons decided on a solution which has never been used so far anywhere in the world. On the very evening of the accident they decided to separate the undamaged part of the arm below the wrist, and implanted it in the armpit of the other, healthy arm, where there was a good blood supply. They then cleaned up the stump of the damaged arm, leaving the wounds open so that they would heal by themselves. Only after 65 days had passed did they detach the lower part of the arm from the opposite armpit and sew it back where it belonged. Although the operation was a very difficult and demanding one, it was carried out without the occurrence of complications.

The success of this exceptional operation can, according to the opinion of Ljubljana's micro-surgeons, be attributed more to the idea than to the technical execution of the operation. The distinctive feature was that Ljubljana's micro-surgeons succeeded in preserving an amputated part of the body through the patient's own blood circulation until it was possible to sew it back on again where it belonged. The temporary "survival" of the amputated part of the damaged limb, by attaching it to the arteries of a healthy part of the patient's body, will, in the future, enable doctors to make a reconstruction of damaged limbs which, up until now, have had to be amputated.

In the case of Milivoj Potkonjak, it was necessary to obtain healthy tissue to replace what had been crushed or damaged. Parts of the necessary arteries were removed

Outstanding Achievement of Slovene Micro-Surgeons

It's not very long since an article was published in "Rodna gruda" about how, in July 1983, a team of surgeons from Ljubljana successfully reimplanted both feet of 2-year-old (at that time) Dušan Valentinčič after they had been amputated at the ankle by a harvesting-machine. Now Dušan Valentinčič is able to walk and ski and do everything else children of his age do. The only difference is that he has to go for regular medical check-ups, at which experts from all parts of the world, spending some time getting experience in Ljubljana, frequently participate. For the University of Ljubljana's Clinic for Orthopaedics, Plastic Surgery and Burns has achieved world fame through this successful reimplantation.

Recently the micro-surgeons of Ljubljana succeeded in carrying out an even more difficult operation: a crushed arm, which had been whirled round for twenty minutes between the shafts of a harvester, became, once again, whole and flexible, a normal part of the body. The way in this was achieved is certainly surprising, and, once again, the successful treatment has provoked great interest in the medical

world. The fact that this success is the result of years of hard work and is based on knowledge and experience gained during this period, however, is not so widely known. The team of micro-surgeons, who have carried out more than 600 reimplantation operations over the last ten years, and in this way saved many people from complete invalidity, consists of: Marko Godina, Zoran Arnež, Egon Eder, Božidar Prezelj, Milenko Kersnič, Matjaž Šulinc, Janez Bajc and Aleš Breclj.

It was in 1974 that the first reimplantation of an arm, on a 16-year-old boy, was carried out at Ljubljana's Clinic for Plastic Surgery and Burns. After his treatment this boy finished his technical college, and is now employed as a technician. The boy had brought the doctor the part of his arm which had been cut off by a circular-saw, in a plastic bag. Since 1974 this sensational operation by Ljubljana's micro-surgeons has become almost a routine one. Apart from Munich and Vienna, Ljubljana is the only other city in Europe where a team of micro-surgeons are continually on call.

On November 21st, 1984 Milivoj

from the patient's leg, as well as nerves and tissue; skin was removed from the thigh area, and the broken bones were mended by means of metal plates and bolts. By giving Milivoj such a "new" arm, the surgeons of Ljubljana's University Centre carried out an operation which will become part of the history of world medicine and micro-surgery.

Milivoj Potkonjak, a farmer from the village of Katinka near Virovitica, has already returned home to his native village. His new arm is a little shorter than the other one, and probably will not be able to do completely everything that the old arm could do, but, never mind, Milivoj has the use of both arms!

The plastic surgery department at Ljubljana's Clinical Centre has been known, for years, as one of the best in the world. For this reason it

is no surprise to learn that experts from Scandinavia to India and America have come here for 3 month specialization courses in micro-surgery of the arm and hand. It was during the fourth course on micro-surgery of the hand, held several years ago, that the famous English surgeon and expert in this field, Professor dr, Graham Lister said: "I must say that the Ljubljana hospital is something special. It has managed to preserve the enthusiasm of doctors which has disappeared from hospitals in the Western world. From the technical point of view, it has achieved the level of highly-advanced private clinics. Around the whole world the plastic surgery department at Ljubljana is justly well-known and recognized for its work."

Adapted
by J. P.

vestors, but this so far has not been proved in practice.

At the Republic's Committee for International Cooperation of S. R. Slovenia, no concrete results are expected before March 1985. Of course the law will achieve its full effect only when Slovene working organizations get suitably organized for this purpose, and begin to make proposals for joint projects. Whether such proposals are endorsed or not will depend, exclusively, upon the Republic's Committee for Energy and Industry, without complicated bureaucratic methods and the "assistance" of the Federal Executive Council.

There remain, however, a number of unresolved questions, which cause uncertainty or at least (justifiable) doubts among potential foreign investors. The first unsettled question is that concerning the distribution of profit. In case the foreign investor's share (which can, now, theoretically amount to 99 % of the investment) exceeds 50 % of the joint funds, what method will be adopted? He is guaranteed the right to take part in decisions affecting business policy, but, according to our constitution, key decisions still remain in the hands of the Yugoslav working organization (joint investor). This means that in practice it will be necessary to attract the foreign investor by giving him the majority share, if necessary, in the division of jointly earned income, in proportion with the foreign investor's share of the invested capital. The transfer of profits into the joint-investor's home country can, sooner or later, become an essential hindrance along the path of bringing into action legally-based international partnership. (It should be mentioned that certainly no joint ownership in the form of shares is foreseen in the future.)

The second point which is not clear concerns the 27th article of the new law, which was published in the Official Gazette of the S.F.R.J., No. 64/84, dated November 28th, 1984. This article guarantees the return on invested funds, but does not, at least not specifically, guarantee return on services.

Apart from the above two points, as well as the fact that joint risk is not completely clearly defined, potential foreign investors are more worried by the present economic climate in Yugoslavia and even by the legal security of concluded agreements. The reason for this is that they have had some bad experience in the past. It is to be hoped, how-

NEW LAW ABOUT JOINT INVESTMENTS

The Green Light for Joint-Investors

According to data supplied by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), approximately 700 to 750 billion dollars of foreign capital have been invested, including joint investments, in the developing countries in the form of various kinds of direct investment. A total of approximately 320 million dollars have been invested in this way in Yugoslavia. On average, foreign investors have invested two million dollars in our working organizations, although this figure is much smaller if we eliminate the two largest investments: 100 million dollars invested in the "DINA" project on the island of Krk, and 20 million dollars invested in the Kikinda Foundry.

At the present, investments made by foreign investors represent only 0.6 % of the value of all investments in the Yugoslav Economy. According to data published in the Slovene central daily newspaper "Delo", only Uruguay lags behind us in this respect. (It is unfortunately not possible to obtain comparable data for countries like North Korea, Albania, Cuba or Mongolia.)

According to some data, over the period of 17 years during which the

Law on Investments of Foreign Capital in Yugoslav Working Organizations has been in operation, there have been a total of 187 joint investments, although other sources mention a figure of 184. Let's have a look at the picture for Slovenia in particular. Tomo Vojnovič of the legal sector of the Chamber of Commerce of Slovenia told us that over the period since 1978, when the law was somewhat altered, there have been no new contracts about joint investments. Five previous agreements dating from earlier years were extended, not including an agreement which the Pomurje Printing-house made with the owner of previously temporarily imported equipment.

However, since last November, when the law about investments of foreign capital in Yugoslav working organizations was altered for the second time, this time really substantially, the doors of Slovene working organizations have been open a lot wider to foreign investors. Correspondents in foreign newspapers appear to agree with this opinion, too. Theoretically the new law is really very "liberal" and, as such, much more attractive for foreign in-

ever, that practice over the next few years will drive away all suspicions and doubts in the field of joint investments. Of course, this does not mean that we should not get preparations and proposals under way for projects based on joint economic interest, and not just on the need for an influx of foreign currency, without a long-term plan. Certainly, by itself the new law will not invite new foreign investors. According to the activities of Republic and Federal bodies, which are mainly of an informative nature, and are going

on in other countries at the present moment, our fellow-countrymen living abroad can be an important link in increasing mutual trust, and helping to establish long-term cooperation with the economies of Yugoslavia and other countries. According to information given by representatives of the Republic's Committee for Energy and Industry, the first people to greet the new law, and to demand a more precise explanation of its individual articles, were our fellow-countrymen living abroad.

and the pancreas. Other treatment available at Rogaška Slatina is for various diseases of the metabolism and for over-weight, with slimming courses.

The medical treatment is given in a twelve-storey tower building, where each storey serves a particular purpose. On the groundfloor is the reception-room and the mineral-water drinking-room, on the third and fourth floors are the mineral-water and pine baths, on the fifth floor are the massage-rooms and baths, on the sixth floor are the mud application rooms (using healing mud of volcanic origin), as well as rooms for underwater and manual massage (on the seventh floor, too). On the eighth floor is the Gastro-enterological and Cardiological Centre, the ultrasound equipment and the electrocardiograph. On the ninth floor is the gymnasium, the keep-fit room, the hair-dressing salon, the pedicure salon, as well as doctors' surgeries, electrotherapy, physiotherapy and even musical therapy.

We asked several visitors, why they had come, from all parts of Europe and the world, to Rogaška Slatina to regain their health.

Hedwiga Wolf, from Vienna: "I'm getting treatment for my kidneys. I've been coming to Rogaška Slatina every year for the last seven years, and I keep to a special diet, too. I don't know how I would manage if I didn't come to Rogaška Slatina every year for a fortnight. The fresh air, the walks, swimming in the pool, the mild climate, they all help to make me feel good all the year round."

Brigitte Schiller, from Vienna: "For fifteen years now I've been getting treatment for my stomach. I drink "Donat" mineral-water, warm or cold. I shall be staying for 3 weeks' treatment. My mother, who stayed here last year, suggested that I come to Rogaška Slatina. Apart from doing exercises in the gymnasium, I'm having electrotherapeutic treatment and massages, as well carbon dioxide baths. At the same time my daily calorie intake is limited to 800." Mrs Schiller, who works in a jeweller's shop, says that her work doesn't affect her health, although she has to look after objects of great value and to watch out for thieves. They've already caught one.

Janja Božič, from Banja Luka: "Every January I come to Rogaška Slatina, to find peace and rest, far from the mad world. It's a kind of health holiday, combined with massages, the drinking of mineral-water, and periodical mud applications. It helps to give me a good basis for

Rights of foreign joint investors according to the new law

The rights of joint investors in the joint decision-making process have been more clearly defined by the law about changes and additions to the law about investment by foreign persons in Yugoslav working organizations, dating from 1978. The limit to which foreigners may share in joint investment, as well as the

limit as to the degree of profit which is permitted, has been removed. In the case of the new law, the permission of republic and federal organs is no longer necessary. The registration procedure, too, has been simplified, so that full powers have been given to the Republic's Committee for Energy and Industry.

320 Years of Rogaška Slatina Health - Spa

This year 320 years will have passed since the Rogaška Slatina health-spa was officially established (it is, in fact, even older). Today the medical treatment at Rogaška Slatina is in the charge of university professor dr. Herbert Zaveršnik, who runs the Institution for Rehabilitation of Gastroenterological Diseases. Professor Zaveršnik also lectures at the University of Ljubljana.

It is supposed to have been in 1665 that Peter Zrinjski, the Ban of Croatia, came hunting in Slovenia. He had liver trouble, and the local farmers advised him to try the miraculous water of Rogaška Slatina. The Ban's treatment with Rogaška mineral-water was successful, and he soon advised his friends in high-up circles where it was possible to regain health from diseases of the liver, gall-bladder and intestines. The Emperor of Austro-Hungary, Franz-Joseph spent some time at Rogaška Slatina, too. Franz Liszt, the famous composer, used to give concerts here, although Croatian patriots used to hiss him off the stage

since Hungarian rhapsodies were among his favourite concert pieces. For it was then that the Hungarians were trying to take over parts of Croatia. Tito's closest friend and fellow-statesman, Edvard Kardelj, used to go for treatment to Rogaška Slatina, as well as Evgen Ormandy, the famous conductor of the Philadelphia Philharmonic Orchestra. Many ministers and diplomats have stayed at the Rogaška health-spa, but, of course, it has been our working people who have stayed there the most.

What kind of diseases are treated at Rogaška Slatina? Diseases of the oesophagus, post-operative conditions, conditions after infections and upsets. Then, of course, diseases of the stomach and duodenum, stomach ulcers before and after operations, diseases of the small and large intestines, constipation, and post-operative conditions after operations on these organs. There is also a long tradition of successful treatment of the liver, the gall-bladder

my health, which I really need since I work as a sales manageress in a big store with ready-made clothes. In order to keep my figure, I keep all year round to the diet that the experts here have recommended for me."

Beatrice Hoegger, from Switzerland: I'm a housewife, although I have a teacher's training certificate, and I live in the country — I couldn't stand life in towns any more. A Yugoslav doctor who visited us told me about the good treatment which can be obtained at Rogaška Slatina, and so I came here. I have been having trouble with my liver, and I'm now trying all the various forms of treatment available here: massages, drinking mineral-water,

mineral-water baths, mud applications, etc. And every year I come to Yugoslavia with one of my 7 children. I like talking to ordinary people. I go for trips, and so keep up my rhythm of life and good humour."

Margit Kirchbaum and Janja Ružička, both from Vienna, were swimming happily in the swimming-pool. They are healthy and satisfied tourists who have been looking for peace and quiet, and intend to go skiing in our mountains. In Summer they will both come with their husbands for a sailing holiday, as their yachts are anchored in the Bay of Portorož.

All the visitors mentioned the drinking of mineral-water. The three

most popular springs from which mineral-water is produced are: "Donat", "Styria" and "Tempel". Two of these mineral-waters, as well as "Radenska" mineral-water, are sold in many parts of the world. "Donat-Mg" mineral-water is the most famous: every litre contains 1213 mg of magnezium, as well as sodium, calcium, potassium and other ions, more than any other mineral-water of its kind in Europe. This mineral-water is also well-known for its high content of natural CO₂, which is a source of health.

Rogaška Slatina is one of Europe's most famous health-spas, with a tradition of more than 320 years. Don't forget to pay it a visit when you come to this lovely part of Slovenia. At the request of our readers, we give below a list of the prices for accomodation at the "Donat", "Sava", "Slovenski dom" and "Zdraviliški dom" hotels, as well as for the "Pošta" and "Bohor" restaurants.

I, C.

PRICES OF ROOMS, BOARD AND LODGING IN 1985 (in US \$)

A T T. The full-board and lodging prices indicated apply in case of at least three-day stay only.	Open	Price in double room with breakfast for one person		Prices for full board in double room for one person	
		1. 1.-30. 4. 16. 10.-31. 12.	1. 5.-15. 10.	1. 1.-30. 4. 16. 10.-31. 12.	1. 5.-15. 10.
		US \$		US \$	
HOTEL DONAT, 1st CLASS					
Hotel Donat 1 st class look on the park	I-XII	17,00	21,50	21,90	27,90
Hotel Donat 1 st class look on the wood	I-XII	13,90	19,50	19,50	25,80
Hotel Donat 1 st class sweet		27,40	33,80	35,70	44,10
Hotel Boč annex 2 nd class (shower/WC)	IV-X	11,80	14,80	14,80	18,10
Additional charge for balcony-Boč-for Person		2,60	2,60	2,60	2,60
Additional single-room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SAVA, 1st CLASS					
Hotel Sava 1 st class (with balcony)	I-XII	12,70	17,70	17,70	23,70
Hotel Sava 1 st class (no balcony)	I-XII	11,80	16,90	16,50	22,70
Hotel Sava 1 st class sweet	I-XII	17,50	24,70	24,70	33,10
- Zagreb annex 2 nd class (bath/wc)	I-XII	11,80	16,50	15,50	20,60
Additional single - room charge	I-XII	2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SOČA, 2nd CLASS					
Hotel Soča 2 nd class (shower/WC)		11,00	13,50	14,80	18,10
Additional charge for rooms look on the Park/person	V-IX	2,60	2,60	2,60	2,60
Additional single - room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL SLOVENSKI DOM, 2nd CLASS					
Hotel Slovenski dom 2 nd class (shower/WC)	III-XI	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Ljub. dom, annex 2 nd class (shower/WC)	III-XI	11,00	13,50	14,80	18,10
Additional single-room charge	III-XI	2,80	2,80	2,80	2,80
HOTEL ZDRAVILIŠKI DOM, 3rd CLASS					
Hotel Zdraviliški dom 3 rd class (shower/WC)	I-XII	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Zdraviliški dom 3 rd class (no shower/WC)	I-XII	7,20	8,00	11,40	14,40
Hotel Styria 2 nd class (shower/WC)	I-XII	11,00	13,50	14,80	18,10
Hotel Strossmayer, annex 3 rd class (shower/WC)	III-XI	10,60	12,70	14,40	18,10
Hotel Strossmayer, annex 3 rd class (no shower/WC)	III-XI	6,80	7,60	10,60	12,70
Additional single-room charge		2,80	2,80	2,80	2,80
POŠTA RESTAURANT					
Hotel Beogr. dom, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	7,60	-	12,70
Hotel Trst, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	6,80	-	12,30
Additional single-room charge		-	2,20	-	2,20
BOHOR RESTAURANT					
Hotel Turist, annex 4 th class (no bathroom/WC)	V-IX	-	6,80	-	12,30
Additional single-room charge		-	2,20	-	2,20

Using a single - room with a couch for 2 person, the full-board is reduced for 10% from the full-board in double-room.

Half-board is in the hotels Donat and Sava reduced from the full-board 3.30 US \$, in the other hotels for 2.50 US \$.

Children under ten are entitled to 30% reduction on full-board prices, when they used their own bed.

Yugoslav Cuisine

FROM THE "YUGOSLAV COOKBOOK" BY OLGA NOVAK MARKOVIČ

VIPAVA SOUP

(jota)

Serves 10:

- 300 g (11 oz) beans
- 500 g (19 oz) potatoes, diced
- 500 g (19 oz) sauerkraut
- 150 g (5.5 oz) dried bacon
- 100 g (3.5 oz) onion
- 50 g (2 oz) flour
- 2 cloves garlic
- bay-leaf
- 10 g (0.35 oz) tomato sauce
- salt
- 600 g (22 oz) dried pork

Cook the beans, diced potato and sauerkraut. Dice the bacon and heat it. Lightly brown the onion in the fat. Add flour and fry it a little, add the water and make a smooth paste. Add to the beans, cabbage and potato. Season with crushed garlic and bay-leaf. Enrich with tomato sauce to taste. Add salt with care. When the dish is well boiled, add the sliced dried pork, and serve.

Vipava soup can be made with turnips, instead of cabbage, in which case, soured cream should also be added.

OUR MOTHER-TONGUE: SOME GOOD NEWS

When, towards the end of last year, I felt it would be a good thing to conduct a brief survey of the state of the Slovene language, like a report on the accounts for the year, I suddenly reached the conclusion that the situation of the Slovene language had not got worse, but had, rather, improved in 1984. In spite of the severe economic crisis, our publishing houses had published a relatively large number of new books, whose general standard of language is quite satisfactory, as well as a large number of magazines and newspapers. Even here I could sense some progress: a return to the more natural, more easily understood language. The situation was similarly encouraging in the theatres, and, in particular, in the Slovene film industry. However, in the case of the theatre and the cinema we should note a new characteristic, that nearly all Slovene stage and film-directors behave the same way with respect to language: up until now all "strong" words (such as swear-words and curses) were, as a rule, taken straight from Serbo-Croat (previously from Italian). Now the share of Serbo-Croat in Slovene dramas and films has increased in the sense that in practically every work there is at least one character who speaks Serbo-Croat, or at least a mixture of Slovene and Serbo-Croat.

For this reason it is necessary to say that the respect for language, either on the radio, on television or in the public in general, has considerably increased. It is felt, to a greater degree, that language is not like a hat or coat, which you can put on or take off at will. Rather language is a part of you, part of your essence, never mind which language it is that you speak, especially your mother-tongue. This is particularly true of the mother-tongue in its homeland, where we Slovenes are, without respect to state borders, more or less concentrated.

Outside the state borders of Yugoslavia, particularly in Carinthia and the Trieste area, a fierce struggle took place last year for the recognition of basic human rights with respect to the use of one's mother-tongue. This could be seen particularly clearly in the cultural field, through the enlivened activities of the two Slovene publishing-houses from Trieste ("Založba tržaškega tiska") and Celovec-Klagenfurt (the "Drava" publishing house). Now, with the publishing of Josip Vid-

mar's new book "Slovensko pismo" ("A Slovene letter") the question of Slovenhood in a form which exceeds the limits of one-day politics has been laid bare.

Both publishing-houses, in Trieste and Celovec, laid on press conferences which aroused a lot of interest. At the press conference given by the "Drava" publishing-house at the end of 1984, a particularly effective and unusual step was taken. As many as five Slovene books were published at the same time, not in Slovene but in German translations — the press-conference on the occasion of their publication was given at Vienna. In a single moment this event lost any local colouration it might have had, since by a lucky coincidence Bruno Kreisky, the previous Austrian Chancellor, had written an introduction to one of the books: Edvard Kardelj's Memoirs. Kreisky himself came to the press conference and, in a relaxed way, made some clear remarks about minorities in general, and about the Slovene minority in Carinthia, in particular.

Even if it was only on this occasion that we have heard such words from his lips, what matters is that we heard them, and that the press noted them down. History will remember them not as empty phrases, but as a renewal of the deep realization which each European minority, not just the Slovene minority in Austria, keeps repeating: that each state must, out of respect for itself, its strength and reputation, take particular care of its minorities and look after their rights. And one such inalienable right is certainly the right to use one's mother-tongue, so that

any intolerance in this respect only aids those dark forces which do not wish a country, or its inner or exterior strength or peace, any good.

It's true to say that the press conference at Vienna achieved a lot. Five Slovene authors, including, apart from Josip Vidmar and Edvard Kardelj, Ivan Cankar with **Martin Kačur** and Ciril Kosmač with **Tan-tadruj**, had found a path to German-speaking readers, not only in Austria but also in both East and West Germany and in Switzerland. This Slovene step into the world has certainly not been the first or the only one, but it has certainly been more important than many other previous ones. Maybe this was particularly because this step was taken in full conscious, with particular emphasis: that the Slovene language hides many artistic jewels, one only has to become acquainted with the language and its works.

And here we reach an interesting finding; a minority is always culturally richer. Only now will German and Austrian readers, with these translations, be able to compare together their own and Slovene authors. In this way they will find out what they have been missing with their "majority" point-of-view, when for reasons of conceit, vanity or intolerance they don't become acquainted with their neighbours.

Thus the press conference at Vienna was of wider than usual interest, and will be remembered for considerable time to come. In every mother-tongue stimulating works are written; it is just necessary to recognize this in a tolerant way.

Janko Moder

A History of Slovene Culture

"Achievements of Slovenes Blurred by Complicated History"

by Dr. William Derbyshire

PART II

Why, you may well ask, are Slavic languages in general, and Slovene in specific, more difficult to learn than, let us say, Spanish which is the most commonly studied foreign language in this country? There are several reasons:

1. When the student begins to learn Spanish, he or she will understand that el libro 'the book' is related to the English word library or that disgustar in Spanish means 'to disgust'. It is obvious that German die Hand means 'the hand' and that a Handbuch is a 'hand-book'. How will the learner relate

a word such as *knjiga* which means 'book' in Slovene, and in many other Slavic languages, to his or her native English? The instructor might try to convince the student that Slovene *delati* and Russian *delat'* are cognates and in the remote linguistic past the same word as English 'to do', but that provides little consolation to the student fighting with a vocabulary in which almost no words can be recognized except for obvious items like *univerza* 'university' which is borrowed by Slovene just as by English from the Romance languages. Thus, the first formidable barrier is a very imposing vocabulary which has to be learned from scratch. In just one year an effective Spanish, French, German or Italian instructor can expect the student to acquire, at least passively, a vocabulary of a couple of thousand words. This is enough to get around, ask questions, understand basic texts in the newspaper or on the radio and in general, to communicate in an elementary way. After one year of a Slavic language, we consider ourselves fortunate if the student has mastered even 1000 words actively... 700 is more typical.

2. Well, vocabulary is often a matter of a good memory. It becomes part of one's system with repeated use much more quickly than does the grammar of a language. Here is where the real problem lies. Slovene, again like most of the Slavic languages, has a grammar system which is totally foreign to the speaker of English. To oversimplify matters, in English we say, "That is a book"; "I have a book"; "I read books". In Slovene we say, "To je knjiga"; "Jaz imam knjigo"; "Jaz čitam knjige". In English we say, "Where are you?" In Slovene we say "Kje si?" if one is speaking to one person on a familiar basis. If you are speaking to two people, you say "Kje sta?" and if you are speaking to one person whom you do not know well, or to more than two people, then you say "Kje ste?" Nouns in Slovene are declined by case, that is to say, that the same word may occur in as many as 12 forms. English has 2 forms, singular and plural. Verbs are conjugated and have several different forms, in addition to which the perception of time in the Slovene verb differs from English. Pronouns and adjectives, like nouns, are declined, but with their own sets of special endings. Prepositions require that endings on nouns, adjectives and pronouns change. While German does some of these same things, the

closest language of comparison for the American student is Latin. Of course, unless the student has attended a traditional parochial school, he or she is most unlikely to have ever studied Latin. One final comment which I would like to make here is that my long years of teaching experience indicate that the so-called aural-oral approach, or direct method, is not terribly successful in the teaching of any Slavic language unless the class meets 10—15 hours a week. Very few colleges or universities can afford such programs. Precisely because of the complicated grammar of the various Slavic languages, much time must be spent on explanations of "how" and "why".

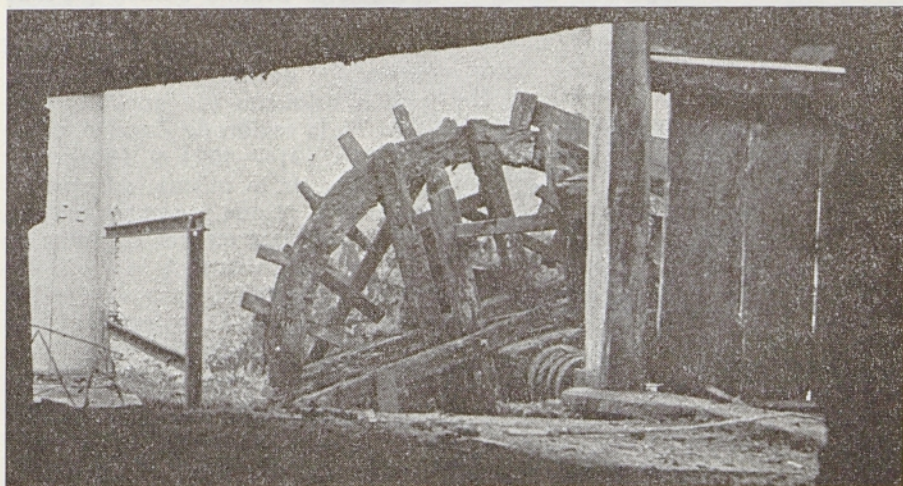
Precious time needed for developing oral skills is taken away and given over to helping in the memorization of hundreds of endings and various parts of speech.

Let us return to other aspects of the Slavic languages. Many of them have rich literary histories. Even people with the most modest education have heard of and have perhaps read some of the great masterpieces of Russian literature such as Dostoevsky's *Crime and Punishment* or Tolstoy's *War and Peace*. Many of us know the Polish novel *Quo Vadis?* by Sienkiewicz. The Czechs have given the culture of this world many literary masterpieces and have contributed in an important way to music with the composers Dvořak and Smetana. What about the southern Slavs? Let us keep in mind two facts here: first of all, the South Slavic nations combined, much less individually, are grossly outnumbered by the other Slavic peoples as well as by most of the great nations of West Europe. Thus, on a per capita basis, it is unreasonable to hope for dozens of Chekhovs, Tchaikovsky's, Mickiewicz's or Shosta-

koviches. The southern Slavic peoples have done more than their fair share to enrich culture of the world in the arts as well as in the sciences. In a recently published book by Prof. Henry Cooper of Indiana University, the author demonstrates clearly that the Slovene writer France Prešeren is a world-class writer deserving of attention not received to date. One might mention the humanist Kopitar or recall the Dalmatian Bible. These works belong to a long and worthy history of cultural endeavor among the Slovenes which dates back 1000 years... the Croats, Serbs, and Bulgarians have been no less active.

The other point which must be made here leads us into an area which I stated at the beginning of this presentation was the more difficult one in defining the Slovenes. To state it more simply, many of the achievements of the Slovene peoples have been blurred and lost because of their extraordinarily complicated history. Here I switch my terminology from the singular to the plural. We can speak of a Slovene language and the people who speak it. Even that is not quite accurate, and I shall return to that question. History has not, however, favored the Slovenes with a unified political region, i. e., a single nation free of external pressures. Because of that, the Slovenes have emerged throughout the centuries as groups of peoples spread across a large area all too frequently dominated by other nationalities. These disperse peoples comprise the Slovenes, and their achievements have not always been properly credited. For example, I learned only recently that the great "German" tenor of the 1950's, Anton Dermota, was in fact a Slovene, not a German.

Continued in next issue

The deserted mill, the region of Dolenjsko (photo by Janez Zrnc)

página en español

AUGE DE LA CINEMATOGRAFÍA ESLOVENA

A fines del año pasado tuvimos oportunidad de visitar en Celje la semana del cine nacional. En la misma se presentaron cinco nuevas películas de largo metraje. Las mismas son por su calidad y temas tratados, como así también por las formas y presentación, un auge del cine esloveno y del arte cineasta. Debemos también elogiar a sus realizadores los cuales marcan una nueva época dentro del cine actual. Todos los films se enfrentan con valor y realidad ante los problemas delicados que presenta la juventud actual. En los mismos se trata y habla sobre la ruptura de las relaciones y el destino de la época juvenil dentro del mundo de los valores vividos.

La película «Nobeno sonce» (ningún sol), trata una tema interesante: la generación escolar que está supeeditada a la reforma escolar u orientación profesional. Los rechazos y aceptación de la misma. Las inclinaciones que los escolares traen consigo. Sobre la decisión o autodeterminación de los oficios y profesiones a seguir, y sobre las cuales a veces no tienen ninguna influencia o hacia los que quisiera no tuvieron ganas de seguir o aceptar. Trátase sobre el mecanismo automático de la autodecisión hacia y por las necesidades impuestas, ya sea por las notas o regularidades que determinan ciertos oficios, mejor dicho estudios.

El jurado declaró la actriz del año justamente a la protagonista de la película susodicha, Vesna Jevnikar, quién actúa en el papel de Verónika. La misma ya ha recibido el mismo premio por el rol de Lenke en el film «Ljubezen» (amor). El premio «debutante del año» lo ha recibido el joven actor Branko Šturbej por el papel de Klemen en la película «Ningún sol» y el de «guerrillero» en «Herencia».

El siguiente film «Años de decisión» (Leta odločitve) se adentra en el mundo de un prestigioso y afamado político, quién propone a su hijo — joven desocupado — que escriba para dar a publicidad los recuerdos del padre de la época del informbiro. La historia va relatando y

dando a luz los pormenores e intrigas que se suceden entre bastidores. El hijo se muda, abandona el hogar. Lo arruinado y amoral llega a su extinción total. El hijo comienza a trabajar como un obrero común resultando así la «oveja negra» de la familia. El enfrentamiento entre el hijo y el padre es trágico sólo a primera vista, el mismo es completado con el suicidio de una persona amada. El poderoso padre lo salva de las manos de la policía. Finalmente edita el libro «Años de decisión» y el hijo resulta un buen resorte del mecanismo actual: el conformismo!

La película «Amor» (Ljubezen) resultó gracias al libro —novela— del escritor Marjan Rožanc.

Los organizadores nos han invitado también a ver «Veselo gostivanje» («Alegre hospitalidad»). Todo sucede en los ambientes campesinos de las llanuras de Prekmurje, donde se desarrolla la historia de Miško, quién no logra ser sacerdote, pero resulta en aventurero, un músico ambulante. El pobre cochero se enamora de la bella Šarika quién jamás será suya. El principal protagonista siente en sí odio y rabia hacia las injusticias sociales. Siente dentro de sí una voz interior —voz de artista— que lo llama a realizar algo superior. Con sus compañeros de teatro comienza a actuar en un cuarteto teatral formado por excelentes artistas eslovenos. Los mismos interpretaron para siempre tipos característicos y simbólicos de la región en cuestión. Entre ellos a «bosjak», pequeño y simpático hombre esloveno lleno de inocencia y bondad, quién te cautiva y enternece. Estos cominantes tragicómicos, alegres y románticos, los caracterizó magníficamente en su mejor novela histórica «Los tíos me lo contaron» (Strici so mi povedali) el escritor Miško Kranjec. Los escenarios los han escrito Branko Šomen y Franc Štiglic. El quinto de los films presentados «Dediščina» (Herencia) nos muestra el destino sufrido por una familia eslovena (de apellido Verhunc, de la región de Zasavje, entre los años 1914—1924 y 1944). Los miembros de la misma, adinerados y famosos, se nos presentan en tres épocas distintas en tres distintas situaciones históricas. A la caída del imperio austro-húngaro la familia se halla humildad y pobreza. Se muestra la situación de los eslovenos en los albores del fascismo, que lo quieren incorporan a la fuerza los miembros del gobierno centralista reinante (monarquía) en el encuentro entre los mineros de Terbovelj y la Orjuna.

Así, hemos tratado de resumir los temas que nos fueron presentados vertidos en el film esloveno se lo en las nuevas películas eslovenas.

Este rejuvenecimiento e ímpetu debemos sin lugar a dudas al director de VIBA FILM, Bojan ŠTIH. Con el mismo tuvimos un corto reportaje, a saber: —Cuál es, en este momento la situación del cine esloveno en cuanto a la expresión nacional eslovena existir?— Qué es lo que todavía no hemos mostrado a los eslovenos de acá y por el mundo?

«— Yo diría que tanto en el cine como en el teatro esloveno actual todavía existe poco de aquello que llamamos «temas nacionales eslovenos». Los directores, tanto los cineastas como los de comedia, se dedican demasiado a sus problemas particulares, por eso no tienen tiempo para pensar sobre nuestros asuntos nacionales y sociales. Además de esto nuestros productores de cine y directores de teatro se han ocupado demasiado de lo banal y erótico, olvidándose casi completamente de la literatura eslovena clásica y moderna. Después los «teóricos» aficionados no profesionales del arte y de la filosofía. Estos, además de no conocer los temas, han complicado todo el asunto de tal manera que apenas sabemos qué es lo que en realidad deseamos. A pesar de todo hay que decir que el cine esloveno anterior ha tenido varias veces también bastante buen sentido en cuanto a los temas nacionales se refiere, en especial en las películas: «Na svoji zemlji» (En su tierra), «Balada o trobenti in oblaku» (Balada de la trompet y de la nube), «Veselica» (Fiesta), «Idealist» (Idealista) y en algunas otras. A los eslovenos que están por el mundo y a los de casa no les hemos mostrado en general nuestros momentos actuales y pasados. No se trata de un film histórico sino pienso en una comedia eslovena, costumbrista, folklórica o trágica. También es verdad que sin recursos no es posible realizar y mostrar lo anteriormente propuesto. El film más caro, con todos los gastos del caso nos sale 2,6 mil mill. de dinares. En cuanto la cinta cinematográfica y material se hace tan caro-baja del valor din. —que temo lo que pase en el futuro.

En cuanto al tema sobre los emigrantes, no hemos filmado nada a excepción de «Razseljena oseba» (Persona sin hogar), por eso debemos en el futuro proyectar y realizar también algo sobre este género de temas.»

4

5

O ziljskih planšarskih kočah in imenu »fača«

S slovenskega etničnega ozemlja zunaj državnih meja smo do sedaj spoznali »bajte« z ukovških planin, ki se pnejo nad Kanalsko dolino v Italiji, sedaj se bomo odpravili v vas h Korošcem, na planine nad Ziljsko dolino v Avstriji. Vseh planin je več kot deset, na njih pa več kot sto planšarskih koč. Na teh planinah se pase »suha« (jalova) živina. Drugače je bilo pred prvo svetovno vojno, ko so na ziljskih planinah tudi sirili, narejali sir in skuto, krave pa so »ščekale« (molzle) planinke.

Ko je koroški pesnik in publicist, ziljski rojak Urban Jarnik (1784–1844) obiskal v začetku 19. stoletja domače ziljske planine, se mu je vtisnila podoba planšarskega življenja globoko v srce. Svoja občutja je opisal v pesmi »Sedajno stoletje« in v njej tudi omenil »fače«, planšarske kočice s teh planin (na pesem me je ljubeznivo opozoril dr. E. Prunč). Kako je pozvajalo življenje v teh planinah v njegovem času, lahko zaslutimo iz doživljenih verzov:

*Planine prijazne živino redo,
duh žlahten, premočen od sebe spusto,
planinčica maslo noj sir naredi,
smejoča, poječa per fačah sedi.*

(Urban Jarnik, 1809)

Na ziljske planine vodijo dobre ceste: iz Šmohorja (Hermagor) se pripeljemo po asfaltrani cesti do Brške in Dolške planine, do nekaj višje planine Poludnik pa pridemo po makadamski cesti. Tudi druge planine – Verbuc, Dolinca in Zahomška – so lahko dostopne; vse se dviguje do višine približno 1400 m in so s cestami povezane z vasi v dolini. Dobre zveze z dolino kakor tudi lega v stičišču germanskega, slovanskega in romanskega sveta, so stoletja oblikovale pastirsko kulturo na teh planinah.

Med najbolj mikavnimi sta Brška in Dolška planina. Na zunaj ne kažeta (ker so vsi napisali nemški), da so lastniki koč povečini Slovenci, ker s tuji navadno govore nemško. Ko pa domačinom povemo, da smo iz Slovenije, se mnogim odpre srce in se z nami pogovarjajo po domače – »po svovénje«. Mehko ziljsko narečje nas prevzame, da postanemo še bolj odprti za lepote gorskega okolja – vedno zelene smrekove gozdove in s travo porasle grebene Poludnika – pa tudi za mikav-

nosti planšarskega naselja, v katerem vidimo tudi majhno zidano kapelo. Pastirske vasi so čiste in urejene, stavbe so dobro vzdrževane, vendar so mnoge od njih že zelo spremenile nekdanjo skladno, z naravo ubrano podobo. Strehe stavb so krite z opeko in ne več s škodlami, namesto čopov nas pozdravljajo opažena lesena čela dvo-kapnih streh. Celo ograje na balkonih – »gankih« so izgubile nekdanji igrivi značaj, ker so jih zamenjali z deskami brez izrezljanih okrasov. To je davek turizmu, ki je na ziljskih planinah na široko razpredel niti in tudi mnogo prispeva k ponemčevanju tega dela koroške dežele.

O pretekli podobi ziljskih planin mi je pripovedoval več kot sedemdeset let star kmet iz Zahomca, Niko Kriegel, ki ima kočico na Zahomški planini nad Ojstrnikom (2052 m) na avstrijsko-italijanski meji.

Planšarske kočice na ziljskih planinah so nadstropne stavbe z zidanim hlevom v pritličju in z lesenim nadstropnim delom, namenjenim za bivanje ljudi. V stavbo pridemo po lesenih stopnicah – »štengah«, od tam pa na balkon in v »vežico«, kuhinjo, kjer so nekdanj na odprtem ognjišču – »púzadu« kuhali. Bakren kotlič je visel izpod stropa nad ognjiščem na verigi in bil obešen na kavlju – »avhu«. Iz kuhinje vodijo »dure« v »izbo«, kjer pastir-

ji prenočujejo. Manjše fače so bile nekdanj brez izbe, tako so v enem samem prostoru kuhali in spali, dim pa je uhajal iznad odprtega ognjišča na prosto skozi streho, saj prostor ni imel stropa. Ob stenah so stale klopi, ob eno od sten je bil prislonjen »pograd«, ležišče, ki je imel na dnu »brince«, vejice jelke, na te pa položeno plateno vrečo, »pernico«, napolnjeno s kornuznim ličkanjem.

Oprema v koči je bila vsa lesena, »lisana«. Za planšarska opravila so potrebovali cedila – »cedísana«. Za planšarska opravila so potrebovali cedila – »cedífunke« in različni velike posode: škafe, štecle, putrihe, golide.

Kisil sir »šprec« so spravljali v »mlé-stvič«, škafu podobno leseno posodo. Žlice različnih velikosti so spravljali v »žličnik«, podoben loncu s pokrovom in z luknjami v njem. Zajemalke so obešali kar na kline, zabite v steno. Maslo so medli v »pinci«; tekočino, ki je ostala pri medénju, imenovano »metúda«, pa so porabili za kuhanje »skute«.

Zraven fače je stal »tamar«, lesen hlev, kamor so prignali živino, če niso imeli dovolj prostora v hlevu pod fačo. Planinke (planšarice) »so šle tudi po pet in več tamarjev skoz«, da so pomolze vso živino. Nato so pomolzeno mleko odnesle k sirarju, ki je imel sirarno precej nižje v pastirskem nase-

lju. Teško obložene z vedri in z golidami, so morale hoditi precej spretno, da niso razlile namolzenega mleka (Z. Kumer, Od Dolan do Smohora).

Kakšne so bile starejše »fače«, nam kaže Makulova fača na Dolški planini. Čeprav so jo leta 1931 obnovili, je še ohranila nekdanjo podobo in tudi prostori v njej so podobno razvrščeni, kot so bili nekdanj. Če bi primerjali koroške planšarske kočice s stavbami na drugih planinah na Slovenskem, ugotovimo, da se zilske ločijo od drugih po tem, da so večje, da je v njih več prostorov, da so bolj vzdrževane in da imajo ob koči tudi manjši hlev – tamar. Sicer pa kažejo imena posamičnih delov stavb in tudi notranja oprema, da so na Slovenskem stoletja planinili domačini, ki so se svojih opravil naučili od staroselcev, o čemer bi morda smeli sklepati tudi po imenu kočice – »fače«.

Ob tem imenu se je vredno nekoliko več pomuditi, saj ne vemo o njem niti tega, če je sploh slovensko, je morda izposojeno ali pa celo dediščina staroselcev?

Besedo »fača« sta poskušala razložiti dva naša jezikoslovca. Vilko Novak je sodil, da izvira ime iz gotske besede »fatha«, kar naj bi pomenilo »ograj, stena« (V. Novak, *Linguistica*, 1975), in France Bezlaj, ki je iskal izvir besede v romanskih jezikih (F. Bezlaj, *Etimološki slovar* 1).

Ker naša fača vztrajno skriva svoj pravi obraz, je beseda zamikala tudi mene, da bi predril do njenega izvira, saj bi njena razvozlana etimologija poglobila tudi naša spoznanja o arhitekturi.

Vprašanja sem se lotil z radovednostjo pa tudi z mero previdnosti, ki jo je narekovala moja nejezikoslovna strokovna naravnost. Ko sem ugo-

tovil, ne da bi bil pretresel vse možnosti, da v slovenskih narečjih ne najdemo podobno zveneče besede z istim pomenom, in da je tudi v jezikih naših sosedov ne poznamo, sem poskusil drugače.

Postavil sem si vprašanje: je morda zvenelo ime »fača« svoj čas drugače kot danes? V slovarjih nisem našel oprijemljivega dokaza za to misel, zato sem si pomagal z rekonstrukcijo, kot to prakticirajo jezikoslovci. Ker gre za besedo iz koroških narečij, sem moral spoznati zakonitosti jezikovnega razvoja, predvsem pa sem poskušal dognati, kakšne spremembe so lahko nastale pri besedah pri prvem zlogu. Ugotovil sem, da se na Koroškem spremeni pred samoglasnikom glas »v« v »b«, pod nemškim vplivom pa v »f« (prim. toponim Bače, ki je v srednjeveškem viru zapisan kot Vače, v nemškem zapisu pa kot »Faak«). Sklepal sem, da so verjetno današnje ime »fača« nekoč izgovarjali kot »vāča« ali »bāča«. S to jezikovno osnovo pa poznamo na Slovenskem dosti toponimov pa tudi imen voda, ki jih je raziskal France Bezlaj. V knjigi *Slovenska vodna imena* (1956) je pritegnila mojo pozornost razlaga imen Bača, pritoka Idrijce, in studenca Bačica. Čeprav etimolog teh imen ni dokončno osvetlil, se mi zdi vredno omeniti, da je opozoril v besedilu tudi na srbohrvaški apelativ »báč« s pomenom »planšar«, ki mu Bezlaj v slovenskem jeziku ni našel

jezikovne zveze. Zveza pa se nam pokaže takoj, ko sprejmemo misel, da so nekoč izgovarjali ime koroške planšarske kočice kot »vāča« ali »bāča«. Iz osnove »bač« sta namreč nastali na Balkanu še besedi »bačija« in »bāčilo«, obe v pomenu »planšarska kočica« (Srbskohrvatski – slovenski slovar, 1972). V zvezo z besedo »bač«, ki je zelo domača na Balkanu, naj postavim pomemben slovenski toponim »Vače«, ki ga srednjeveški vir iz leta 1300 omenja kot »Bacz« – Bače.

Mikavna za naše razmišljanje je razlaga izvira tega imena, ki jo je objavil leta 1967 France Bezlaj. Vače – ime naselja, kjer so odkrili znamenito železnodobno prazgodovinsko naselbino in v njem »Vaško situlo«, je mogoče izpeljati iz ilirske osnove »*vend«, kar pomeni v albanščini »hiša, dom, bivališče«. Po glasoslovnih pravilih naj bi iz ilirskega imena nastalo »*Vedjači«, iz tega pa »*Vejače« in po kontrakciji »Vače« (F. Bezlaj, *Eseji o slovenskem jeziku*, 90), v srednjeveški obliki po »Bače. Tako smo se spet srečali z osnovo »bača« in s pomenom »hiša«, kar seveda lahko brez težav povezujemo z balkanskimi apelativi z osnovo »bač« pa morda tudi z našo »fačo«. Naj sklenem z mislijo, da bojo šele prihodnje jezikoslovne pa tudi druge raziskave lahko v celoti ocenile pomen, ki ga skriva »fača« za etnologijo, jezikoslovje pa tudi za arheologijo.

Tone Ceve

To in ono o izseljevanju Slovencev v Ameriko (IV)

Na Kranjskem hribu v San Franciscu

V osemdesetih letih preteklega stoletja je bil zahod Združenih držav še dokaj nerazvit. Zato so imeli naši izseljenci, ki so takrat prihajali v Kalifornijo, več možnosti za delo.

Kalifornijski Slovenci so v največji meri delali v tovarnah za predelavo sladkorja, v vinarnah in pivovarnah, v jeklnah in železarnah, pa tudi v steklarnah. Nekaj jih je bilo zaposlenih v strojarnah, vendar le začasno, saj so se na splošno zaradi močnega smrada Slovani tega dela branili. Nekateri so delali tudi v pristaniščih in ladjedelnih. To so bila najtežja dela.

Na prelomu stoletja pa se je tudi za Slovence začelo življenje spreminjati. Pridni in delovni rojaki so si toliko opomogli, da so se začeli ukvarjati z obrtni in odpirali svoja lastna podjetja. Sprva so bile to majhne trgovine ali

gostilne, kasneje pa so nekateri postali urarji, čevljarji in mizarji.

Še pred velikim potresom in požarom leta 1906 so se slovenski izseljenci v San Franciscu zaposlovali kot kuharji v hotelih in restavracijah. Rojak Kucker je bil lastnik prvega slovenskega hotela v San Franciscu, »Laibach Hotel«, ki ga je leta 1906 popolnoma uničil požar.

Nekaj moških je bilo zaposlenih v mestnem transportu. Bili so vozniki cestne železnice. Tako delo pa je bilo težko dobiti, saj je bila to državna služba. Dobili so jo le kandidati, ki so uspešno opravili predpisane izpite.

Pred letom 1900 se ženske niso zaposlovale. Možje so služili kruh, žene pa so ostajale doma in skrbele za dom in družino. Bilo bi sramotno, če bi ženske delale v tovarnah. Slovenskim

GLAVNI POKLICI JUGOSLOVANOV LETA 1921, v odstotkih

Dejavnosti	Odstotki
rudniki železa in cinka, jeklarne, livarne in rafinerije	42,0
premogovniki	12,0
gozdarstvo	6,5
živinoreja	6,0
sadjarstvo	5,0
kemična industrija	4,0
železnica	4,0
električna industrija	4,0
kmetijstvo	3,0
rudniki bakra	3,0
ribištvo	2,0
avtomobilska industrija	2,0
pomorska in pristaniška dela	1,5
trgovina	1,0
ribiška predelovalna industrija	0,5
izučeni poklici in druge dejavnosti	3,5

po Govorchinu

možem že takó vedenje ameriških deklet in žena ni bilo všeč, saj so se jim zdele preveč liberalne. Šele ko so otroci začeli odraščati, so se njihove matere močno spremenile. Začele so si urejati lase in se oblačiti po ameriški modi. S pomočjo svojih otrok, ki so vedno odraščali v ameriškem okolju in so se velikokrat svojih staršev celo sramovali, so se kaj hitro amerikanizirale.

Od začetka stoletja vse do tridestih let, so bila slovenska dekleta zaposlena le do poroke, nato pa so ostale doma. Šele odtlej so ženske začele delati v tovarnah.

Kljub vsemu pa so bile slovenske žene pridne in delovne. Na razne načine so si prizadevale izboljšati družinski proračun. V San Franciscu so imele za hišo vedno vrtove, kjer so pridelale dobršen del zelenjave, gojile pa so tudi kokoši in zajce. Danes je v mestih z zakonom prepovedano rediti te živali, še vedno pa zelenjavo pridelujejo doma.

Skupaj z otroki so slovenske žene hodile pobirat premog, ki je bil raztresen ob tiri v industrijskem delu mesta.

Delo so si žene v tednu razporedile takole: ob ponedeljkih so prale perilo, ob torkih je bilo na vrsti likanje, sreda in četrtek sta bila dneva, ko so pospravljale, v petek in soboto so nakupovale in ob nedeljah počivale. Predstavnice prve in druge generacije se ponekod še zdaj držijo tega ustaljenega reda.

V času, ko je bilo izseljevanje še živo, torej v zadnjih dveh desetletjih 19. stoletja in v prvem tridesetletju 20. stoletja, pa je imela slovenska izseljenka največ dela s tako imenovanimi »boarding house«. S tem so izdatno pomagale vzdrževati družino.

»Boarding house« je neke vrste hotel, ali bolje penzion. V njih so se nastanili moški, ki so v Ameriko prišli

sami. Po več jih je stanovalo v enem prostoru. Ponekod je bila prostorska stiska tako velika, da sta v eni postelji spala kar dva moža, ki sta delala v različnih izmenah. Ko se je z dela vrnil mož iz nočne izmene, je zbudil tistega, ki je delal podnevi. Le-ta je odšel na delo, drugi pa ga je zamenjal v postelji. Slovenske žene so zanje prale in jim pripravljale domačo hrano. Včasih so imele tudi po osemnajst boarderjev. Skrbeti za toliko ljudi, poleg njih pa še za lastno družino, ni bilo lahko delo. Najnapornejše je bilo pranje, saj so morale vodo nositi z dvorišč. Da so postorile vse potrebno, so morale večasih vstajati že ob dveh ponoči.

Sčasoma so si nekatere gospodinje lahko privoščile pomočnico in postopoma se je »boarding house« spremenil v gostilno. Na Kranjskem hribu v San Franciscu so po potresu in požaru leta 1906 imeli dva »boarding house«, ki sta se po drugi svetovni vojni začela spreminjati v slovenski gostilni. Mary Sommers se spominja, da so leta 1942 v Judnichevem »boarding house« dobili bogato slovensko kosilo za bore 50 centov.

V kakšnih poklicih se danes zaposlujejo potomci slovenskih izseljencev? Na to vprašanje bi bilo težko natančneje odgovoriti, kajti najdemo jih v tako raznovrstnih poklicih, kot si je le moč misliti. Po zaposlovanju in po izobrazbeni strukturi se kalifornijski Slovenci ne razlikujejo več od Američanov.

Najhuje se je godilo prvim našim rojakom, ki so ob prihodu v Ameriko imeli dosti slabši položaj, kot npr. povojni priseljenci. Prvi so v novo domovino prišli brez vsakršne izobrazbe, drugi pa so s seboj prinesli večjo formalno izobrazbo, kar jim je pomagalo pri iskanju boljših delovnih mest.

Slovenski izseljenci so prišli, tako kot praviloma vsi emigranti iz tujih dežel, na dno statusne strukture oko-

lja, v katero so se preselili. Pot navzgor pa je bila v Ameriki težavna.

Pri pisanju sem poleg ustnih izjav informatorjev Anne Judnich, Tillie Kurnick, Eda Lampeja, Andrewa Leksana, Mary Sommers in Rudyja Troye iz San Franciscu uporabljala tudi podatke naslednjih avtorjev: – Adamič Louis, Iz dveh domovin, Maribor 1951

– Bernardo Stephanie, The Ethnic Almanac, Garden City 1981

– Colakovic Branko Mita, Yugoslav Migrations to America, San Francisco 1973

– Čapek Tomáš, Naše Amerika, Praga 1926

– Eterovich Adam S., Statistics, Yugoslavs in America, Austria-Hungary and Yugoslavia, Immigration-Emigration, San Francisco 1981, tipkops

– Govorchin Gerald G., Americans from Yugoslavia, Gainesville 1961

– Hočevar Toussaint, Geografska razporeditev, starostna struktura in relativna osveščenost slovenske jezikovne skupnosti v ZDA, Zgodovinski časopis 34/1980

– Klemenčič Matjaž, Izseljevanje Slovencev iz Avstroogrske in avstrijske politika izseljevanja do prve svetovne vojne, Slovenski izseljenski koledar 1981

– Kos Janez, Izseljevanje z območja nekdanjega okraja Krško, Po popisu iz leta 1937, Slovenski izseljenski koledar 1974

– Kos Janez, Izseljevanje z območij nekdanjih okrajev Črnomelj in Kočevje po popisu iz leta 1937, Slovenski izseljenski koledar 1979

– Lipoglavšek-Rakovec Slava, Slovenski izseljenci, Geografski pregled predvojnega stanja, Geografski vestnik 22/1950

– Mladineo Ivan, Jugoslovenci u Sjedinenim državama američkim, New York 1925

– Mladineo Ivan, Narodni adresar, New York 1937

– Ravbar Marjan, Prekomorsko izseljevanje Slovencev, Geografski obzornik XX/1973

– Štaudohar Meta, Zakaj smo se izseljevali, Slovenski izseljenski koledar 1977

– Trunk Jurij M., Amerika in Amerikanci, Celovec 1912

– Umek Ema, Izseljenci z območja nekdanjih okrajev Kranj in Kamnik, Po popisu iz leta 1937, Slovenski izseljenski koledar 1979

– Umek Ema, Izseljenska agencija Jožefa Paulina v Ljubljani, Slovenski izseljenski koledar 1968

– Umek Ema, Izseljevanje z območja nekdanjega okraja Ljubljana-okolica, Po popisu iz leta 1937, Slovenski izseljenski koledar 1974

– Zavertnik Jože, Ameriški Slovenci, Chicago 1925

Polonca Cesar

Ob 150-letnici rojstva Jožefa Stefana

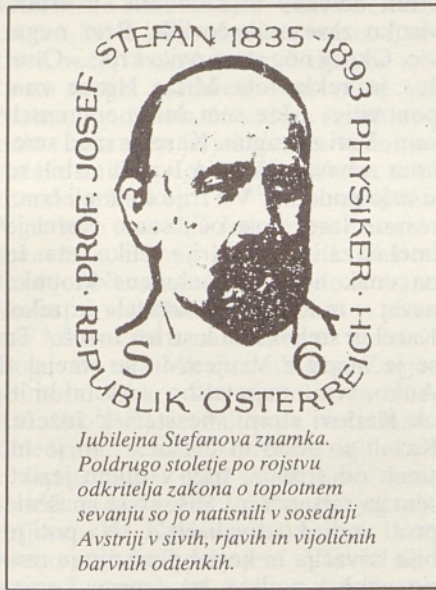
Slovenci smo sicer majhen narod, imamo pa moške, ki so s svojim delom dosegli mednarodni sloves. Eden izmed njih je naš koroški rojak, fizik Jožef Stefan.

24. marca letošnjega leta je minilo 150 let od rojstva velikega znanstvenika, učenjaka, čigar ime je zapisano v priročnikih za fiziko, ubčenikih, leksikonih in enciklopedijah v vseh svetovnih jezikih. Slovenci pa ga s ponosom štejemo tudi med naše pesnike in pisatelje 19. stoletja.

Rojen je bil 24. 3. 1835 kot predzakonski sin služkinje in malega trgovca v Sv. Petru pri Celovcu. Materin rod izvira z Glinj pri Borovljah, očetov iz Škocjana v Podjuni. Doraščal je v skromnih razmerah. Na starše, posebno na mater, ga je vezala velika in globoka ljubezen ter spoštovanje. Nižjo šolo je obiskoval v Celovcu, prav tako gimnazijo. Njegov učitelj slovenščine na celovski gimnaziji je bil Anton Janežič. Jožef Stefan je štel med njegove najboljše učence. Po letu 1848 je val narodnega prebujanja zajel domala vse slovenske kraje in vse sloje slovenskega naroda, prav posebno dijake in študente. V tem vrtincu se je znašel tudi Jožef Stefan. Tudi v njem se je prebudila in utrdila ljubezen do materinega jezika in slovenskega naroda. Na gimnaziji se je rad družil z enako mislečimi sošolci in aktivno sodeloval v dijaškem literarnem krožku. Člani tega krožka so izdali dijaški literarni list »Celovška Slavja«, ki utegne biti najstarejši dijaški literarni list v slovenskem jeziku (I. Prijatelj). V gimnazijskem literarnem krožku je Stefan pričel s pesniškim delom. Njegovi prvenci so bili objavljeni v »Celovški Slavji«, Vedežu, Janežičevi Slovenski Bčeli. Jožef Stefan je bil med najboljšimi djaki na gimnaziji. Zanimala so ga razna področja. Učil se je slovenskih jezikov, prevajal celo pesmi iz češčine in ruščine, poglobljal znanje klasičnih jezikov. V višjih razredih pa se je največ posvečal svojima najljubšima predmetoma – fiziki in matematiki. Tudi na tem področju je imel dobrega učitelja Karla Robida, ki je napisal več poljudno-znanstvenih knjig iz naravoslovja. Med njimi prvo fiziko v slovenskem jeziku. Morda je prav Robidova zasluga, da je Stefan že kot gimnazijec postal najboljši matematik in se po maturi odločil za študij fizike in matematike na dunajski univerzi. 1853. leta se je vpisal na filozofski fakulteti dunajske univerze, želel se je posvetiti pedagoškemu poklicu. Šele tu je pod mentorstvom univerzitetnih profesorjev in z vztrajnim ter pridnim študijem pridobil resnično znanje iz fizike in matematike. Seveda je pri svojem delu bil soočten tudi s problemi (o tem toži v svojem dnevniku), saj je želel v najkrajšem času pridobiti kar se da veliko znanja. Ni se zanimal samo za fiziko in matematiko, mikale so ga še druge vede: kemija, biologija, astronomija. Poleg tega je nadaljeval tudi z literarnim delom.

Nadarjenost, združena z delavnostjo, pridnostjo in z vztrajnostjo mora roditi uspehe. Že v 8. semestru je opravil profesorski izpit, 58. leta je promoviral za dok-

torja filozofije in postal privatni docent za fiziko in matematiko na dunajski univerzi. Odslej se je njegova kariera strmo vzpenjala. S svojimi znanstvenimi razpravami in uspešnim pedagoškim delom si je pridobil naklonjenost profesorjev in znanstvenikov, ki so spoznali in cenili izredne sposobnosti in temeljito ter široko znanje mladega Jožefa Stefana. Star komaj 25 let je postal dopisni, nekoliko pozneje, stalni član Dunajske akademije, čez 3 leta je bil imenovan za rednega profesorja višje matematike in fizike. Skoraj 30 let je bil predstojnik inštituta za fiziko, ki je prav po njegovih zaslugi zaslovel preko državnih meja.

Jubilejna Stefanova znamka. Poldrugo stoletje po rojstvu odkritelja zakona o toplonem sevanju so jo natisnili v sosednji Avstriji v sivih, rjavih in vijoličnih barvnih odtenukih.

Stefan je bil kot fizik univerzalen. Njegova znanstvena raziskovanja obsegajo vsa področja fizike: mehaniko, optiko, akustiko, magnetizem, elektriko. Bil je spreten in iznajdljiv eksperimentator, teoretik pa še boljši. O tem pričajo številne znanstvene razprave in marsikatero odkritje se po njem imenuje, npr.: Stefanov zakon, Stefanova stalnica, Stefanova formula. Nič manj pomembno kot njegova znanstvena ustvarjalnost je njegovo pedagoško delo. Bil je odlični učitelj, predavatelj, ki je imel dar obravnavati najtežje znanstvene probleme preprosto in razumljivo. Njegovi nekdanji učenci so se ga hvaležno spominjali. S pomočjo in nasveti se je posvečal predvsem tistim študentom, ki so kazali smisel in sposobnost za samostojno znanstveno delo. Baje je bil Stefan med najbolj priljubljenimi profesorji dunajske univerze. To dokazuje, da ni bil le velik znanstvenik, ampak tudi plemenit človek. Za nemiljive zasluge v znanosti in iz hvaležnosti so mu bivši učenci, sodelavci in prijatelji dve leti po smrti postavili lep spomenik na dunajski univerzi, »ki naj ne bo samo okras univerzitetnemu poslopju, temveč naj bo tudi opomin doraščajoči mladini, da skuša posnemati velike mojstre, ki kot vodniki osvetlujejo poti znanosti in z dobrim zgledom in živo besedo

sejejo idealno prizadevanje v srca slušateljev...«, kot je dejal ob odkritju slavnostni govornik, bivši Stefanov učenec.

Slovenci pa imena Jožef Stefan ne omenijo le med velikimi znanstveniki slovenskega porekla, temveč tudi v naši literaturi. Treba je poudariti, da se je literarnemu ustvarjanju v materinem jeziku posvečal le v dijaških in študijskih letih. Potem, ko ga je povsem »zaslužnjila« znanost (seveda v pozitivnem pomenu besede), ko se je iz nekdanj veselega, družabnega človeka spremenil v vase zaprtega samotarja, je prenehal tudi pesniti.

Njegovi pesniški prvenci so nastali v gimnazijskih letih v Celovcu in bili objavljeni v takratnih glasilih, med drugim tudi v Slovenski Bčeli. Kot študent je na dunajski univerzi poslušal tudi predavanja slavista Fr. Miklošiča in si tako poglobljal znanje materinega jezika. Ostal je zvest rodni Koroški, kamor se je v počitnicah vedno rad vračal. Na Dunaju je nadaljeval z literarnim ustvarjanjem in objavljal pesmi ter poljudnoznanstvene sestavke iz naravoslovja v ljubljanskih in celovških časopisih: v Novicah, Slovenskem Glasniku, Einspielerjevem Šolskem Prijatelju. Literarni zgodovinar dr. A. Slodnjak je zapisal, da je med mladimi pesniki, sodelavci Einspielerjevega Šolskega Prijatelja, prav Stefan razodeval največ talenta in čustva.

Kaj vse je mladega študenta zanimalo, spoznamo iz njegovih prozних sestavkov, ki so potopisne, prirodoslovne, filozofske, literarno zgodovinske vsebine. Tako v krajši razpravi spregovori tudi o slovenskem leposlovju in o pomenu pisane besede ter o kulturnih razmerah na Slovenskem. »... slovensko slovstvo ima dvojno nalogo. Prva in bolj imenitna je ta, da se po njem narod omika... naše slovstvo ima omikane Slovence zopet nazaj peljati k narodu, iz katerega so se rodili...«

Da se je živo zanimal za slovensko literaturo in njene ustvarjalce, pričajo tudi njegova razmišljanja v Slovenskem Glasniku iz leta 1858, kjer opozarja, da je treba vzgojiti izvirne slovenske pisatelje, zbrati podatke o »velikih ustvarjalcih« zlasti o Prešernu, napisati študije o posameznih dobah, obdelati ljudsko pesništvo itd. Znano je, da je nameraval napisati obširno delo o rodni Koroški in njenih ljudeh. Želel je opisati ožjo domovino z zgodovinske, geografske, topografske, statistične in fizikalne plati, žal načrta ni uresničil. V enem izmed zadnjih prispevkov v Slov. Glasniku toži, da je odtrgan od domače zemlje, da pogreša mentorja, ki bi mu »pravil, kar je slovensko«. Bolj verjetno pa je »razjahal Pegaza« zato, ker je bila »znanost« močnejša kot poezija.

Svojo plodno življenjsko pot je Jožef Stefan zaključil razmeroma mlad. Star 58 let je 7. 1. 1893 umrl na Dunaju. Tam je tudi pokopan na centralnem pokopališču. Za svoje življenjsko delo, predvsem znanstveno, ki je vsekakor pomembnejše od literarnega, je dobil J. Stefan mnogo priznanj, nagrad, bil deležen visokih časti doma in po svetu. Postavili so mu spomenike na Dunaju in v Ljubljani, odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši v Celovcu, v Ljubljani nosi njegovo ime največji raziskovalni inštitut tukajšnje univerze. Nemiljiv spomenik pa si je Jožef Stefan postavil sam, s svojimi znanstvenimi deli.

Po Koroškem koledarju 1985

umetniška beseda

Lojze Kovačič:

Prišleki

Odlomek iz istoimenskega romana,
ki ga je v letu 1984 izdala Slovenska
matica.

Jezik, ki ga ne razumeš, je kdaj pa kdaj prijeten... Kot nekakšna megla v glavi je... Dobro je, resnično ni boljšega... Čudovito je, dokler se besede še niso ločile od sna... Ne zmeraj... Lahko sem si ogledoval vse kakor v gledališču... Pred nevihto je nebo postalo temno. Dež je pljuskal, da je v zraku viselo morje... Krka je tekla kot vozišče iz pekla... voda je stopila do naprave z golido... cel voz, kopica sena, pol kozolca, majhen gozd... enkrat celo vol, ki je lovil sapo in mukal... je hitro plavalo mimo in treskalo v bregove... Od moče si izgubil glas, od teme vid, od bliska dušo... In potem spet tišina. Veliko kraljestvo megle!... Vse kot začarano... kakor drug svet... Na Karlovem travniku nisi videl dva koraka pred seboj... Hiša je tičala v oblaku, megla se je krotko širila po veži, počasi je pritiskala v črno kuhinjo, v našo rumenosobo, med Giselo in mamó, ki je ob petrolejki prekrojevala obleke za Minko, Mico, Stanko... med krave in prašiče v hlevu... Mukanje in kruljenje, kokot je napolnjeval prostor... Posebej šumi z reke spodaj... Zdelo se je, da je voda stopila do okenca... Slišalo se je na drugi strani hiše, kjer sta bili samo jablana in sliva... Žvižg lokomotive je kolobaril v serpentinah po meglenem čadu k nebu... Dežela prikazni. Moral si takoj v hišo. Da se ne bi pri golidi zvrnil v Krko... A v mirnih dneh so na obzorju nad vodo spet splavali rdeči oblaki in njive so postajale modre... Cela povorka ljudi... žensk, moških, otrok... z ravniciami v rokah, v klobukih, rutah in v pisanih volnenih kapicah dojenčkov je kopaló po njivah... metalí so zanič krompir na šoder... klicali drug drugemu čez polja. Lojterski voz je pripeljal z dirjajočimi konji in se ustavil, da so se konji vzpeli na zadnje noge... Karel je s tisto giljotino na visoki ročki - plugom, zaoral travnik... Vse kar je bilo spodaj, se je obrnilo navzgor... Travník je zasukalvso svojo spodnjo

plast na dan, v sonce in na zrak, da je veliki zeleni prostor ob železnici pokazal nekaj podobno velikanskemu črnemu svetlečemu obličju Afrikanca. Kaj takega še nihče ni videl. Nikoli. Bil je čudež, greh, nakaj kot indijanska vojna, prvi mrtvi... nikjer nobenega trotoarja, asfalta, cestišča... bos si gnetel hladne, prijetno mokre, mastne grude, da si bil na koncu oranice, med lemeži in košarastimi vozovi oškropljen od zemlje po prsih, hrbtu, obrazu... kot Siuxi z bojnimi barvami... Še enkrat nazaj in potem še enkrat, da bi ponovil užitek, ko so se ti noge do kolen vdirale v prst... Mama v beli obleki se mi je smejala s konca njive, Vati je, kot zmeraj, držal roke na hrbtu in živčno mežikal za naočniki... Prvi teden smo šli dol v mesto. Na oblastva zaradi papirjev. Oba strica v črnih oblekah in klobukih. V črnih, visoko zvezanih čevljih. Brez nogavic. Okrog nog sta si ovila krpe. »Onučče« je rekla teta Mica. Nisem znal ponoviti... Jaz sem šel z enim stricem, Vati z drugim. Karel je med smehom zabaval Cirila in Ivana... bili so si zelo podobni. Vsi trije so imeli črne, resaste lase, črne oči, samo Karel je imel še zalisce. Vsi trije velika usta. In na enak način pomaknjene klobuke nazaj v teme. »Pojdi vstric!« je rekel Karel in stekel sem k stricu Jožefu. Ta se je menil z Vatijem in se smejal z Anko, svojo najmlajšo... Moral bi iti ob Karlovi strani, ne steči k Jožefu. Kazali so zobe in dlesni... to je bil smeh od srca... tudi v tujem jeziku sem ga razumel... Hiše so se spuščale proti vodi, ko živali pit... Na poti je bila kovačija in kovač pred njo je ravno nabijal podkve na črnega konja. »Unser weiter Verwandte!«¹⁰³ je rekel Vati... Gledali smo nekaj časa, kako je črni konj... slok, bleščoč, pravi dirjavec, ki je bil z glavo privezan k gredi... prenašal nabijanje po kopitih... Žeblje, ki so se lomili, so s kleščami pulili stran. Stric in Vati sta se malo pogovarjala s kovačem. Ni se mi zdel dovolj močan za tako delo. Nikogar nisem razumel. Meh, ogenj pod napo mogoče še. Ampak ko je kovačev pomočnik udarjal s kladivom po razbeljeni podkvi, se je tudi ta »tiriti-tirink« oglasil kakor beseda iz njegovega jezika... Sicer so me zabolela ušesa od hrupa, ampak vseeno... Tudi Liska je mukala kot braune in schwarzbunte Kühe¹⁰⁴ na pobočjih okrog Uracha... Ampak ta »Muu« ki je prišel iz njenega lijakastega gobca, ni bil tisti »muu«. Mogoče Liska tudi ni bila prava krava... Stopila je naravnost v hišo in se oglasila sredi črne kuhinje. Debela kot uboga gospa Döpf iz cvetličarne zraven v Gerbergäslí v Baslu, je stala med mizo in

ognjiščem, v resasti koži in rogovih navideznega okornega goveda. Smilila se mi je... Zdaj sem jo lahko že brez bojzani prijel za roge in peljal ven. Vtaknil sem ji lahko roko v gobec in se ji pustil oblizovati... V gozdu niso bili »Tannenbäume!«¹⁰⁵ Rastle so visoko, smolnate, luknjaste, igličaste... in bile neka tretja vrsta dreves... Čisto nova! eksotična! iz fantazije, čeprav sem jih lahko otipal... precej zmešana od nereda, ki ga je povzročil jezik. Moral bi ji dati novo ime... kaj vem, napol v svojem jeziku, napol v tujem... po vtisu, ki ga je smreka napravljala name... »jambrovec«, »dežnikovec«, »kutovec«... Tudi žlica, s katero sem jedel, ni bil jedilni pribor... ampak rogovila iz lesa in železa... Bezala mi je po ustnih kotih, kot da ne ve, za kakšno rabo so jo izdelali... Hotela mi je razkrečiti čeljusti... zdrobiti zobe v prah, stlačiti jezik. In suha, belorjava muca, ki se je nekega jutra oglašala s svojim začaranim mijavkanjem v žlebu... Pa Krka! Bila je nevarna reč, tekla je s svojo krokodilsko površino kakor da teče iz pekla tikoma zraven nas. Ni bila Ren, ki je bil širok in po katerem so vozile ladje... bila je namenjena samo utopljenjem, živini, odtrganim straham, hostam, lojtrnikom... Bila je tiha, klokatala je, naraščala, upadala, mirovala, grda in lepa, a vse tako, kot da bi za svojo meglico nosila na sebi nekakšno masko. Ne bi se bal stopiti vanjo... poskusil sem pri perilnih kamnih, zaliv za napajanje živine zame ni bila prava Krka. A Vati me je zagrabil pod pazduho. In vendar se ne bi upal... ker je bila in ni bila prava voda. So me varale oči ali kaj?... Nekega jutra sem za oknom pred hrúško zagledal Cirila in Ivana, ki sta me, kot vselej, prišla iskat za napoj. Stala sta drug proti drugemu... in v rokah držala prišičeni rogovili; merila sta se in poskušala drug drugega suniti v oči... jih iztakniti. »Sie werden sich Augen ausstechen!«¹⁰⁶ sem zakričal in stekel k mami. Mama je zakričala in stekla k Vatiju. Vati h Karlu. Karel je zamahnil z roko in obrnil hrbet. Zanj je bila to igra. »Sie spielen nur. Du hast das nicht richtig verstanden!«¹⁰⁷ je rekel Vati. Nisem prav razumel? Vpil sem: »Ich habe es gesehen! Ich habe es verstanden!«¹⁰⁸ Vedel sem, da sem videl tako, kot se je videlo. In spet nisem bil povsem prepričan... Karel je stopil k bratrancema. Bila sta užaljena, jezno sta kuhala mulo. Sem videl prav ali sem ju zatožil?...

Prišli smo do železniške postajice, na katero smo se pripeljali pred tedni. Tu so stali vagoni. Veliki in rdeči...

¹⁰⁵ »smreke«

¹⁰⁶ »Iztaknila si bosta oči.«

¹⁰⁷ »Samo igrata se. Ti tega nisi prav razumel.«

¹⁰⁸ »Videl sem! Razumel sem!«

¹⁰³ »Naš daljni sorodnik.«

¹⁰⁴ »rjave in črnopisne krave«

Tenderji, kot se jim je reklo. Ampak zame so bili prej cirkuška malarija na platnu, vozovi iz rdečega, žvečilnega gumija... Ko smo se spustili dol, v mesto... hiše, ki so stale okrog s kamni tlakovanega trga, polnega gnojničnih luž, fig, kravjekov, lojtrskih vozov s senom in pregrad s prašički, so bile vaše hiše. Nič mestne, tihe in majhne, lahko si pogledal čeznje. Magistrat je bilo poslopje s turnom, a stal je gluh, brez stražnice in policijskih avtomobilov pred seboj. Majhne trgovinice so bile tu z zaprašenimi šipami, napol slepe kramarije. Niso me več zanimale prodajalnice z zelenjavo kakor v Baslu... s celimi hribi pomaranč in dolinami špinače na klopeh... ampak pekarija z žemljami, kajzericami in štrucami iz belega kruha. Frizernica z belo oblečenimi brivci, lasuljami in steklenicami v izložbi, polni dišav in krem, ki niso imeli na sebi zemeljske umazanije, blata in neprijetnosti narave... Apoteka z zdravili v posodicah in zlatim doprsnim kipom prvega zdravnika v stari Grčiji... Kolonijalna trgovina. V njenem oknu so stale steklenice, kozarci, polni nezavrtih bombonov in kup majhnih obdelanih tablic čokolade v pustih, enobarvnih ovitkih. To je bil jasan dokaz, da se je res vse spremenilo... da je vse le še bled odsev vsega...

Učil sem se jezika. Bratranca, Ciril, Ivan in kdaj pa kdaj tudi Stanka, so me učili pesmico »Na planincih sončece sije«... Kazali so v modri vrh, ki se je videl iznad črnega gozda ob oni strani Krke. To so bile »blaninze«. Na nje je živel pastir, ki se je oženil z eno suho, da so ga objemale same kosti, z eno debelo, ki se mu je stopila, z eno majhno, ki se mu je zgubila v postelji. Vse te ženske so bile podobne kmeticam, mladim in starim, ki so hodile po vasi. Najbolj pa norici iz koč, ki je bila vse hkrati... imela je veliko zadnjico, suhe noge in nizko postavo... Najhuje je bilo, ko je Vati iskal delo v mestu in ga ni bilo doma. Ko sem stopil ven in spregovoril »topro jutro!... pok taj! toper tan!«... sta se bratranca smejala. Ta smeh ni bil prijeten, to sem opazil brž... Kar stresalo ju je od njega, da sta skakala do strehe. »Zerspring nur, kleine Miestviehe«¹⁰⁹ sem si mislil... Skočila sta v hišo po okrepitev za smejanje... teto Mico ali Karla. Če se me bo le eden dotaknil, bom zdivjal... Dva tedna, trije tedni, pet tednov je minilo... Nisem se pustil opetnastiti, o ne! Nisem bil še sposoben za razgovor... Spomniti sem se moral samo Ivanove in Cirilove prišpičene rogovile... večnih preprirov med mamo in Vati, vseh mogočih obrekovanj in groženj... vseh hudobij, ki ti jih lahko obesijo z besedo... pa me je minilo.

Bil sem dobro podkovan. Ne bodo me spravili na lim... Imel sem edinstveno priložnost molčati... se nekako skriti. Mislili so, da se kujam. Naj! Ampak v resnici samo govoriti nisem znal... Karel je izkopal veliko in globoko jamo zraven križa, da bi skrtil živež. Pomagal sem mu spuščati po škripcu robo na dno. Sod zelja. Škaf z jabolki. Skrinjo z mesom. Zaboje z moko. Pločevinka z mastjo. Čez vse to je natlačil slamo in deske. Na desko nastavil cev, da bi prišel zrak do živeža. »Krieg! Krieg!« je govoril. »Vojna bo!« je rekel in me vzpodbujal. »Fojna po!« sem ponovil. Obrnil se je v jami k Cirilu in naredil znamenje po čelu, češ: neumen je... Stekel sem, kolikor sem mogel hitro, stran. A popoldne sem že spet pasel Lisko na koncu travnika. Oddaleč sem videl mamo in strica med vrati nizke Karlove hiše: Ona v belem, on črn. Ni si bilo mogoče predstavljati dveh večjih nasprotstev. Nikoli se ne bosta mogla razumeti, sem vedel... Mama je od jutra do večera samo tarnala. In zraven je jokala, da se mi je začela smiliti. »Ich fühle mich so, wie in einem Kerker...«¹¹⁰ je ponavljala. V nedeljo smo šli v Jožefovem črnorumenem koleslju z laternami k maši v Prečno. Navsezgodaj se je bilo treba v škafu pri vodnjaku dobro umiti... Samo Vati ni šel z nami, ker ni verjel v Boga. Pa teta Mica zaradi nog. Zanj je moral vsak od nas zmoliti en Oče naš. Koleselj je bil poln nedeljsko oblečenih sestričen. Svetle obleke, ohlapne bluze, roza saten. Smel sem sedeti na kozlu pri Jožefu. Bil je bolj prijazen od Karla, zato najbrž, ker nismo stanovali pri njem. Vati je nekoč zdavnaj poslal denar za cerkveni zvon v Prečno. Bil sem ponosen, ko je zdaj zvonilo in se je razlegalo naokrog po vseh gričih, poljih, gozdu... Beli zidovi so se dvigali visoko nad ljudmi, cerkva je imela samo dve navadni okni brez barvnih podob... Kmetje so sedeli napravljeni v črnih vrečastih oblekah svojih najboljših oprav... glave z obrazi so gledale ven kot prst in ustnice so imeli razpokane. Bog ni bil belolas Miklavž... Sedel je na oblaku, imel je trikotnik zadaj za glavo in geometrijski nos... Stanka je bila v nedeljo še lepša kot ponavadi... Otroci so morali stati zadaj... Skoraj dotikal sem se z ustnicami njegove medeno rjavega tilnika, ko je sedela v klopi... Skušnjava je bila velika... Njene roke pri molitvi so bile lepe, fine medene... imele so isto zrelost kot obraz. Samo pogledati jo, je bilo kot v pravljici. Čar, ki je šel čez njen obraz, ko je izgovarjala besede molitve, kako ji je lepi nos drhtel, ustnice napihovale... Prava coprnija. Preplavilo me je. Slišal sem peti krilatce. Pri najmanjšem nasmešku so šli od

nje valovi... prava čarovna sila. Nisem se je upal več gledati... Pa njeni lasje, ko so prižgali sveče. Črne, vijoličaste! Presneto! Postala je vila! Resnično, pred očmi vseh. Oziral sem se naokrog, a nihče ni opazil tega... Vendar sem tudi vedel, da je hudobna... kakor Gritli... S tiste košnje na pobočju nad Kandijo, ko sva se lovila in me je udarila s povodcem kot za špas, a v resnici je udarila z vso močjo, kolikor jo je zmogla... Zgoraj, na nekakšni peči sredi cerkve, je stal belo oblečen duhovnik... kadar so se orgle oglasile, so ženske zapele kakor valovi tankih glasov. Prapori so stali na zlizanih drogovi iz kovine... na njih so bili svetniki, templji, sv. Janez Krstnik s pastirsko palico. To je bil drugačen Bog, kakršnega sem bil navajen. Kmet! Kosec! Sejalec! Voznik!...

Vati je tačas hodil iskat delo v največje mesto, Ljubljano, v katerega smo dopotovali prvič... Kadar ga ni bilo, smo bili sami. In to ni bilo dobro... Stric Karel je dal mami eno žlico manj masti. Za moko in krompir ga je morala posebej prositi. Prepovedal ji je, da bi šivala za sestrične: nobena od deklet ne bo nosila njenih mestnih unj. »Niks schneiderei! Arbeiten!« je rekel. Morala je zrezati cel hrib korenja in repe... Jaz sem stal na tnalu in s štamfarjem, s klado na palici, mešal, drobil, precejal krmo za mlade prašičke. Tok! Tok! Teta Mica je prišla. »Sod!« je rekla. »Korenje!... Svinje!« Nabrala je svoj rdeči izpuščajasti obraz v ljubke gube. Spodbujevalno. In če bi bila še ne vem koliko prijaznejša!... »Ti svinja! Tvoja mati svinja...« Razumel sem. Skoraj mi je spodrsnilo. A sem se spet vzel v roke. Treba se je samo spomniti na vse... poznati besede, se je reklo, iskati prepri... Odprl sem usta... na široko, naredil sem se, kot da mi prihaja... Nič ni prišlo...

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Oči vse vidijo, samo sebe ne vidijo.

Pet prstov imam in, v katerega se ugriznem, me boli.

Otroci in stari ljudje brž jok stresejo.

Prijetnejša je sladka laž kot bridka resnica.

Slednjega človeka jeza obnori.

Spomin je človeku najzvestejši prijatelj.

¹⁰⁹ »Razpočita se, usrana drekača!«

¹¹⁰ »Počutim se kakor v ječi.«

vaše zgodbe

V Judenburg

Hoteli so me narediti za Nemko

Leto 1943. Vojna vihra z vso silovitostjo. Divja fašist, divja domači izdajalec. Žrtev je vsak dan več. Utihnile so ptice, skrile so se, včasih je zatulil le kak pes, ko so mu odgnali gospodarja. Cvetice so samevale, saj so še drobne čebele, pa debeli čmrlji in pridne mravlje onemele ob grozotah tistih dni.

»Dedka ni več,« je jokala mama. »Strica Iveka nimaš več,« mi je v solzah govorila babica. Jokali smo, trepetali in molčali. Bili smo zapisani, odpisani. Nevarni za fašista, v napoto domačemu izdajalcu.

V zraku je bobnelo. Bobnelo je po dnevi, ko so jate velikih ptičev-bombnikov preletavale našo vas ob Dravi. Bobnelo je ponoči, ko so ti mogočni ptiči odmetavali rakete, rdeče, modre in drugih barv.

Hodila sem v šolo. Nemškutarška učiteljica je iz dneva v dan pridno udrihala s palico po mojih prstih ali pa me vlekla za kite, tako, da sem samo čakala kdaj bom ostala brez las. Za njo sem bila bandit in bandita je treba uničiti.

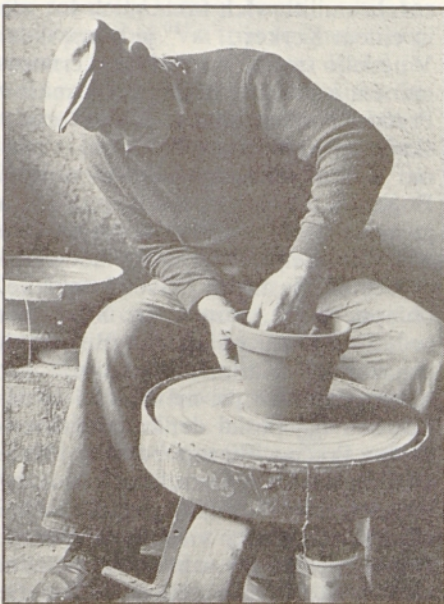
Nekega dne smo izvedeli za »prijetno« novico. Ta gospa učiteljica se je vsa vzvišena postavila na kateder, se zravnala, tako, da je postala še višja, še bolj sloka in še bolj gospodovalna. Besede so bile sladke, ko je razlagala, da vsi tisti, ki smo »bolehave«, odidemo v kolonijo, v Judenburg!

Tišina. Še list na bližnjem topolu ni upal zabingljati. Zaškripal je le pod na katedru, ko se je gospa učiteljica pestopila, da je vzela njeno ljubljeno palico in začela meriti na nas. Začela je izbirati »bolehne«. Izbrala je tudi mene. Bolehna? Od kdaj le? sem pomislila, beseda pa tako ni smela iz ust. Solze so tekle nekam za ovratnik. Ona jih ni smela videti! Vlak je drdral svojo znano pesem, ko je skupino jugoslovanskih »bolehnih« otrok peljal v Judenburg. Kot so ropotala kolesa, tako so ropotala srea.

Judenburg! Železniška postaja kot mnogo drugih, ob njej več visokih, lesenih hiš-barak, za delavce.

V mestu, v veliki hiši, velika sobana. Čakala nas je skupina lepo oblečenih ljudi. Bili so stari in mladi, a vsi nasmejani. Gledali smo se. Nekaj so iskali, kimali in kazali s prstom na katero izmed nas. Izbirali so nas, zase, svetlolaso ali temnolaso deklico.

Spominjam se, da sem takrat stala kot mnogokrat na domačem pašniku, ko smo se otroci igrali »prodajamo ptičke«. Tudi tokrat smo stali kot ptičke, le da so nas kupovali tujci. Čakale so nas kletke. Lepe, prostorne in bogate. Kar kmalu sem bila izbrana, prodana. Ljubezniva mlada žena svetlih las, lepo oblečena, me je objela okoli ramen in odvedla v avto. Prvič sem se peljala v avtu. V hiši, kjer bi naj žive-la, je bilo mnogo sob, velike luči, polno cvetja, mehke preproge, nežne zavese. Lepo, prelepo! A groza! Kamorkoli sem se obrnila, sem se videla v ogledalo. Ogledala, velika! Povsod in res vsepovsod – ogledala, tako, da sem se še iz postelje videla, in drugi so videli mene. Ta izdajalska ogledala!

Ribniški lončar: Anton Nosan iz Prigorice je eden od redkih, ki še vtrajajo pri tem delu v ribniški dolini (foto: Janez Zrnc).

Tu je torej kolonija, sem razmišljala in upala, da nekega dne srečam katero izpred mojih sošolk. Zнала sem precej nemških besed. Po naravi sem trmasta in ta trma me je takrat »držala«. Na vprašanja sem odgovarjala le z »ja« ali pa »danke« – to je »hvala«, pa skomigala z rameni.

Miza je bila vselej obložena, stregla je to mlado gospo in mene zelo prijetna starejša žena. Gospodarja sem le bežno videla, pri mizi nikoli. Jedla nisem. Kljubovala sem in vsa hrana je imela čuden okus, na primer kava grenka, solata sladka, juhe pa isto nekaj posebnega. Tako sem res postajala bolehnna.

Tudi vrt so imeli. Jagode so se smejale izpod listov in vabile. Imeli pa so tudi velikega, rjavega psa. Poležaval je med gredami, stopical za mano in me kar nekam prijazno gledal. Ne vem, a vsaj zdi se mi, da ni nikoli lajal. On in jaz sva se največ videvala.

Vrt je urejala mlajša ženska. Nekega dne me je tiho nagovorila v slovenskem jeziku. Naša je! sem se razveselila. Ponudila mi je pomoč pri pošti. Pismo, ki ga bom pisala domov, naj dam njej, je ob priliki zašepetala, ko sva bili zopet na vrtu. Ne, pisma nisem nikoli napisala. Kdaj! Kje? Kako? Izdajalska ogledala so mi to branila. Povedala sem ji naslov domačih, pisala bo ona, je obljubila. In res je.

Nemka boš! je nekega dne povedala, ko je čisto blizu mene čistila solato. NEMKA, mi je kar naprej zvonilo v ušesih. Moram pobegniti, sem sklenila! Kam? Nisem pobegnila, zbolela pa sem res čez nekaj dni. Ležala sem v lepi, veliki postelji in čvrsto zapirala oči, da se nisem videla in da nikogar nisem videla.

Jutro. Hladno, deževno. Zaslišala sem neke glasove in korake, nekak nemir v tej spokojni hiši je bil čutiti. Slišala sem besede, ki niso bile ne nemške, ne slovenske, nekdo se je trudil nekaj povedati v nemščini. Odprla sem oči, odprla sem ušesa, da bi bolje »videla«.

Pogledala sem v stransko ogledalo.

Mama! sem zavriskala in omahnila nazaj v vzglavnik.

Da, mama je prišla po mene, po mene, ki sem morala tako daleč po »zdravje«. Ležala sem shujšana, v vročici. Odprla je termovko, zadišala je kava, prava kava. Kavvo mi je z žličko vlivala v usta, tako nemočna sem bila.

Nekje si je izposodila navaden ročni voziček, me naložila nanj in odpeljala na postajo, na vlak.

Vlak je vozil in se pogosto ustavljal zaradi alarmov, kolesa so zopet drdrala svojo pesem, a slišalo se domov, domov...

»Bandit« se je tako zopet vrnil v domačo vas, bolan, a živ. Mama ni več mislila na **knjigo odpisanih**, povedala je ostalim materam, kako je v koloniji, v Judenburgu.

Vrnile so se tudi ostale deklice.

Beti Škrebliin

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kar je darovano, je
dvakrat kupljeno.

Kar se revežem da, nič v
skrinji ne manjka.

Prejeli smo Sporočila za slovensko kulturno skupnost

Referat dr. Jožeta Velikonje z naslovom »**Kje, domovina, si?**« po Dragi 84, kjer je bil prebran, v slovenskem matičnem tisku ni naletel na zaslužen pozornost. »Nedeljski dnevnik« še naslova ni natisnil, v »Naših razgledih« pa je Janez Rotar orisal samo »vrste« Slovencev po svetu, o katerih govori referat, in kritično zapisal samo to, da so se »vse referentove ugotovitve... stekale k eni misli, da more takšna tretja Slovenija živeti le ob zavesti, da se človek navezuje na matično Slovenijo, da ta priznava svoje ljudi in zmore premagovati ločevanja med njimi.« **Vse to je res, vendar še daleč ne vse.**

Dr. Velikonja je v svojem eseju zelo pošteno in odkrito obdelal predvsem dve veliki temi za naš čas. V prvem delu se obrača naravnost na slovensko matično kulturno skupnost in nakazuje, kaj bi lahko ta skupnost še postorila za okrepitev oz. čim daljšo ohranitev slovenstva v svetu. **Ta del predavanja konča s svojevrstnim klicem na pomoč, kakršnega doslej še nikjer drugje nismo brali v svetu.** Avtorjeva zaključna ugotovitev se pač glasi, da »zdomska Slovenija iz lastnih sil procesa (odmiranja zavednega slovenskega življenja) ne more ustaviti.« **V drugem delu** pa vsebuje besedilo prav nadrobno analizo kulturnega položaja Slovencev po vsej Severni Ameriki in v Argentini, skupaj z oceno pomena »tretje Slovenije« in s pogledom v njeno bodočnost. Tu je pred nami razgrnjena imenitna podoba geografske razdrobljenosti in subjektivno ter umetno ustvarjene razkosanosti oz. odtujenosti slovenskega kulturnega občestva na obravnavanem področju. Posebej je poudarjena misel, češ da so te nemogoče in že kar tragično smešne razmere med zdomci ali izseljenci samimi samo delno rezultat zunanjih okoliščin, nad katerimi posamezniki in skupine nimajo moči, ampak v dokajšnji meri... rezultat delavnosti in nedelavnosti soudeležencev slovenskega kulturnega procesa. Ti listi razprave so zanimivi in poučni, čeprav ne več novi ali neznan, ker je o teh »prečudovitih« in neverjetnih razmerah izšlo izpod našega peresa že marsikaj (in tudi v Sloveniji). Na tem mestu se jim bom kar izognil, ker pač ne vidim za nadvse realistično opisano stanje zaenkrat nobenega zdravila več in zato tudi ne nobene perspektive za kakšnekoli spremembe na boljše ali lepše. Namesto tega bom raje posvetil nekaj več besed tistim prvim mislim dr. Velikonje, ki se obračajo na matično slovensko kulturno skupnost, saj je še mogoče, da bi z uresničitvijo nekaterih njegovih predlogov utegnili rešiti sebe in svoje slovenstvo še marsikateri izmed naših posameznikov, ki še misli in deluje v svetu kot Slovenec.

Prof. Velikonja je svoje razmišljanje naslonil na trditve, češ da je zaradi razdrobljenosti in slabe povezanosti Slovenija v svetu danes v stiski. K tej uvodni trditvi je

dodal še drugi in tretji razlog za to nesrečo: tu je najprej »umišljena kontinuiteta nečesa, neke Slovenije in nekega slovenstva, ki ga je v resnici čas odpihnil in katerega dejanskost je danes zgodovinska« (primer je iz Argentine, velja pa prav tako za Ameriko in Kanado), nato pa sledi cela vrsta kritičnih podob iz odnosov matične Slovenije do svojih rojakov v svetu, te pa so za avtorja tretji razlog opisane velike stiske.

Referat ugotavlja, da je dokaj obsežna množica izseljencev in njihovih potomcev, ki so sicer sestavni del družbe v novem svetu, vendar ohranjajo trdno zavest slovenskega izvora in so soudeleženci slovenskega kulturnega občestva. O tej skupini pravi, da je »najbogatejši potencial za ohranjanje slovenskih prvin v svetu in ta skupina je tista, ki bi s trdnejšo naslonitvijo na domačo in zamejsko slovensko skupnost tema skupnostima največ pripomogla.«

O »enotnem slovenskem kulturnem prostoru« beremo, da v matični Sloveniji razpravljajna le malokdaj vpletejo v mrežo kulturnega ustvarjanja realizacije, do katerih so se priklopali slovenski kulturni ustvarjalci v svetu. Na to misel se veže avtorjevo sporočilo o emigraciji kot »begu možganov«: »Najsi bodo razlogi za ta beg možganov kakršnikoli, se zdi, da je dolžnost slovenske narodne skupnosti, da se z delom njihovih umov okoristi, da preide od odklanjanja in obsojanja do izrabljanja in spoštljivega sprejemanja.«

Na tem mestu navaja predavatelj vrsto imen, ki jih nekaj poznamo tudi sami, za druge pa menda še slišali nismo, kaj šele, da bi poznali njihovo delo – to pa spet potrjuje njegovo tezo, kako slabo smo drug z drugim povezani in kako malo vemo o svojih lastnih kulturnih ustvarjalcih po svetu. (Tudi dejstvo, da dr. Velikonja navaja v glavnem imena iz tako imenovane »konzervativnega« kroga slovenskih izseljencev, nekaj pove o pravilnosti njegove trditve o »naši nepoučenosti«.) Seznam bi mirno lahko nadaljevali z imeni iz tako imenovanih »naprednih« krogov, ne da bi za las spremenili učinek predavateljevih puščic. Esej-referat govori namreč o ljudeh, ki »s prizadevnostjo so in še ustvarjajo v svetu, so vzdrževali vezi z ljudmi v matični domovini, a se vendarle matična Slovenija ni okoristila z delom njihovih možganov...« Malokdo je bil sprejet z odprtimi rokami, pravi avtor. (Ob spominih na tiste, ki jih ni več med nami, pa pravi žalostno: »Ob spominih nanje se odmaknjeni kulturni ustvarjalci in odjemalci sprašujemo, če nas še kdo šteje med aktivne člene slovenskega kulturnega prostora ali vsaj v nedefinirano slovensko kulturno občestvo, ali pa so nas že odpisali...«).

Za razpravo o matični domovini so tudi sporočila, ki se tičejo načina, »kako posebno matična Slovenija opravlja vlogo poročanja in obveščanja«. Ponovno omenja potrebo po informativni reviji. Teh svojih trditvev, žal, ni podrobneje pojasnil, zato so ostale sila nejasne. Zelo vprašljiv je prav tako njegov nadaljnji predlog, v katerem pravi, da naj bi se pisci in uredniki v matični Sloveniji in zamejstvu pri svojem delu postavili na stališče, da bralec ničesar ne ve o problemu, ki ga obravnavajo.

Zadnji del eseja-referata se ukvarja z vprašanjem bodočnosti. Bodočnost pa je v rokah mladih ljudi, beremo dalje. V tretji

Sloveniji ta mladi rod sestavlja dve skupini: v prvi so zunaj rojeni potomci slovenskih izseljencev, ki še govorijo in tudi mislijo slovensko, v drugi pa so izven Slovenije rojeni, ki se sicer zavedajo svojega pokolenja in so še vedno nosilci slovenskih prvin, a je njihov posredovalni jezik neslovenski, in njihovo mišljenje povsem slovensko. O obeh komponentah dr. Velikonja meni, da predstavljata silno vrednoto za slovenstvo v svetu. »Matična Slovenija in zamejska Slovenija naj bi se z njima okoristili, čeprav je stik z njima marsikdaj težak in dokaj različen. Stik s tem novim rodом bo okrepil zamejsko Slovenijo in bi bil silno koristen matični Sloveniji, obenem pa bi mlademu rodu v tretji Sloveniji pomagal, da spominski svet staršev in starejše generacije nadomestijo s konkretnjšo sliko sodobne Slovenije.«

Največ upanja polaga referent na drugo skupino, torej na tisti rod, ki mu jezik ne teče. Po njegovem je prav ta rod »najbolj primeren zato, da gradi mostove med generacijami, med kulturnimi občestvi in med razdrobljenimi deli emigrantskih skupin po svetu«. To pa zato, pravi predavatelj, ker ta mladi rod »ni obtežen z doživljanjem vojne in revolucionarnih preobratov, teža izseljenstva jim ni zapirala poti v novi družbi.«

To so vsekakor tehtna sporočila za slovensko kulturno skupnost v naši matični domovini. Ne rečem, da nekaterih navedenih problemov ali izhodov iz navedenega besedila ta ali oni posameznik v Sloveniji že ni sam spregledal – tudi s Slovenske izseljenske matice prihajajo vedno pogosteje med nas podobne ugotovitve. Dejstvo pa je le, da je ta proces, če je res že kje v teku, prepočasen in da bo pri sedanjih »hitrostih« matičnih dejavnikov prišla pomoč morda šele takrat, ko bo že prepozno. Ugotovitve dr. Velikonje velja vzeti kar se da resno – kot iskri klic na pomoč prizadetega slovenskega kulturnega ustvarjalca in domoljuba, ki ima pred mnogimi drugimi še to prednost, da gleda na dogajanje krog sebe kar se da trezno in objektivno. Njegove misli zaslužijo našo odgovarjajočo pozornost, pa naj smo v tem razdeljenem in sprtem svetu tukaj ali pa tam.

Ko sem na drugem mestu (na slovenski strani jugoslovanskega tednika v Torontu) pisal o tistih delih besedila, ki se nanašajo na razmere med izseljenci samimi, sem povedal med drugim tudi nekaj, kar bi tukaj rad dobesedno ponovil:

Seveda bo ob vsem tem ta ali oni pripomnil, da je tudi uresničitev tega velikega dela odvisna od resnice, ki jo je dr. Velikonja izrazil v istem referatu, ko je obsojil hoteno razkosanost in nesodelovanje slovenskih kulturnih ustvarjalcev po svetu in zapisal, češ da je »brezsmiselno čakati, da bo nekdo od nekod sprožil gibanje, ki naj bi privedlo do medsebojnega povezovanja, kajti edini igralci v tej veliki igri slovenske skupnosti smo mi sami. S čakanjem se ne izognemo zgodovinski odgovornosti svojega bivanja...«

Prav vse, kar nam je po besedah prof. Velikonje potrebno, se torej zdi spet odvisno od kulturnega zdravja in razumske zrelosti prizadetih Slovencev v svetu. Brez tega bodo tudi dobronamerna in umestna opozorila našega rojaka iz Amerike ostala samo papirnat dokument.

Pripravil: Ivan Dolenc, Kanada

naši po svetu

FRANCIJA

Proslavili smo dan žena

Članice društva Jadran v Merlebachu so se 10. marca v velikem številu odzvale vabilom na proslavo dneva žena, ki je bila v našem društvenem lokalu. Navzoče je naprej pozdravila podpredsednica društva Jadran Karolina Škruba, dekleta v narodnih nošah pa so vsem povabljenkam pripela rdeče nageljne.

Spomnile smo se tudi vseh tistih, ki so nas zapustile v minulem letu, in tudi vseh tistih, ki ležijo po bolnišnicah ali doma s šopkom rdečih nageljnov in s pecivi ter jim zaželele skorajšnje okrevanje.

Proslava dneva žena v Jadranovem društvenem lokalu

Počastili smo 82-letno Amalijo Budna

Počastili smo tudi najstarejšo članico, ki je bila prisotna. To je bila 82-letna Amalija Budna. Nato je sledil kulturni program, ki ga je vodila učiteljica Nevenka Bura s svojimi najmlajšimi učenci, pridružili pa so se jim tudi nekoliko starejši. Navzoči so sledili programu z velikim zanimanjem.

»Zavedne Slovenke, žene, matere, dekleta, gojite slovensko besedo v tujini in jo prenašajte na mlade rodove, da bodo znali ceniti in ljubiti domovino svojih staršev, našo lepo Slovenijo, Jugoslavijo,« sem med drugim nagovorila naše žene. »Med nami imamo tudi slovensko učiteljico iz domovine, ki nam pomaga pri učenju slovensščine.«

Predsednik društva Jadran Jože Zdravič, podpredsednik Franc Pouh, pevovodja Armand Vrobel, poleg njih pa še žena Franca Pouha in Kristine Kukovič

Guestje so se nato v prijetnem razpoloženju zadržale do pozne ure v naših prostorih. Takšnih večerov, si še želimo.

Karolina Škruba, Merlebach, Francija

AVSTRIJA

9. slovenski veleslalom na Mellau

Slovenski smučarski klub Alpina v Voralbergu je 10. marca 1985 organiziral 9. slovenski veleslalom, ki je štel tudi za pokal JU-SKI, jugoslovanske smučarske zveze, v katero so vključena naša društva v Švici, Avstriji in ZR Nemčiji. Za tekmovanje se je prijavilo okrog 170 tekmovalcev, ki so tekmovali v številnih kategorijah. Poleg domačinov so se tega tekmovanja udeležili tudi smučarji iz Švice in ZR Nemčije. (Op. uredništvo: podrobnejše poročilo o tekmovanju objavlja revija Naš delavec.)

Smučarski klub Alpina si je nadel ime odlične slovenske tovarne smučarskih čevljev Alpina iz Žiri. V svoje vrste ne vključujejo samo Slovencev, temveč tudi pripadnike drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki se ukvarjajo s tem športom. Klub šteje že okrog 120 članov, predsednik kluba je Janez Petrovič, vodja športnih tekmovanj je Aleksander Rampre. Klub ima tudi vrsto strokovno usposobljenih smučarskih učiteljev, ki se najbolj izkažejo pri organizaciji smučarskih tečajev za mladino.

Antonija Brezac

ZR NEMČIJA

Nov odbor slovenskega društva »Celje« v Grevenbroichu

Slovensko društvo Celje je imelo v januarju reden letni občni zbor, na katerem so izvolili tudi nov upravni odbor. Odbor je na lastno željo, iz zdravstvenih razlogov, zapustil večletni tajnik Toni Vivod, za razrešitev pa je poslal tudi dosedanji predsednik društva Milan Novak. V novi upravni odbor so bili izvoljeni:

predsednik Mirko Umek, podpredsednik Milan Novak, tajnica Ivana Meško, blagajnik Drago Novak, gospodar Vera Korošec, vodja mladinske sekcije Marta Goričan, namestnik blagajnika Marija Novak, namestnik vodje mladinske sekcije Martina Černjavič in odbornik Nuša Verdev.

Občni zbor je sprejel tudi načrt dela društva v letošnjem letu, od katerega je bil del doslej že izveden. Tako je društvo že organiziralo otroško maškarado, proslavo dneva žena, v maju bodo pripravili proslavo dneva mladosti, za jesen pa jih čaka še organizacija vinske trgateve, proslava dneva republike in organizacija novoletnih prireditev za mladino in odrasle.

Ansambel »Veseli Štajerci« iz Grevenbroicha, ki že tri leta nastopa za slovenske rojake in tudi domačine. Če potrebujete ansambel za društvene prireditve in veselice, se lahko obrnete na vodjo ansambla: Mirko Umek, Brandenburgerstr. 47, 4048 Grevenbroich 5, tel.: 02182/2439 ali 02182/10955.

Društvo dobro sodeluje tudi z drugimi društvi na tem področju, tesno pa je povezano tudi z ansamblom »Veseli Štajerci«, ki je bil ustanovljen pred tremi leti. Ansambel sestavljajo klarinetist Alojz Kokot, trobentač Walter Nellen, kitarist Jakob Hren, basist Milan Jamnik in harmonikar Mirko Umek, ki je obenem vodja ansambla in pevec.

Mirko Umek

Dan žena z ansamblom Toneta Kmetca

Na pobudo šolskega odbora slovenskega dopolnilnega pouka v Freiburgu smo 2. marca 1985 tudi pri nas proslavili dan žena. Predsednik šolskega odbora Jože PRŠA je s kratkim govorom pozdravil vse prisotne, vsaka ženska je prejela rdeč nagelj, šolarji pa so s pomočjo učitelja Vlada VIRANTA pripravili kratek spored: zapele so in recitali, Slavko in Franček Prša pa

sta že po stari navadi sodelovala z instrumentalnim programom na harmoniki in kitari.

Neutrudni volji predsednika šolskega odbora je treba pripisati tudi gostovanje ansambla Toneta KMETCA iz Ptuja, ki je bil takoj pripravljen igrati na proslavi kljub utrudljivosti in naporni poti. Do zadnjega kotečka polna dvorana je dobesedno zaživela ob dobro znanih zvokih tega ansambla iz domovine. Da se je kmalu vse vrtelo v ritmu polke, je torej razumljivo. Kmalu sta tudi Slavko in Franček zaigrala skupno z ansamblom, ki je tako mladima in navdušenima »muzikantoma« dal prilagoditev, da sta pokazala svoje znanje. Predvsem Slavko je s svojo harmoniko že dostikrat navdušil naše in nemško občinstvo na raznih proslavah v Freiburgu in okolici.

Med gosti je bilo tudi tokrat dosti domačinov, ki so med drugim iz dnevnega tiska izvedeli za našo proslavo in za gostovanje Toneta Kmetca. »Ta velik uspeh naše proslave je prav gotovo velika zasluga tega dobrega ansambla,« tako Jože Prša, predsednik šolskega odbora.

Za dobro voljo pa so poskrbeli tudi starši šolarjev z našimi specialitetami in seveda z dobro kapljico. Prvič v kratki zgodovini šolskega oddelka v Freiburgu je predvsem mamam šolarjev uspelo organizirati bogato tombolo. Že tedne pred proslavo so obšle vse mogoče firme in tako »nabrale« veliko dragocenih dobitkov.

Kljub majhnemu šolskemu oddelku v Freiburgu so starši in šolarji ponovno dokazali, da se z dobro voljo in osebno požrtvovalnostjo marsikaj doseže. Slovenska beseda in slovenska posem sta v Freiburgu zaživeli in upajmo, da bo tako tudi ostalo.

Nuša Sullivan, Freiburg

ŠVICA

Otroška smučarija

Unteriberg je 27. januarja ponovno oživel. Zbrala se je v Švici živeča jugoslovanska mladina, da se že osmič pomeri med seboj v veleslalomu. Na parkirnem prostoru in pred žičnico, kjer so delili štartne številke, je bil velik »živ-žav«. Slišalo se je slovensko, srbohrvaško, seveda pa tudi nemško. Gledalcev je bilo veliko. Starši so z glasnim »Hop, hop, hop!« spodbujali svoje nadebudneže. Tekmovanja se je udeležilo 96 tekmovalk in tekmovalcev. Tekmovanje je pod pokroviteljstvom tovarne LEK, ki jim je poklonila pokale in medalje, pripravil YU-SKI. Ob tretji uri popoldan so bili znani izidi in sledila je podelitev priznanj. Z velikim zanimanjem je tekmovanje spremljal tudi predstavnik jugoslovanskega konzulata v Zürichu Veljko Grba.

Slovenski otroci, najmlajši člani Soče v Švici, z dedkom Mrazom

Na silvestrovanju Soče v Thayngenu v Svici

Zmagovalci: malčki: Milena Sterič, ml. cicibanke: Petra Zajec, ml. cicibani: Kristjan Marko, st. cicibanke: Ivon Blažević, st. cicibani: David Smole, ml. pionirke: Jasna Kranjc, ml. pionirji: Robi Kučan, st. pionirke: Helena Dolhar, st. pionirji: Marko Zavratnik, mladinke: Aleksandra Borštnar, mladinci: Grega Smrekar.

Tokrat so prvič podelili pokale za najuspešnejša moštva. Prvo mesto je je zasedlo moštvo Baden I.

Barbara Turk-Smrekar

Društveno prvenstvo SD Šoče

V nedeljo, 20. januarja 1985, je SD Soča na pobočju Tanzbodena v Ebnat-Kappelu priredilo društveno smučarsko tekmovanje. Kratka proga za cicibane-ke, pionirke, mladinke in članice, kakor tudi dolga proga za mladince, člane I in II ter goste je bila skrbno pripravljena. Vodja smučarske sekcije Drago Strnad se je zelo potrudil, da je bila proga za drugi tek tudi odlična. Udeležilo se ga je 44 članov in 14 gostov. Udeležba ni bila tako številna kot lani. Temu je botroval nesporazum s SPD Triglavom, ki je na isti dan priredil na Hoch-Ybrig-u 11. slovenski veleslalom. Upajmo, da v bodoče ne bo več prišlo do takih spodrsrljajev. Vreme ravno ni bilo najlepše, saj je bila v sredini proge več ali manj megla. Vseeno je tekmovanje potekalo v športnem duhu. Diskvalifikacij na takih tekmovanjih ni, kajti tekmovalci dobi za vsaka zgrešena vratca pribitek petih sekund na rezultat in cilju. Razglasitev rezultatov je bila v hotelu Ocksen. Gostje so prejeli svoja priznanja. Člani pa bodo morali nanje počakati do obnega zboru.

Zmagovalci: cicibani-ke: Nataša Smole, pionirji-ke: David Smole, mladinke: Kaja Rot, članice: Tereza Stančič, mladinci: Danijel Strnad, člani I: Grega Smrekar, člani II: Drago Strnad, gosti: Marjan Faletič.

Najboljši čas dneva na kratki progi je dosegla mladinka Katja Rot, na dolgi pa član II Drago Strnad.

Barbara Turk-Smrekar

ŠVEDSKA

Pustovanje pri Planiki

Pust je star običaj, ki ga zasledimo že pri starih Rimljanih. Ohranil se je tudi med Slovenci, kjer lahko zasledimo stalno obliko in ime šem, v nekaterih krajih Slovenije. Tako poznamo »kurente« na Ptujskem polju, »laufarje« na Cerkljanskem, dobrepoljske »mačkare«, vzdohnoštajerske »gambele«. Pustovanje pa označuje, kljub različnim šegam in navadam, preganjanje

Nekaj mask je končno le razgibalo malmöjsko slovensko pustovanje.

zime in skorajšen začetek pomladi. Na pestni sredo se pustovanje zaključuje s pustnim kresom.

Tudi mi v tujini se trudimo, da bi ta naš običaj živel naprej in da bi ga praznovali še mnoge generacije izseljencev. V SKD »Planika« smo v ta namen priredili pustno veselico. Vzdušje je bilo prijetno in veselo, pustnih krofov ni manjkalo. Pogrešali pa smo pustne šeme, ki jih ni ni ni hotelo biti. Pogledi so nam uhajali proti vratom, vendar zaman. Vsak po svoje smo verjetno razmišljali, zakaj je tako težko pokriti obraz z masko in biti pustna šema.

Malo pred polnočjo so vendarle prišle. Samo pet jih je bilo, zato pa so bile toliko bolj vesele in so nas zabavale še nekaj ur. Pustno rajanje je bilo rešeno, saj do tedaj razen krofov, ni bilo sledu o pustnem praznovanju.

Dragica Begić

KANADA

Slovenski klub v Manitobi

Po približnih podatkih živi v Manitobi okrog 230 slovenskih družin, od katerih je nekaj tudi mešanih zakonov, le približno tretjina pa deluje v organizacijah slovenske skupnosti. V Slovenski klub, ki je bil ustanovljen že leta 1953, je včlanjenih 35 družinskih članov, katerih število pa iz leta v leto narašča. Večina članov kluba deluje hkrati tudi v slovenskem cerkvenem odboru. Ženska sekcija – Canadian Slovenian Ladies Auxiliary pa šteje okrog 30 članic.

Prav članice ženske sekcije, so dale pobudo za ustanovitev folklornih skupin že leta 1974. Ustanovljene so bile tri plesne skupine: Zvonček, v katero so bili vključeni otroci od šestega do desetega leta, Rožmarin, kjer plešejo otroci od desetega do štirinajstega leta, in Triglav, kamor so vključeni mladinci od petnajstega leta naprej.

Vse tri skupine so pravi ponos Slovencev v Winipegu, saj redno nastopajo na društvenih, cerkvenih in drugih etničnih prireditvah. Skupina Triglav danes nastopa že z dvajsetimi različnimi plesi.

Slovenski klub je leta 1971 kupil štiri hektarje zemljišča nedaleč iz Winipega. Ta prostor smo imenovali »slovensko zbirališče«, leta 1977 pa smo tu poleg kuhinje sezidali še dvorano, kjer je prostora za okrog 200 ljudi. Vsako prvo nedeljo v septembru imamo tu »slovenski dan«. Na tem slavju nastopa poleg vseh treh folklornih skupin tudi pevski zbor Zvon, slovenska šola se predstavi z deklamacijami, po kul-

Tri slovenske folklorne skupine iz Winipega – Zvonček, Rožmarin in Triglav ter pevski zbor Zvon (zgoraj) s predsednikom provincijske vlade Edwardom Schreyerjem (v sredini) in drugimi uglednimi gosti ob obisku slovenskega paviljona na winipeški »Folklorami« leta 1978. Spreddaj rojak Jože Ščap, ki drži v rokah idrijsko čipko z motivom »lastovk«, ki je bila izdelana med folklorami, in podarjena predsedniku Schreyerju.

turnem delu pa so še razna športna tekmovanja za mladino in odrasle.

Slovenski klub vsako leto sodeluje tudi na tradicionalni »Folklorami« največji etnični prireditvi mesta Winipeg, kjer sodelujejo vse etnične skupine v mestu. Vsaka skupina v tem času odpre tudi svoj paviljon. Tako imamo tudi Slovenci paviljon, ki ga imenujemo »Ljubljana« na prostorih slovenske cerkve. Za naš paviljon skrbi Slovenian Folk Art Council, ki ima šest članov. Paviljon ima vsakič tudi svojega »župana« in »kraljico« paviljona, ki skrbita za sprejem častnih gostov. Posebna privlačnost našega paviljona so tipične slovenske jedi, ki jih doma spečejo naše žene. Kulturni spored našega paviljona se v glavnem odvija pod velikim šotorom, kjer imajo priložnost, da se izkažejo vse tri naše folklorne skupine, pevski bor Zvon in tudi naš najnovejši oddelek – ansambel Slovenski odmevi.

Poleg hrane, pijače in kulturnega sporeda pripravimo vsakokrat tudi razstavo ročnih del, slike slovenskih pokraj, slovenske knjige idr. Ročne spretnosti, zlasti klekljanje, pogosto demonstrirajo naše članice. Po svojih močeh se trudimo, da kanadskim gostom pokažemo, kdo smo, od kod smo in kaj sploh smo Slovenci. Tujci se pogosto ne morejo načuditi, kaj vse zmore tako majhna skupina Slovencev, kolikor nas živi Winipegu. Med našimi gosti so bili tudi že ministri provincijske vlade, redno pa nas obišče tudi župan Winipega. Z obiskom nas je počastil tudi že predsednik provincijske vlade Edvard Schreyer.

Anton Korošec, Winipeg, Man., Kanada

ZDA

Jubileji narodnih domov

Čas srebrnih, zlatih in diamantnih obletic slovenskih narodnih domov v Ameriki je že za nami in pred nami, naše prednike, ki so zaznali potrebo po teh domovih, pa že davno krije ameriška zemlja. Ali je sploh mogoče, da samo širši Cleveland šteje kar 10 narodnih domov? Med temi

kraljuje Slovenski narodni dom na St. Clair Ave in 65. cesti, ta enonadstropna stavba namreč zavzema kar cel blok med 64. in 65. cesto. Ta dom je 31. maca letos praznoval 70-letnico svoje in korporacije, prav tako pa tudi 60-letnico odprtja današnjega Slovenskega narodnega doma.

Preveč je imen ter vrlih, zavednih in vzornih mož in žena, da bi jih imenovala na tem mestu, ki so nam omogočili to stavbo, ki je res ponos Slovencev. Naši predniki si takrat niti predstavljali niso, kako zelo potreben je bil ta dom. Bil je naše narodno svetišče. V njem so nastopali umetniki iz domovine, pevci, glasbeniki, pevski in godbene skupine, doživeli smo dve umetniški razstavi slikarja Božidarja Jakca in Gregorija Peruška. Tu je bilo uprizorjenih na stotine iger dramskega društva Ivan Cankar, kar je tudi omogočilo obisk Avguste Danilove, igralka ljubljanskega gledališča, ki je poučevala naše igralko vrsto let, obenem pa je tudi režirala.

Tu so bili številni koncerti pevskih zborov Zarja in Glasbene matice in tudi lepo število oper. Ker smo imeli takrat zmoglega direktorja in zadostno število sposobnih pevcev, je John Ivanisch, imenovan tudi »oče slovenske opere v Ameriki«, sam uglasbil opero. Libreto je priredila njegova žena Mary po Prešernovi romanci Turjaška Rozamunda in z dodatnimi skladbami. Ta dogodek je bil pravi praznik slovenske skupnosti v Clevelandu. Navdušenje ni pomenjalo, dokler ni bila opera dvakrat po-

novljena. Prvič je pela glavno vlogo Mary Ivanusch, zadnjikrat pa Josie Milavec-Škufca.

Vse to je bilo mogoče izvesti zaradi tega, ker ima dom velik oder s potrebnimi kulisami in dve stranski sobi z garderobo. Poleg partnerja ima dom tudi velik balkon, skupaj 1100 sedežev.

Ta dom se ponaša tudi s posebno dalekovidnostjo ljudi v takratnem vodstvu: predvidevali so tudi ustanovitev slovenske šole, pozneje pa tudi slikarske šole, ki jo je nekaj časa vodil Gregor Perušek. Namen šole je bil tudi v tem, da bo vzgajala sposobne ljudi, ki bodo pozneje vodili dom. Predsednika te šole sta bila dr. Frank Kern in glasbenik Ivan Zorman, učitelja pa sta bila študent Edwin Primožič in Tončka Simič. Po nesrečni smrti Edwina Primožiča je bila naprošena Mary Ivanusch, odrasla pa sta poučevala Ivan Zorman in Vatro Grill. Ta šola je obrodila bogate sadove, saj imamo danes iz vrst teh učencev številne vidne Slovence, kot npr. Vido Shifferer, dr. Lawrence Ogrinc, Marie Shaver, Jean Krizman, Richard Tomšič, Sophie Elersich, Millie Bradach, Frank Mahnič, Dan Pestotnik, Stanley Frank idr.

Največja atrakcija tega doma je zastor, ki predstavlja »alegorijo Slovenije«. Na pobudo vsestranskega Vatra Grilla je predlogo naslikal slikar Maksim Gaspari. Umetnik je sliko imenoval »Mati Slovenija«.

Lani je to sliko natisnila v svoj program v barvah plesna skupina Kres, ki zasluži za to vse priznanje.

Drugo zahvalo zaslužijo odborniki SND, ki jim že dolgo let predseduje pevec Eddy Kenik, v direktoriju pa imajo letos tudi deset žensk. Od teh je nedvomno izredno delo, ki ga opravlja Jean Krizman pri domu za ostarele in Ann Opeka pri SND na St. Clairju. Obe sta nepreko-sljivi govornici in imata srečo pri zbiranju denarja za omenjeni organizaciji. Dom je namreč treba nenehno obnavljati, zdaj imajo nove mize in stole, in res lahko rečemo, da je dom v dobrih rokah.

Tonja Simič

Slovenski narodni dom na St. Clair Ave v Clevelandu

V kuhinji SND na St. Clair

Ameriški Slovenci počastili Božidarja Jakca

Slovensko-ameriški umetniški klub s sedežem v Clevelandu, Ohio, povezuje že prek 179 akademskih in amaterskih slikarjev, izdelovalcev slovenske umetne obrti in podpornih članov. V dvanajstih letih obstoja je dosegel že lepe uspehe.

V letu 1985 pripravlja društvo dve večji prireditvi: razstavo in simpozij o slovenskih ljudskih prtičkih, za kar so prejeli tudi finančno pomoč ohijske vlade, in organizacijo potovanja v Slovenijo z ogledom muzejev, galerij in kulturnih spomenikov. Nekateri člani društva bodo v septembru 1985 sodelovali tudi na skupinski slikarski razstavi del izseljenkih umetnikov v Cankarjevem domu.

V letu 1984 je društvo počastilo tudi visoki življenjski jubilej, 85-letnico rojstva velikega slovenskega umetnika Božidarja Jakca. Ameriški Slovenci namreč smatrajo tega slikarja zaradi številnih prijateljskih in družinskih vezi ter tudi zaradi dveh njego-

vih obiskov ZDA že kar za svojega. Po obeh obiskih je za slikarjem ostala v ZDA tudi vrsta njegovih odličnih del, ki so raztresena v številnih zasebnih domovih, po restavracijah, trgovinah in društvenih sobah. Tako se je počasi tudi med našimi rojaki v ZDA, zlasti v Clevelandu in njegovi okolici, oblikovala zanimiva zbirka Jakčevih del.

Umetniški klub se je odločil, da zbere kar največ razpoložljivih Jakčevih del in priredi razstavo. Poziv na sodelovanje je dobil nepričakovan odmev, saj so bili številni rojaki takoj pripravljene pomagati po svojih močeh. Od prvotnega načrta, da bi organizirali razstavo, smo prišli še do organizacije seminarja – predavanja o njegovem življenju in delu.

Tako je bila 15. oktobra 1984 v prostorih Slovenskega društvenega doma v Euclidu razstava del Božidarja Jakca, združena s predavanjem in razgovorom o slikarju. Pogovor je vodil član kluba, slikar in grafični oblikovalec Avgust Božidar Pust, ki je skupno z Mary Batis, sornodnico Božidarja Jakca, ki se je ravno vrnila z obiska stare domovine, orisal mojstra kot slikarja in človeka. Zanimivega večera in razgovora se je udeležilo veliko število rojakov, ki so imeli kakršnekoli stike s slikarjem. Ugotovili smo, da se je mojster Jakac močno vpisal tudi v zgodovino slovenskega izseljenstva, da je del našega izseljenskega življenja, da je del našega narodnega ponosa. Z navdušenjem so rojaki pripovedovali o

državah Amerike ter da bi utrdili vezi med njim in ameriškimi prijatelji, so člani tega kluba Božidarja Jakca soglasno in z velikim navdušenjem imenovali za častnega člana. Tako so ameriški Slovenci še bolj poudarili misel, da je umetnost vez, ki povezuje pripadnike nekega naroda, kjerkoli žive, da je to vrlina istega izročila, iste dediščine.

Božidar Jakac pa bo ostal to, kar je bil ves čas – naš ponos, naš ustvarjalec, tako v Sloveniji kakor tudi v Ameriki.

S.A.N.A.G. (Slovenian-American National Art Guild)
Zanj: Avgust Božidar Pust

Umrl je John Judnich

V San Franciscu je 27. februarja 1985 po dolgi in mučni bolezni umrl priljubljeni rojak John A. Judnich. Rojen je bil 1. julija 1910 v Elyju v Minnesoti. Bil je upokojeni višji uradnik ameriške mornarice. Spadal je k društvu 594 SNPJ, k izobraževalnemu in dramatičnemu klubu Slovenija, nekajkrat je bil tudi predsednik, in k drugim društvom. Vedno je bil pripravljen za šalo in dovtip, vedno je bil pripravljen pomagati vsakomur. Tudi njegova žena Anna je bila pred leti odlična pevka. Dolga leta ga je zvesto negovala in mu stregla v bolniški postelji.

Pojasnilo

V 12. številki Rodne grude, 1984, je v mojem kratkem življenjepisu iz neznanega razloga napačno navedeno ime mojega očeta. Moj oče namreč ni bil Luka Rebec, temveč **Franc Ipavec**, torej je bilo Ipavec tudi moje deklško ime. Tudi samo moje ime se je zaradi selitve večkrat spreminjalo. V domovini sem bila Tončka, tu v Ameriki pa so me prekrstili v **Antoinette**. Sama pa sem si najbolj želela, da bi me prijatelji klicali z imenom Tonja, kar bi se lahko slišalo in izgovarjalo v obeh jezikih.

Tonja Simčič

Proslava dneva republike v Rosariu, Argentina: ob koncu so se postavile na odru vse tri nastopajoče skupine

Pogled v dvorano mestnega gledališča v Rosariu med lansko proslavo jugoslovanskega državnega praznika

dor, ki je govoril o pomenu jugoslovanskega dneva republike za sodobno Jugoslavijo. Sledil je nastop mladinske folkorne skupine Triglav iz Buenos Airesa, ki so nas razvedrili z veselim programom argentinske in jugoslovanske folklorne. Ob koncu tega pestrega programa se je predstavil še znani ansambel Jorgovan od jugoslovanskega društva v Dock Sudu, Buenos Aires, ki je prav tako izvedel odlični program argentinskih in jugoslovanskih pesmi in plesov. Nazadnje so se nam predstavili na odru še vsi nastopajoči skupaj – prek 100 oseb – v argentinskih in jugoslovanskih nošah in z zastavama obeh držav.

Po kulturnem sporedu smo se vsi napotili na skupno kosilo v znanem hotelu Italia. Tako smo slovesno in prijetno proslavili praznik naše domovine.

Anton Brišar, Rosario, Argentina

ARGENTINA

Jugoslovanski center v Rosariu

Naše društvo je 1. decembra 1984 prisolavilo pomemben dogodek – slovesno smo odprli naš mali jugoslovanski trg (ali Plazoleta) na zemljišču, ki ga je centru podaril rojak Ivan Luis Billicich. Tej prisolavi je prisostvoval tudi jugoslovanski ambasador iz Buenos Airesa in drugi predstavniki ambasade in konzulata, častni konzul v Rosariu in mestni župan.

Naslednji dan, 2. decembra je naše društvo v prisotnosti predstavnikov ambasade in tukajšnjih oblasti pripravilo odlično predstavo v mestnem gledališču. Dvorana je bila napolnjena do zadnjega kotička, prisostvovalo je več kot 1000 oseb, ki so vsi pozorno sledili sporedu.

Najprej je nastopil tamburaški orkester Zagreb pod vodstvom Ive Skegro, ki je zaigral argentinsko in jugoslovansko himno, nato pa izvedel spored naših pesmi. Nato je spregovoril jugoslovanski ambasador,

AVSTRALIJA

Jugoslovanski center je dobil zemljišče

Na priložnost slovesnosti, ki ji je prisostvovalo večje število jugoslovanskih rojakov v Avstraliji, je 3. marca minister za mladino in društvene dejavnosti pri vladi NWS Frank Walker izročil predsedniku jugoslovansko-avstralskega centra dokument o lastništvu zemljišča.

Zemljišče meri prek 12 hektarjev, na njem pa naj bi v prihodnjih letih sezidali društvene prostore, starostni dom, mladinski dom, številna športna igrišča, trgovine idr. Denar za začetna dela je že odobrila avstralska zvezna vlada in vlada NSW.

Jugoslovanski center (Australian-Yugoslav Community Centre) sodeluje s številnimi jugoslovanskimi etničnimi organizacijami v državi Novi južni Wales, med drugimi tudi s slovenskim klubom Triglav.

Avgust Božidar Pust ob avtoportretu Božidarja Jakca

Razstava del Božidarja Jakca v Clevelandu: ob vhodu v dvorano sta goste pozdravljali Mary Batis in Sophie Napover.

njem, in o njegovih delih. Na razstavi so bili zbrani številni barvni pasteli z motivi Dolenjske in ameriškega Zahoda, risbe, grafični listi, klišeji, monografije, knjige in ilustracije pa celo osebna posvetila. Članica kolegija fakultete Notre Dame ga. Babič je celoten razgovor posnela na magnetofonski trak.

Da bi se za stalno ohranil velik Jakčev prispevek k slovenski kulturi v Združenih

od porabja do čedada

Zaščita vseh Slovencev v Italiji?

Dvajsetega marca je ožji odbor senatne komisije za ustavna vprašanja sprejel v Rimu enotno delegacijo Slovencev v Italiji. Srečanje je bilo odločilnega pomena za bodoči razvoj vprašanja o globalni zaščiti slovenske manjšine. To je bilo prvo srečanje med državnim organom, ki mora sestaviti zakonsko besedilo in manjšino, ki je za to besedilo življenjsko zainteresirana. Enotno delegacijo slovenske manjšine so sestavljali: Boris Race za Slovensko kulturno – gospodarsko zvezo, Stojan Spetič za Komunistično partijo, Aljoša Volčič za Socialistično stranko, Andrej Bratuž za Socialistično stranko, Marija Ferletič za Svet Slovenskih organizacij ter trije predstavniki Slovencev Videmske pokrajine: Viljem Černo, Pavel Petričič in Mario Gorjup. Razložili so želje in potrebe manjšine in poudarili enako zaščito vseh Slovencev, pri čemer odločno nasprotujejo vsaki diskriminaciji med Slovenci glede na pokrajino, v kateri živijo ali glede na dejstvo, če živijo v mestu ali na podeželju.

Na italijanski strani so nekateri člani senatne skupine z odobravanjem sprejemali izvajanja slovenskih predstavnikov, drugi pa so jih poslušali s skepsno in nezanimanjem, zlasti predstavnik Krščansko demokratske stranke iz Videmske pokrajine. V zadnjem času so nastali neke vrste odbori in organizacije za italijanstvo, ki zaščiti manjšine nasprotujejo in hočejo v senatu povzdigniti svoje glasove.

Vse kaže, da se bo zakon, ko bo sprejet, stežka uveljavljal, po drugi strani pa je preteklo že preveč desetletij, v katerih so sedanje stanje zaostrovali in dvigali svoje glave tudi potomci mračnih sil izpred štiri-desetih let.

Kulturna dediščina panjskih končnic

Poslikavanje panjskih končnic razkriva umetniško nadarjenost preprostih slovenskih ljudi in je dragoceno izročilo rodov, najsi bodo na Gorenjskem, Koroškem, Štajerskem, Notranjskem, Primorskem, Dolenjskem ali kje drugje, po svetu.

V narodopisni zbirki Slovenske prosvetne zveze na Koroškem imajo veliko število panjskih končnic, ki so poslikane s šegavi motivi iz kmečkega življenja in lova, orodja, posode in predmetov, ki spadajo k čebelarstvu.

29. marca je bila v tržaškem Kulturnem domu odprta razstava panjskih končnic. Zbirki iz Celovca so se pridružili tudi izjemne tovrstne umetnine in predmeti, ki

so last posameznih Slovencev iz Roža, Podjune in Zile. Preden so razstavo preselili v Trst, je bila v Cankarjevem domu v Ljubljani, kjer so potekali Koroški kulturni dnevi.

Ob otvoritvi v Trstu je spregovoril tajnik koroške SPZ dr. Janko Malle, nastopila pa je ženska pevka skupina »Stu ledi« in Zoran Lupinc s svojo ljudsko harmoniko.

Iskanje skupnih korenin, ki vežejo Korošce z zamejskimi Slovenci v Italiji, je tako dobilo kulturno obeležje.

Tržačani in kultura manjšine na Madžarskem

Konec marca se je v Slovenskem klubu v Trstu mudila dvojica kulturnikov, Stojan Vujičić, kritik, publicist in znanstveni sodelavec Inštituta za literaturo pri madžarski Akademiji znanosti in umetnosti ter njegova soproga Marietta Vujičić. Predstavil ju je Marko Kravos, urednik in pesnik.

Vujičić je opisal razmere, v katerih živi pet etničnih manjšin na Madžarskem, zlasti še slovenska, hrvaška in srbska, ki so

skega osnutka o reformi višje srednje šole v Italiji. Senatna komisija za šolstvo je črtala iz 24. člena zakonskega osnutka o reformi italijanskega višjega šolstva odstavke, v katerem so bila zadovoljiva jamstva za slovensko šolo, in ga zamenjal z besedilom, v katerem sploh ni govora o slovenskem šolstvu.

V protest zoper to dejanje so se v Trstu zbrali šolniki in dijaki na skupnem zborovanju na dvorišču učiteljskega Slomšek. Na slovenskih šolah na Tržaškem in Goriškem je ta dan pouk zastal.

Delegacija tržaških šolnikov, predsednikov zavodnih svetov in dijakov se je sestala na prefekturi s podprefektom Vergonejem in na šolskem skrbništvu s šolskim skrbnikom De Rosso, oba sta obljubila, da bosta posredovala v Rimu.

Furlanija-Juljska krajina enotna

»Leto 1984 je bilo za Slovence v Furlaniji-Juljski krajini leto enotne mobilizacije. Stopili smo na trge z namenom, da bi oblastem dali razumeti, da naše zvestobe državi ne gre slabo tolmačiti in da se nismo

Z leve: Stojan Vujičić, Marietta Vujičić in Marko Kravos

združene v organizacijo Demokratična zveza Južnih Slovanov, pri čemer je poudaril, da občutek manjšinca ne sme prarasti v kompleks in da meja ne predstavlja ločnice med večinskim in manjšinskim narodom.

Zakonca Vujičić sta Slovcem v Trstu podarila primerke knjižnih in publicističnih izdaj južnoslovenskih manjšin na Madžarskem ter predstavila revijo »Nagy Vilag« (Veliki svet), v kateri izhajajo tudi prevodi slovenskih in drugih jugoslovenskih avtorjev.

Protestno zborovanje v Trstu

Šolniki in dijaki slovenskih srednjih šol, ki so se zbrali na protestnem zborovanju 26. marca v Trstu, so zahtevali ponovno vključitev določil za slovensko šolo, ki so bila sprejeta leta 1983 s 24. členom zakon-

odpovedali zahtevati pravice, ki nam pritičejo.« Te besede je spregovoril Mario Gorjup, župnik iz Ukev, ko je 12. marca odprl v Rimu tiskovno konferenco, ki jo je sklicala enotna delegacija Slovencev, da bi osvetlila položaj slovenske manjšine v Furlaniji-Juljski krajini in predstavila svoje potrebe in zahteve. Predstavniki Slovencev v Rimu so poudarili, da z odobritvijo globalnega zaščitnega zakona ni več mogoče odlašati, da zakon ne sme vsebovati razlik znotraj manjšine in da mora enako zaščititi Slovence v vseh 35 občinah, kjer žive.

Poudarili so tudi, da ne sprejemajo preštevavanja ali drugih oblik ugotavljanja o Slovencih in da ni mogoče deliti pravic glede na gostoto slovenskega prebivalstva, kot to zahtevajo nekatere nacionalistične skupine.

novе knjige

Slovenska pesem se začne v zibki

Nadarjenost, talent je razodetje in preklestvo. Razodetje zato, ker moraš, po notranji nuji, iz preobilice sil in bogastva, ki ga imaš, razdajati drugim. Preklestvo zato, ker si sam sebi in drugim večna zagonetka in skrivnost. Redek dar pa je dan ljudem, ki naredijo iz sebe skladatelje, komponiste. Komponist Igor Dekleva, profesor na Akademiji za glasbo, je poleg svojega pedagoškega dela še znan po vrsti glasbenih učbenikov, s katerimi uvaja med Slovence način poučevanja, ki sloni izključno na slovenski melodičnosti, tisti tipično »naši« zlasti oni, ki izvira iz ljudske pesmi. V ta namen je priredil za klavir, ki ga poučuje, vrsto skladb znanih slovenskih skladateljev, mnoge skladbe pa je tudi sam napisal.

Ker so primerne za otroke v domovini in tujini, tako v vrtcih kot v šolah slovenskega dopolnilnega pouka, bomo navedli pet del, ki so že izšla in služijo kot osnovni učni pripomoček klubom in posameznikom, ki se uče klavir.

2. CICIPN IGRA, pesmice slovenskih skladateljev, 1978. Učbenik obsega izbor otroških pesmic naših skladateljev, prirejenih za klavir, dvo, štiri in šestročno in je zamišljen kot spodbuda pri začetnem klavirskem pouku. Nekatere teh pesmic so že ponarodele, druge pa so objavljene prvič.

3. MALI PIANIST (A), 1980, nadaljuje z metodo, utemeljeno v klavirski začetnici »DOBER DAN, CICIPAN«. Avtor Dekleva je v uvodu zapisal: »Našo ljudsko pesem sem še nadalje vključil v inštruktivni postopek uvajanja v klavirsko igro. Tokrat so z ljudskim izročilom zajete vse jugoslovanske republike in avtonomne pokrajine. Slovenske ljudske pesmi pa zajemajo naše rojake v Reziji, Porabju in na Koroškem z obrobni slovenskimi pokrajinami v enoten prostor. Na ta način bo mladi rod še bolj seznanjen z ritmičnim in melodičnim bogastvom naše folklorne.«

4. MALI PIANIST (B), 1981. Avtor nadaljuje Malega pianista (B), in vnaša tokrat molovske tone, pentatoniko in istrsko lestvico, pri čemer zatrjuje, da mora imeti glasbena vzgoja nenehen stik s slovensko in jugoslovansko folkloro, saj se bo mladi rod tako še bolj zavedal svoje pripadnosti. V tem učbeniku je privlačna prekmurska ljudska SPEVAJ NAMA KATICA, ki zapiše:

*Spevaj nama Katica, veselo serce najino,
Kak bom nama spevala, od žalosti ne
morem.*

*Sonce bo ti svetilo po ti beli dnevaj,
mesec bi ti svetil po ti temni noči.*

5. DVANAJST ETUD PO BELIH IN ČRNIH TIPKAH, 1982. Avtor nam pove o svojem delu: »S pričujočo zbirko sem zaključil prikaz bogatega tonalitetnega razpona, ki ga vsebuje naša ljudska pesem. V prvih sedem etud sem namreč vključil stare lestvice, katere so še ohranjene v ljudskih pesmih severovzhodnih krajev Slovenije. Vseh dvanajst etud tega zvezka pa strnjeno predstavlja najvažnejše tehnične vrvine, ki jih morajo obvladati mali pianisti.«

6. SONATINE IN VARIACIJE je učbenik, ki poudarja slovensko melodičnost sonatin, oprt na melos ljudske pesmi. Napisan je za otroke, ki začenjajo s poukom klavirja pa tja do 4., 5. leta učenja v nižji glasbeni šoli.

Vse omenjene učbenike lahko naročite pri Državni založbi Slovenije, Muzikalije, Trg francoske revolucije 6, Ljubljana.

Dr. Milan Hodalič: Zdravnikovi nasveti

Ta preprosto napisana knjiga brez tujih besed je nekakšen uvod v poznavanje človeškega telesa za vsakogar, ki se ga lotevajo raznovrstne bolezni. Napisana je v obliki vprašanj, ki so jih zastavljali pacienti (bralci in gledalci – zdravnik je namreč vodil posebne oddaje po radiu in v reviji Jana in odgovarjal na vprašanja gledalcev na televiziji) in odgovorov zdravnika. Od bolezni srca, pljuč, oči, ušes, nosu in grla, žil, kože, prebavnega trakta, sečil, presnove, do okvirnega zarisa duševnih motenj in omenjanja nekaterih najpogostejše predpisanih zdravil, je knjiga dobrodošel pripomoček nekemu, ki se uvaja v skrivnosti telesa in preganja osnovne strahove pred obolenji.

Zdravnik dr. Hodalič daje ves čas različne napotke in nasvete, ki zaskrbljenemu bolniku odganjajo prve skrbi in ga hkrati seznanjajo z izvorom bolezni ter načinom, potjo, kako se je bo odrižal. Pri sestavljanju knjige so avtorju pomagali stanovski tovariši – zdravniki z različnih področij medicine, od otologa, dermatologa, ginekologa, okulista, internista, do psihiatra in farmacevta.

Reči je treba, da je ta knjiga sad dolgoletnega dela s pacienti in da so vanjo vključeni tisti najbolj značilni primeri za vsako področje bolezni, ki so jih bralci, gledalci in bolniki najčešče zastavljali in nanje dobivali strokovne odgovore ter nasvete. Prav zato vlada za knjigo veliko povpraševanje in je njena prva izdaja 12.000 izvodov že skoraj razprodana. Izdala jo je Založba Univerzum v Ljubljani, stane pa 1300 dinarjev.

Dr. France Prešeren Povodni mož

Velika slikanica Prešernove družbe

Večne umetnine so tiste, ki nam ogrejejo srce in duha tudi ko mine 160 let, odkar so bile napisane. Oživi in novo dušo jim vdihne drug umetnik. Balado Povodni mož, ki jo je napisal naš največji pesnik dr. France Prešeren leta 1824, ko je bil

star 24 let, je približala naši dobi in človeku z izvorno ilustracijo slikarka Jelka Reichmanova, eno največjih povojnih imen slovenske otroške ilustracije. Prešeren je v tistem času rad zahajal v Dolenčevo gostilno na Karlovski cesti v Ljubljani, kjer mu je stregla domača hči Zalika, ki je bila zelo – zala. Pesnik, bohem in nič ka petični advokat, je zaman trkal na vrata njenega srca, ni ga uslišala. Maščeval se ji je tako, da je Slovence in seveda – njej, napisal to balado, ki jo je zabeležil že J. V. Valvazor v Slavi Vojvodine Kranjske, kjer povodni mož med plesom izgine v razpenjenih valovih reke s prevzetno Urško Schäferjevo. Ne samo da doživi ohola, nečimrna in prevzetna kelnarica usodno kaznen, ker zavrača tako imenitnega snubca, s čimer je obogatil našo literaturo za motiv mističnih, skrivnostnih sil, v Povodnem možu se je že razkrivala Prešernova velika umetniška sila, kije napovedovala zvezdo danico na pesniškem Parnasu.

Pesem je napisana v duhu in melodiki slovenske ljudske pesmi, privlačnost je v igrivem, veselem, plesnem ritmu, ki ji s turobnim koncem odvzame nekaj norčavosti. Z verzi: možake je dolgo vodila za nos,

(ga stakne nazadnje, ki bil ji je kos.) podkrepi misel, v kateri se poigra s svojim priimkom: (PREŠERNA se brani in ples odlašuje).

Prešernov jezik je klen, preprost, dostopen v tej pesnitvi vsakemu bralcu. Privlačna knjižica z barvnimi ilustracijami pa spada na knjižno polico vsakega Slovenca, v pomoč bo zlasti v vrtcih in šolah s slovenskim dopolnilnim poukom ter pedagogom – slavistom v matični domovini in vsakemu, ki ljubi svoj rod. Knjižico formata 20,3 × 28,5 cm je izdala Prešernova družba v Ljubljani, stane pa 450 dinarjev.

materinščina

Po štiristo letih

Ko smo lani praznovali štiristoletnico prvega celotnega prevoda Svetega pisma v slovenščino, sem vam obljubil, da se bomo ob tem dogodku še kdaj ustavili. Napovedan je bil namreč nov prevod Svetega pisma, kakor nalašč za praznovanje štiristoletnice prvega prevoda.

Zdaj je prvi del novega prevoda izšel, in sicer *Sveto pismo nove zaveze* (Ljubljana 1984). Izdal ga je Nadškofijski ordinariat v Ljubljani v sodelovanju z Britansko in inozemsko biblično družbo. Svetopisemsko besedilo so prevedli: Otmar Črnilogar, Kajetan Gantar, Alojz Rebula in France Rozman.

Ker imamo tako dva prevoda iste predloge, napravljena v isti jezik v presledku štiristo let, se nam ponuja čudovita priložnost, da na svojo materinščino, slovenščino, pogledamo ob dveh časovnih prerezhih, za štiristo let odmaknjenih med seboj.

O slovenščini radi pravimo, kako je prožna, kako lepo zna izraziti vse, kar človek želi in more izraziti v življenju, naj bo že za vsakdanje sporazumevanje, za znanstvene in miselne dosežke ali pa tudi za področje umetnosti, pesmi, proze in dramatike. Ponosni smo na slovenščino, saj je navsezadnje delo nas samih, naših očetov in mater, naših prednikov skoz stoletja.

Ko si v mislih pomagamo skoz čas, po navadi enemu človeškemu rodu prisojamo dobrih trideset samostojnih delovnih let, se pravi sto let trem rodovom. Sloz štiristo let se je torej tako zvrstilo dvanajst slovenskih rodov. Z drugimi besedami: naši predniki pred dvanajstimi rodovi so ne le prebirali Dalmatinov prvi slovenski prevod Svetega pisma, temveč so ga po svoje tudi omogočili.

Kakor bi namreč današnji prevod Svetega pisma nove zaveze ne mogel nastati brez sodobne slovenščine, kakor jo govorimo in pišemo, tako bi tudi Dalmatinov prevod pred štiristo leti ne mogel nastati, če je tedaj ne bi govorili (in deloma tudi že pisali).

Dalmatin ni mogel jemati iz nič, temveč je zajemal iz svojega znanja slovenščine, kakor so jo govorili njegovi sodobniki, naj bo preprosti ljudje, kmetje in kmetice, ali pa tudi bolj razgledani stanovi.

Ko se je torej odločil za prevod Svetega pisma, je vedel, da ga slovenščina kot jezik ne bo pustila na cedilu, saj je bila med ljudmi toliko govorjena in tako razgibana, tako bogata z izrazi, da bo mogel z njo in v njej povedati vse, kar bo treba pri prevajanju knjige knjig. Zavedal se je kvečjemu svoje velike prikrajšanosti, ker se je moral v celoti zanašati na svoje znanje, na svoj spomin, saj še ni imel (gledano z da-

1584

Ali zasadite dobro drevo: tako bo dober sad: ali zasadite gnilo drevo, tako bo gnil sad. Zakaj po sadu se drevo pozna. Vi modrasov rod, kako morete vi dobro govoriti; ker ste hudi? Česar je srce polno, to usta govore. En dober človek dobro naprej prinese iz dobrega šaca svojega srca; in en hud človek prinese hudo naprej iz svojega hudega šaca. Jaz pa vam povem, da človeki morajo rajtengo dati na sodni dan od vsake nepridne besede, katero so govorili. Zakaj iz tvojih besed boš ti frdaman.

našnjimi očmi) cele skladovnice slovarjev, priročnikov in računalnikov, ki bi jih lahko sproti poklical na pomoč ob prevajalskih težavah. Če izraza sam ni vedel, se je kvečjemu lahko posvetoval s svojimi sodelavci in znanci, da so poskušali izslediti besedo ali vsaj koren kje na širšem slovenskem jezikovnem področju.

In da vam preveč ne prenapnem radovednosti, kakšen je izid tako svojevrstnega prevajalskega tekmovanja, hitro poglejmo kratek odlomek in ga zapišimo vzporedno (v sedanji pisavi).

Za primerjavo sem vzel nekaj vrstic iz Matejevega evangelija (Mt 12, 33–37).

1984

Recimo, da je drevo dobro, potem je tudi sad dober. Ali recimo, da je drevo slabo, potem je tudi sad slab. Drevo namreč poznamo po sadu. Gadja zalega! Kako morete govoriti dobro, če ste hudobni? Kajti česar je polno srce, to usta govore. Dober človek prinaša iz dobrega zaklada dobro, hudoben človek pa iz hudobnega zaklada hudo. Povem vam pa: za vsako prazno besedo, ki jo ljudje izgovorijo, bodo dajali odgovor na sodni dan. Po svojih besedah boš namreč opravičen in po svojih besedah boš obsojen.

Tri pesmi Dore Obljubek

Pismo

Težko čaka pismo mati,
da sin bo pisal iz tujine.
Ne mesec, leto mine,
a pisma od nikoder ni.

Morda njen sin bolan leži?
To mater dan in noč skrbi.
Miru ne bo imela,
dokler pisma ne bo prejela.

Se bliža pismonoša hiši,
hiti nasproti mati, mu roko proži,
nesrečna mati ostrmi,
saj pismo to od sina ni.

O golobčku belem mati sanja,
skrivnost ji lepo razodene:
na poti pismo je iz tujine.
Spet veselo v prsih ji pozvanja.

Še predno mine teden dni,
ji poštar pismo izroči.
Od prevelike sreče mati zaihti,
zdaj ve, da sin njen zdrav živi.

Zahajajočemu soncu

Zašlo je sonce za goro,
za noč se poslovilo,
da drugim bode zasvetilo,
ki onkraj morja sladko spijo.

Zdrami, sonce, moje drage,
izroči srčne jim pozdrave,
s toplim žarkom jih poljubi,
reci jim, da jih mati srčno ljubi.

In ko se jutri boš vrnilo,
prinesi mi njih sporočilo.

Vrnitev

Zlato sonce je sijalo,
ves svet je s cvetjem bil odet,
prk neba je priletel kondor zlat
in meni nosil je zaklad.

Vrnitev njuna, snidenje presrečno
– o, da trajalo bi zame večno –
na licih mojih je solze posušilo, mi srce
trepetajoče umirilo.

Primerjava je več ko zgovorna. V nekaterih stavkih skoraj ni razlik med prevodoma, se pravi, da bi nas naši predniki pred dvanajstimi rodovi razumeli, če bi spregovorili z njimi v današnji slovenščini, pa čeprav je takrat izraz *hud* pomenil tudi še *hudoben*, pa čeprav so v vsakdanjem življenju še uporabljali nemški besedi *šac* za *zaklad* in *frdaman* za *preklet*, in podobno.

Lojze Slak se ponovno odpravlja čez lužo

Lani je minilo dvajset let, odkar doma in na tujem uspešno nastopa ansambel Lojzeta Slaka s fanti iz Praprotna. Lahko rečemo, da je bila njihova pot po polju narodnozabavne glasbe ves čas delovanja kronana z uspehi; številne njihove viže so že skoraj ponarodele, diatonična harmonika – izvorni instrument slovenskih ljudskih godcev, pa je prav po Slakovi zaslugi doživela ponovno uveljavitev, tako doma kakor še posebej med številnimi našimi ljudmi po svetu.

Letos se ansambel Lojzeta Slaka s fanti iz Praprotna na povabilo slovenskih organizacij ponovno odpravlja na turnejo med našimi rojaki v ZDA in Kanadi. Tam se bo mudil v dneh od 29. julija do 3. septembra, samo v Kanadi pa v dneh od 22. do 29. avgusta. Ansambel bo imel štiri koncerte na območju Clevelanda, pet v Pennsylvaniji, tri na čikaškem območju, nato pa bodo gostovali še v Coloradu in v Minnesoti. V Kanadi bodo imeli v omenjenih dneh tri koncerte.

Lojzeta Slaka nam ni treba posebej predstavljati, saj je njegova življenjska in glasbena pot dokaj dobro znana. Na kratko pa naj le ponovimo, da je otroška leta preživel na Malem Kamnu pri Mirni peči na Dolenjskem, kjer ga je za harmoniko navdušil stric, ki je bil tam priznan vaški harmonikar. V povojnih letih si je Lojze s prihranki kupil prvo harmoniko in začel igrati na ohceti in drugih praznovanjih. »Takrat so bile ohceti še po starem imenitne,« pripoveduje Lojze. »Trajale so tudi po tri dni in tri noči. Za muzikanta je bil to precejšen napor.«

V Novem mestu se je Lojze Slak izučil za tapetnika, od tam pa ga je zaneslo v Ljubljano, kjer živi še danes.

Po štiristo letih se je torej pokazalo, kako smo Slovenci ostali zvesti svojemu jeziku, pokazalo pa tudi, kako imenitno so slovenščino obvladali naši predniki pred dvanajstimi rodovi, da smo res lahko ponosni nanje in da lahko tudi iz ponosa na slovenščino izvira naša ljubezen do nje. Jo bomo tudi mi še tako izročili za dvanajst rodov naprej?

Janko Moder

Prijavil se je za priljubljeno radijsko oddajo Pokaži, kaj znaš in – zmagal. Dosegel je uspeh, ki ga sploh ni pričakoval, obenem pa je bil tudi razočaran, saj takrat diatonična harmonika ni uživala nobenega ugleda. Imeli so jo za manjvreden instrument... Takrat pa je prišlo tudi do zamenjave urednikov na radiu. Novi urednik je zbral vse vodje narodnozabavnih ansamblov in na tem sestanku je Lojze Slak predlagal, da bi igral v novi zasedbi, kakršne dotlej še ni imel nihče: diatonična harmonika, berda in kitarra. Ansambel v taki zasedbi je leta 1963 posnel prve skladbe. Ko so začeli predvajati po radiu njihove posnetke, je bil odziv poslušalcev neverjeten. Uredništvo so zasuli s prošnjami, naj predvajajo več tovrstne glasbe. In tako se je temu instrumentalnemu triu leta 1964 pridružil kvintet Fantje iz Praprotna. Pri Jugotonu so posneli prvo ploščo z naslovom »Kadar pa mim' hiš'ce grem«. Priljubljenost nove skupine je bliskovito rasla po Sloveniji in tudi zunaj naše republike.

»Mislim, da sem nastopil v pravem trenutku z nečim novim,« pripoveduje

Lojze Slak. »Zvok našega ansambla je ljudi presenetil, verjetno so v njem prepoznali staro izročilo ljudskih godcev. Imel sem srečo, da sem še živel v časih, ko je bilo življenje na kmetih še starožitno, ko so bili živi še mnogi običaji, ko se je na vasi še veliko pelo. Vse to sem vsrkal globoko vase in to me je zaznamovalo za vse življenje. Nekaj tega želim dati tudi s svojo glasbo. To občutim posebno močno, kadar igram našim izseljencem v Ameriki, Kanadi, Avstraliji. Sprejemajo nas z velikim navdušenjem, vsi naši koncerti so razprodani. Na gostovanjih v tujini pa sem tudi spoznal, da se Slovenci res čudno obnašamo. Doma se domala sramujemo vsega ljudskega. Pogosto se šele v tujini zavemo, kako pomembne so vse te stvari, in naši izseljenci se krčevito oprijemajo vsega, kar jih vrača h koreninam.«

Ansambel Lojzeta Slaka s Fantii iz Praprotna je imel v dvajsetih letih nastopanja blizu 2000 koncertov, več sto radijskih in televizijskih snemanj, prav toliko radijskih in televizijskih nastopov, izdali so 33 plošč, med katerimi je bilo 14 zlatih, sedem zlatih kaset in dve zlati čaplji zagrebškega Jugotona. Na ploščah in kasetah je posnetih okrog 320 melodij. Prepotovali so več kot milijon kilometrov.

Vsi člani ansambla so ostali amaterji. Z glasbo se ukvarjajo ljubiteljsko, poleg rednega dela v službah, kar pomeni, da glasbi žrtvujejo praktično ves svoj prosti čas. Seveda pa je razumljivo, da je uspeh rodil tudi določeno materialno korist članom ansambla, kar pa seveda ne pomeni, da nastopajo zgolj zaradi denarja. Znano pa je, koliko truda je treba vložiti, če ga želiš kronati z uspehom.

J. P.

mladi mostovi

Naša kri, tuje šole

Pogovor s slikarjem Josipom Vescom

Konec marca so bili Ljubljanci priča zanimivi slikarski razstavi v Mestni galeriji. Ogedali so si razstavo slikarjev, ki jih je združilo le dejstvo, da so se šolali na italijanskih likovnih akademijah, sodijo pa v različne generacije in se izpovedujejo na raznotere načine. Ti slikarji so bili Boris Benčič (rojen l. 1957 v Kopru), Miha Dalla Valle (1949 na Jesenicah), Polonca Kosi (1949 v Ljubljani), Erik Lovko

(1953 v Postojni), Janez Matelič (1950 v Kamniku), Peter Rehar 1936 v Kob-jeglavi), Marko Ivan Rupnik (1954 v Zadlogu) in Josip Vesco (1949 v Palermu).

Študij v Italiji je njihove talente spodbudil in napotil k samostojnim umetniškim iskanjem, pri katerih so se počasi znebili vpliva bogatih, enkratnih obdobjih italijanske umetnosti in šol, ter ubrali svoje samonikle poti.

Josip Vesco; po materi Slovenec, je študiral na fakulteti za arhitekturo na univerzi v Rimu, kjer je diplomiral leta 1975. Dve leti je poučeval kot asistent na fakulteti za arhitekturo v Palermu. Spoprijateljil se je z mehiškim slikarjem Franciscom Corzasom, mojstrom smeri »nueva figuracion« (nova podoba), ki je vplival na njegov razvoj tako, da je Vesco vnesel v svoje slikanje nove slikarske elemente. Josip Vesco izvira iz družine Vozlov, ki je znana kot umetniška. O sebi je spregovoril s temperamentom južnjaka in razumskim hladom domišljenega raziskovalca:

»Ljubljana deluje name turobno, siva barva prevladuje v njej. Take barve v azurni Italiji ne poznamo kot prevladujoče, zlasti pa ne v Palermu, kjer

kraljuje modrina. Velika razlika je med načinom občutenja življenja in odzivnosti na svet med slikarji obmorskih krajev in kontinentalcev. Moja dvojnost je v tem, da ob stiku z italijanskimi kolegi spoznavam, koliko slovanskih potez imam v primeri z njimi, da čustvujem drugače in se tudi 'po slovensko' odzivam na zunanji svet; tako imam veliko potez po mami. Temperament je pogojen tudi s klimo. Sicilijanec drugače kaže svoja čustva ko Slovenec, vendar imamo veliko skupnega, morda melanholijo in tenkočutno odzivnost. Vendar začutim »da je nekaj v krvi«, kar me dela drugačnega.

Kombinacija italijanske in mehiške šole je oblikovala moj izraz. Posvečam se zlasti figuraliki, največ slikam ženski akt.

Značaj ljudi je ostal skozi stoletja isti, le izrazna sredstva slikarjev so se menjala. Umetnik dobi v bistvu le navdih v nekem obdobju slikarstva. Mislim, da je evropsko obdobje 16. in 17. stoletja vplivalo na vso umetnost na svetu.«

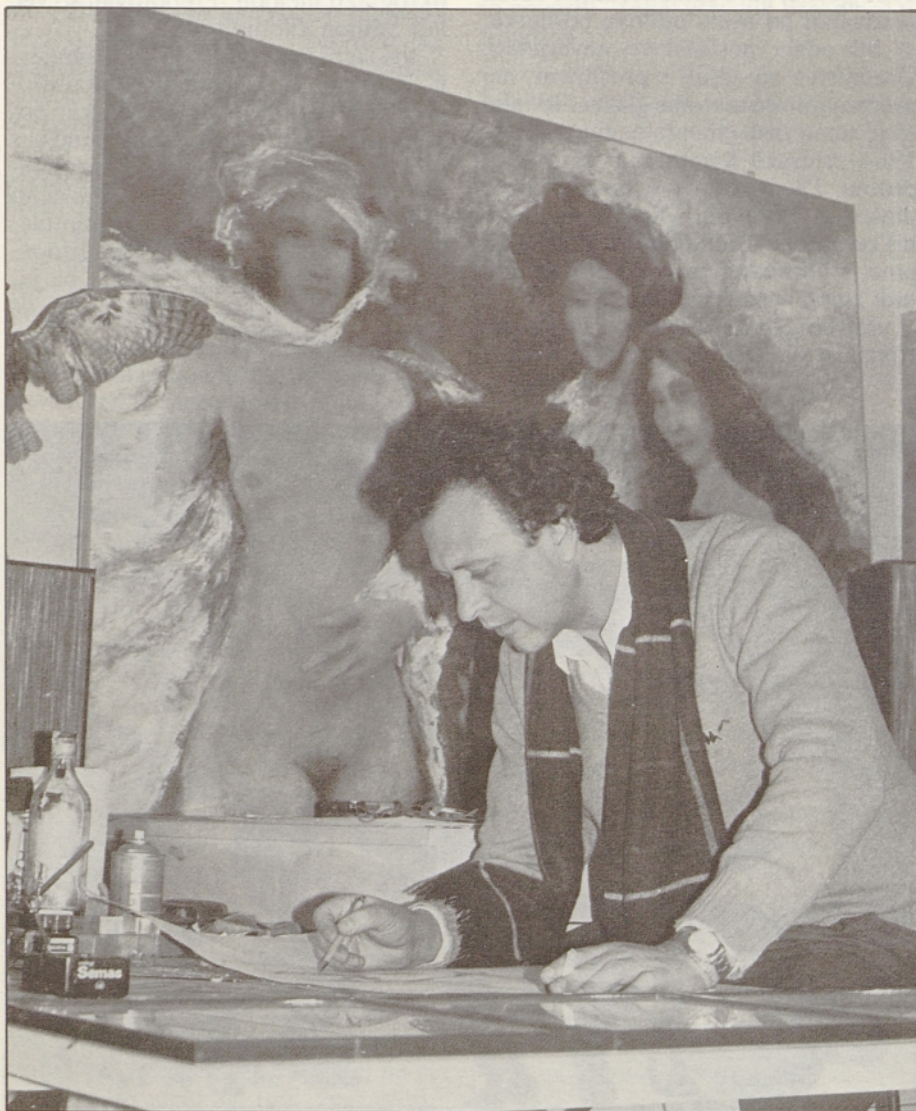
– Ko gledam kompozicije barv in figuralike, se nehote spomnim na Goyo, Giotta, Caravaggia, Velazquesa pa na flamsko šolo... Ste te vplive zavestno asimilirali v svoj izraz? »Svojskost izraza je bistvo sleherne umetnine, umetnika. Neko obdobje traja tudi po več sto let, ali vsaj najdragocenejše sestavine posameznih šol, ki so pomenile korak naprej v slikarstvu. Zato je vpliv neizogiben, dokler se ne dokopljesh do svojega izčiščenega izraza, ki pa je lahko še vedno oprt na tradicijo.«

– Je to tako imenovana vesoljska odprtost vsake umetnosti, brez meja? »Slikanje pokrajine je zelo 'novo', staro komaj okrog 200 let, slovenski impresionisti Jama, Grohar idr. so dali tudi evropski pečat tej smeri, ne le slovenski. Umetnost nima potnega lista.

V poeziji, narodni glasbi, folklori, pisani besedi, povsod odseva hkratno doživljanje sveta in različni odzivi nanj. V figuraliki sodobnih slovenskih slikarjev sta me najbolj presenetila Rudi Španzel in Bard Iucundus. Prav osupljivo je, na kako visoki ravni, s kakšno izjemno tehniko in virtuoznostjo se izražata, zlasti Iucundus, ki se oplaja z renesanso, hkrati pa govori o svoji dobi kritično, aktualno, sveže. Ta dva sta dokaz, da akademija v Ljubljani vzgaja vrhunske umetnike po mednarodnih merilih.«

– Ali vas kdaj zamika, da bi naslikali slovenski Kras, njivo žita, pokrajino?

»Pokrajinski motivi me še čakajo, zdaj sem se ves posvetil figuraliki, morda bo to moje naslednje obdobje.«

Tekst: Edo Škulj in Milko Bizjak
Fotografije: Oskar Dolenc, Janez Korošin, Marjan Smerke in Zoran Vogrinčič

Orgle na Slovenskem

Monografija ORGLE NA SLOVENSKEM bo predstavila 100 orgel – od najstarejših iz sredine 17. stoletja v Sv. Krištofu nad Laškim do Schuckerjevih v Cankarjevem domu v Ljubljani. Te inštrumente, ki jih je tudi vesele pogledati in so resnično v ponos slovenski kulturi, srečamo po vsej Slo-

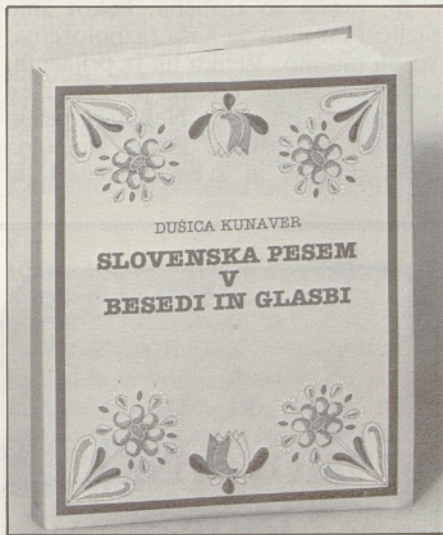
veniji, nekatere v prav najbolj nedostopnih cerkvah. Izdelali so jih svetovno priznani mojstri od baroka naprej. Vsak inštrument bo predstavljen s celostransko barvno fotografijo, dvema detajloma, kratkim strokovnim opisom in obvezno dispozicijo. Knjigi bo dodan še turistični vodnik – zemljevid in slike vseh cerkv, v katerih so orgle. Vsi posnetki so iz leta 1984. Monografija ORGLE NA SLOVENSKEM bo izšla aprila v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku.

Knjiga velikega formata (20,5 × 28,5 cm) bo imela 224 strani (od tega 114 strani barvnih fotografij), vezana bo v platno s ščitnim ovitkom. Cena US \$ 30.-

Dušica Kunaver:

Slovenska pesem v besedi in glasbi

Narod mora poznati samega sebe, svojo zgodovino, miselnost in način življenja. Vse to izraža narodna pesem v pristni, nezlagani podobi. Vojaške, domoljubne, pripovedne, stanovske, pivske pesmi, himne, pesmi o živalih, rastlinah, letnih časih, pa šaljivke in žalostinke so zbrane v knjigi Dušice Kunaver SLOVENSKA PESEM V BESEDI IN GLASBI..

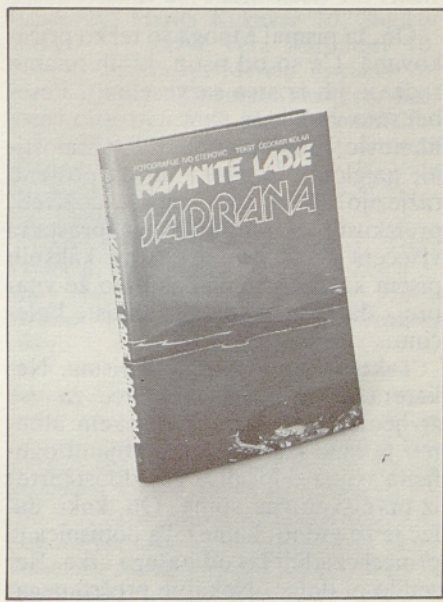
Poleg notnih zapisov (preslikave starih pesmaric) in besedil so uvodi k posameznim poglavjem, kjer avtorica skuša razložiti vsebine pesmi in narodopisne zanimivosti, napr. starodavne običaje, koledovanje, svatovanje, vraže, pravljice, ljudske modrosti itd. Ilustracije Vilija Vrhovca bogatijo pesmi z motivi s starih panjskih končnic. Knjiga bo dragocen prispevek k spoznavanju slovenske kulturne dediščine in dobrodošel gost v vsakem slovenskem domu.

224 strani, US \$ 7.-

Fotografije: Ivo Eterovič
Besedilo: Čedomir Kolar

Kamnite ladje Jadrana

Fotomonografija o otokih Jadrana prinaša 205 vrhunskih barvnih posnetkov, ki so delo svetovno znanega mojstra fotografije Iva Eteroviča. Besedilo v knjigi in razlage slik je napisal Čedomir Kolar. V njej je prikazano

vse bogastvo jadranskih otokov: njihova podoba, lepota, življenje in običaji njihovih prebivalcev, flora in favna, umetnostni spomeniki, letni časi, ribolov, pomorstvo, vinogradništvo, morje, morje, morje...

192 strani velikega formata, pl. US \$ 20.-

Knjiga KAMNITE LADJE JADRANA je izšla v slovenskem, srbohrvaškem, nemškem in angleškem jeziku.

Knjige naročite na naslov:
Državna založba Slovenije, Importekспорт, Mestni trg 26, Ljubljana, Jugoslavija

 zavarovalna skupnost triglav

mislimo na glas

Pišem, pišeš

Oh, ta pisma! Mnoga so težko pričakovana. Če so od tistih, ki jih imamo radi, se jih iz srca razveselimo. Posebej smo veseli, če nam natrosijo veselih novic. Lahko nas pa tudi razžalostijo, najgloblje ranijo – ali pa pošteno razjezijo. To in ono smo že doživeli, preizkusili na tem našem neprestano vrtečem svetu, da se včasih kakšnih pisem kar bojimo, saj slutimo že vnaprej, da nam prinašajo žalost, bolečino.

Tako različna so pač ta pisma. Nekatera se ti zarežejo v srce za vse življenje. V našem družinskem albumu je med starimi fotografijami oguljena vojna dopisnica (Feldpostkarte) iz prve svetovne vojne. Oh, kako daleč je že vse to, kajne? Ta dopisnica je prinesla zadnji las od našega atka. Besedilo ni dolgo. Nekaj je prečrtanega. Cenzura pač.

»Ljuba moja žena in otroci! Tu na laški fronti ni nič kaj veselo. (Naslednji stavek je debelo prečrtan). Veliko mislim na vas. Ko se vrnem, bo vse drugače, ljubi moji! Vroče vas poljubljam in pozdravljam. Jurko, atek!

Ni se vrnil. Otroci smo bili še premajhni, da bi dosti mislili nanj, a mama ga je velikokrat jemala v misel: Oh, da bi bil le atek z nami, pa čeprav bi bil invalid in bi samo sedel pri peči... Rada ga je imela, čeprav naše družine ni posebno osrečil, kar sem dognala dosti pozneje. Bil je zelo bister a nemiren človek. Gnalo ga je po svetu. Najbrž je želel hitro veliko doseči. Čas takrat ni bil primeren za to. Amerika je bila njegova velika želja. Kakor mnogih drugih. Bratu, ki je z družino že živel v Ameriki, je pisal, da mu pošlje garantno pismo. Ta mu je obljubil in atek je verjel. Bili smo že v Holandiji in tam čakali. A pisma ni bilo in morali smo se vrniti. Moral je na fronto in tako je ostala v spomin nanj samo tista oguljena vojna dopisnica med starimi fotografijami v albumu.

Res, nekatera pisma se ti zarežejo v srce za vse življenje. Ni jih malo, pa različna so. Kaj vse bi o tem lahko povedali o tem, kajne? Tako različna so kakor smo različni tisti, ki jih piše-

mo in ki nam jih pišejo in pa kakor je različen vzrok, zakaj jih pišemo!

Nekatera so shranjena v albumu in ob njih se vaša misel vsakokrat ustavi, kadar ga odprete, čeprav so vmes leta in leta. So pa tudi takšna, ki ste jih jezno raztrgali takoj, ko ste jih odprli, pa niti besedice tega pisma niste pozabili, čeprav se je vmes nateklo dosti časa.

Pišem, pišeš in pismo potuje dalje in dalje, morda blizu morda zelo daleč do naslovnika. Morda ga bo ta iskreno vesel, morda se bo ob njem zamislil in ga skrbno shranil, da ga še in še prebere. Morda pa bo ob njem tudi jezno zaklel in ga raztrgal. Potem pa sedel in napisal drugo pismo...

Ja, pisma so različna, kakor smo različni mi sami pa naša razpoloženja, ko jih pišemo. Veliko jih je prijaznih, čisto vsakdanjih, takšnih pač, kakršen je tisti, ki jih piše. Nekateri pišejo pogosto in obširno. Pisma so polna lepih stavkov in zvenceh besed, ki

zvončkljajo kakor kraguljčki, da je tega zvončkljanja včasih kar preveč in nekam prazno in neiskreno izzveni. Nekateri pa vse strnejo le v nekaj preprostih toplih stavkov. Tako je pač, različni smo.

Potem so pa še »huda« pisma. Morda bi jih lahko tudi drugače imenovali. To so pisma, pri katerih te kar zapeče od grdih besed in zahrbtnih žaljivk, ko takšno pismo odpreš. Včasih so ta pisma podpisana, dostikrat pa tudi ne ali je podpis lažen. Včasih uganeš, kdo jih je napisal, ali ugibaš in ti je morda hudo. To so grda pisma, ki jih je narekovala nepremišljenost ali čista zloba. Pisec takšnih pisem pa najbrž pozablja, da bi moral najprej stopiti pred zrcalo, si pošteno v njem ogledati svojo podobo in se vprašati: Ali sem to res jaz?!

Kajti pisma, ki jih pišemo, so navsezadnje zrcalo nas samih. To si velja zapomniti.

Ina

slovenski lonec

Stare domače jedi

Sirovi štruklji v juhi

Sestavine: za testo: 750 g moke, 1 jajce, 3/8 l mlačne vode, 1 žlica masti. Za nadev: 1/2 kg skute, 1 dcl kisle smetane, 2 jajci, sol. Za juho: 1,5 l vode, 1 dcl kisle smetane, 1 žlica moke, 2 žlici ocvirkov, sol.

Iz sestavin umesimo voljno, gladko testo in ga postavimo počivat za pol ure. Medtem pripravimo nadev: skute, smetano, jajca in sol dobro premešamo. Pristavimo vodo za juho. Ko zavre, vmešamo vanjo podmet iz smetane in žlice moke ter solimo. Spočito testo razvlečemo in ga kratek čas pustimo, da se nekoliko osuši. Nato ga premežemo do polovice z nadevom, drugo polovico pa poškopimo z mastjo. Testo tesno zvijemo. Zvitek razdelimo z ročajem kuhavnice na 6–8 cm dolge štrukeljce. Na stisnjenih mestih nato štrukeljce odrežemo in jih polagamo v vrelo juho. Kuhamo 20 minut na zmernem ognju. Zdaj segrejemo ocvirke in z njimi zabelimo štrukeljce, medtem ko vrejo. Kuhani štruklji naj stojijo na toplem vsaj še 15 minut, potem bodo zares zelo dobri.

Belokranjski žlikrofi

Sestavine: 1/2 kg moke, 3 jajca, za 2 jajci vode. Za nadev: 1/4 kg perutnine (jetrc, srčkov, mesa), 1 sesekljana čebula, 1 jajce, sol.

Iz moke, jajc in vode umesimo gladko testo, ga razdelimo na tri dele, vsakega posebej obdelamo in oblikujemo v hlebček. Površino hlebčkov premežemo z oljem in pustimo, da testo počiva pol ure. Medtem pripravimo nadev: perutnino sesekljammo ter na hitro prepražimo na sesekljani čebuli. Maso ohladimo, povežemo z jajcem v enotno maso in solimo. Testo na tanko razvaljamo, ga premežemo s stepenim jajcem ter nanj polagamo kupčke nadeva v razdalji 2 cm. Nato ga pokrijemo z drugo krpo testa. Med vrstami stisnemo testo s prsti, da se zlepi, in z obodom izrezujemo kroge. Žlikrofe skuhamo v slani vreli vodi, jih odcedimo in zabelimo z maslom ali mastjo. Uporabimo jih lahko tudi kot jušni vložek, seveda pa jih v tem primeru skuhamo pol manj.

Kaša z jabolki

Sestavine: 1/2 kg kaše, 1 liter mleka, poldrug kilogram olupljenih jabolk, 10 dag medu, 2 žlici surovega masla, lonček kisle smetane.

Kašo dobro operemo (lahko je ajdova, prosena ali kakšna druga), jo stresemo v kozico, zalijemo z mlekom, dodamo med in jo napol skuhamo. Pekač namastimo, vsujemo vanj plast napol kuhane kaše, nanjo položimo plast na lističe nastrganih jabolk, pa spet plast kaše in tako naprej, dokler ne porabimo vseh sestavin. Kašo po

vrhu obložimo z jabolčnimi krlji, jo prelijemo s smetano in pečemo v pečici, dokler ne postane zlato rjava. Ponudimo jo s poljubnim kompotom kot samostojno jed za kosilo ali večerjo.

vaš kotiček

Prodaj večjo parcelo v DEKMARCI pri PODČETRJKU, blizu ceste, sončna lega. Električna in vodovod blizu. Naslov: Lončar Franjo, Galicija 39, ŽALEC.

TISKOVNI SKLAD

AVSTRILIJA: Asch: Maria Vera Volk 30, Franz Miesenberger 40, Anton Rosc 80, Josef Mautz 40, Jožica Stane 40, Franc Kristan 40.

ANGLIJA: Lstg: Stanko Hauptman 1, Franc Gantar 1, Alojz Rebernik 3.

AVSTRALIJA: Lstg: Štefan, Sonja Kuprešak 14,68, Anna Brand 3,69, Helen, Jaka Mohorko 6,96, Franc Kološa 6,96, Kristina Vujica 3,41, Ivan Vidmar 6,84, Franc Pečovnik 5,14, Štefka Šoba 2,00, Stanko Cesar 3,00; a\$ Rafael Koren 10, Karolina Brener 2, Lojze Kossi 30, Valeria Pančur 2, George, Amalia Elsnj 7, Albin, Maria Podgornik 5, Gabriel Čefarin 4, Franc Budja 14, Karl Holvet 20, Rezika Pless 5, Tončka Slana 5, Stanislav Šajh 5, Viktor, Dragica Sitar 14; US\$: Karel Kocbek 20, Nežika, Lojze Hrast 14, Stanko Leben 3, Danijel Hliš-Thirion 4, Angela Schatter 12, A. Slavec 4.

BELGIJA: Bfr: Friderik Jošt 100, Valentin Kotnik 380, Anton Stemberger 330, Milena Strgar-Križnič 330, Maria Bezenšek 80, Ivan Kodeh 160, Karl Romih 80, August Tanšek 80, Albina Rak 80, Silvij Bogovic 80, Ana Spital 330, Evgen Koren 30, Jožefa Globelnik 30, Jože Martinšek 80, Jožefa Čater 30, Alojz Cuzi 160, Anica Varzsak 80, Tončka Trkaj 500, Franz Pozdevsek 80, Aloysia Zibert 30.

DANSKA: Ljudmila Galjanič 20 Dkr.

FRANCIJA: FFR: Stanko Mikuš 20, Ivan Gradišnik 20, Jernej Bartol 10, Pavla Terbizan 20, Stanko Kondrič 500, Stanislav Vodeb 10, Julijana Cresner 25, Emeric Jakic 25, Ivan Šinkovec 20, Jean Patzek 40, Marko Sajovec 40, Elizabeta Leban 20, Antonija Kunej 5, Angela Ziegler 10, Marija Grusemer 65, Josef Knaus 20, Franc Gričar 10, Angela Petrovič 30, Anton Škruba 20, Francka Zgonec 25, Ivan Hladnik 10, Fam. Maršič 20, Josephina Tempet

Zaradi boleznih prodaj vinograd, 38 arov, s skromno sobo in kletjo. Dovož z vsakim vozilom. Naslov: Stanko Pirc, Podgora 31, 62270 Krško.

Prodaj starejšo obnovljeno stanovanjsko hišo z vrtom in ostalim poslopjem. Informacije po telefonu 061/791-273.

Hišo (14 × 8 m) pri Slovenski Bistrici, obnovljeno, vseljivo, s 75 ari obdelovalne zemlje, ugodno prodajmo. Informacije: Slavko Dvoršek, Čopova 25/VII, 63000 Celje, Jugoslavija, tel: 063/24-225.

Na veliki, sončni parceli, 16 arov, na hribu, ob robu gozda, 1 km od centra Ljutomera, ugodno prodajmo atrijsko hišo, zgrajeno do 3. faze. Stoji ob asfaltni cesti, podkletena, primerna za obrt. Na parceli je tudi montažna vrtna hiša z vodo in elektriko, primerna za takojšnje bivanje. Vse informacije pri: I. Rajh, Slamnjak 8, 69240 Ljutomer, ali po telefonu: 061/59-039.

10, Fani Roy 10, Viktor Durn 40, Rozaliya Brenkovič 10, Helene Jeras 10, Pavla Terbizan 105, A. Jankovič 40.

HOLANDIJA: Ana Muha 25; Hfl.

ITALIJA: Rozina Požar 5.000; Lit.

JUGOSLAVIJA: Din: Marija Rakovetz 100, Ana Krasna 3.500, Ivan Ranzinger 2.050, Annemarie Kruse 5.000, Milka Cerkenjok 320.

KANADA: can\$: Vinko Golf 35, Ivan Stančič 3, Alojz, Lucija Ivanc 15, Karl D. Skerjanec 4, Zora Forlani 8, Elizabeta Pavlič 1, Martin Zagorc 2, Edy Vessel 2, Frank Stadler 4, Anton Radovan 13, Franc Marič 20, Slavko Mlekuž 18, Jože Lovšin 8, Pauline Branisel 3, Frank Tevc 10, Herman Gomboc 2, Justina Petrovsky 2, Franc Bergoč 6, Francka Dim 59, Tone Lukežič 9, Marija Herakovič 6, August Koller 5, Rudi Milavec 3, Lojze, Margereta Krauthaker 5, Janez Ule 2, Ludmila Kobal 3, Julka Avsenik 1, Albert Casar 2, Milena Mihelčič 7, T. Fiorentino 2, Toni Balazič 3, Peter Urbanc 1, Jakob Kolarič 4, Francka Žabjek 1, Rose Praprost 5, Anton Borkovič 9, Marija Fartek 10, Gustl A. Fujs 4, Marija Zohar 6, Viktor Zupanc 9, Antonija Otoničar 1, Danica Šernek 4, Tina Malensek 2, Ivan Hren 2, Jože Ivančič 7, Marija Breg 7, Albert Mlekuž 5, George Mihelich 4, Franc Mukuc 14, Janez Hočevar 42, Lois Zuly 7, Ani Leskovec 1, Anastazija Gomboc 3, Rudi Krnjak 11, Cilka Arih 14, Karlo Crepnjak 1, Anton Skok 2, Franc Dvojmoč 7, Mark Marentič 4, Ivan Nemanič 4, Daniel Piksiades 3, Stan Sraka 12, Janez Skočir 1, Frank Skočir 2, Joe Gruden 2, Tony Kobal 2, Stanko Kosir 1, Mario Blasco 1, Franc Sodja 1, Lojze Kocjančič 15, Jože Pahič 10, Leon Fister 8, Ana Colnarič 5, Rudy Glavic 1, Gregor Cernigoj 3, Cveta Moguš 4.

ZRNEMČIJA: DM: Eugen Andrejka 5, Anton Košir 15, Slavko Rabuza 5, Johann Krivic 5, Theodor Margoc 12, Vinko Korber 12, Norbert Ogrin 12, Anton Gorše 5, Franc Tomšič 12, Alojz Horvat 12, Ivan

Gorjup 5, Janez Rogan 12, Johann Mesaretz 5, Wilhelmine Straus 12, Rafael Klančar 6, Franc, Ani Trček 5, Boris Omahen 12, Ivan Prašnikar 5, Ernest, Maria Dittmaier 7, Maria Neuman 10, Terezija Sluga 5, Erika Leist 10, Ignac Tomažič 5, Alojz Medle 15, Marjan Golob 30, Marija Černigoj 10, Štefanija Klokow 22, Daniela Wellman 12, Vincenc Laki 2, Hedvig Michulski 5, Ivan Štruel 37, Jože Korbaer 5, Darinka Rzisnik 15, Drago Šober 3.

ŠVEDSKA: Skr: Terezija Svetec 20, Franjo Vodovnik 20, Štefka Lešer 20, Ani Radosavljevič 10, Albert Zuppin 10, Ela Janfjal 10, Marija Šuštaršič 10, Jože Skok 30, Štefan Dorenčec 10, Josef Medved 20, Sergej Štrukelj 30, Marija Podgrajšek 50, Miško Čokolič 20, Janez Slebič 15, Adolf Vacun 20, Marija Kukovec 10, Stanko Bračko 30, Amaliya Vera Ranzinger 10, Amaliya Penko 30, Marian Kocioan 10, Vinko Jelenko 10, Marija Kukovec (Ahus) 40, Rozalija Lipič 10, Jože Zupančič 20.

ŠVICIJA: Sfr: Alex Gergar 20, Ernesta Winkler-Sulič 10, Tine Dolenc 8, Vida Frazzeto-Kirn 18, Kristina Kušar 5, Terezija Žnidaršič 500 din.

USA: US\$: Maria Dolynka 3, Tony Tkalec 8, Anna Gruden 2, Anna Zagar 3, Frank Ivanush 50, Frank Kokal 3, Frank Mramor 3, Konrad Novak 20, Frances Glazer 5, Jennie Kriznik 4, Mary Ocvirk, Sr. 8, Antonia Udovch 9, Mary Obreza 1, Pauline Gusdon 2, Mary Zajec 10, Josephine Virant 2, Tony Mazi 9, Anthony Trennel 4, Dorothy Lamm 4, John Cech 20, Jack Tomsic 20, Mary Kobal 20, Vlasta Radišek 6, Emma Ferencak 8, Slavica Fisher 10, Zora Abelaf 4, Maria Adam 4, Edward Krasovic 2, Mary Gornik 4, Mary Tursich 4, Anton Glavac 4, Joseph Mali 2, Frank Baits 8, Mrs. Valter Topolnicki 2, Tony Fedran 8, Christine Silver 9, Anthony Rozanec 4, John Kucic 3, Andrew Vivic 4, Amalia Mozina 2, Ludmila Poznic 2, Elizabeth Fortuna 2, Mary Debevec 1, Joe Brne 3, Zdravko Hribar 5, Louis Matko 3, George Bole 3, Maria Copot 4, Maria Glavac 4, Ignac, Mary Ramovs 5, Corine Leskovar 25, Dolef Mlakar 3, Mrs. Sam Pasalich 4, Marjanca Cotugno 5, Helen Z. Madison v spomin na pok. starša Jakob in Katko Zupan(čič) 13, Mici Cukale 2, Jacob Maurin 1, Ivanka Rupar 7, Ann Stromar 4, Drago Drakulič 1, Mary Slabe 3, Frank Poznic 9, Frank, Olga Petek 2, Mary Skušek 9, Julka Kramžar 4, Tončka Simčič 10, Alex Gergar 9, Charlie, Rose Demchek 5, Marija Kern 3, Anna Peroš 10, Joe Zidar 10, Francka Antolin 9, George Kure 9, Theresa Pucko 2, Tončka Longar 2, Helen Cerar 8, Gertrude Trinka 1, Charles Debevec 1, William Zivoder 1, Jožefa Zokal 4, Franc Kalan 11, Frank Jamnick 3, Anna Judnick 4, Antonia Sokoloski 2, Jacob Kokaly 1, Alois Roposa 3, Tony Oset 1, Joseph Turk 3, Franc Grosell 6, Steve Kertel 9, John Bogataj 2, Jerry Correll 3, Julius Renner 4, Frances Roschitz 4, Frances Vider v spomin na pok. moža Freda 4, Albina Grimlich 3, Rose Krainik 4, Mary Kukar 1, Mary Kaferle 8.

VENEZUELA: Karl Perovec 10. US\$.

Prispevki so bili plačani do 31. marca 1985. Uredništvo in uprava se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

POSLOVALNICA LJUBLJANA

Gospodarska 7
tel 061-217-215-, 217-231

Počitnice '85

Nudimo vam prijetno bivanje v privatnih apartmajih s kuhinjo in privatne sobe s polnim penzionom v restavraciji v krajih:

Umag, Novi grad, Poreč, Pula, Crikvenica, Cres, Biograd na moru, Novalja, Pag, Zadar, Makarska.

Ugodne cene, polni penzion za 7 dni od 9.720 do 14.230 din

Najemnina za apartmaje za 7 dni od 24.700 din do 46.620 din

Zahtevajte programe v naši poslovalnici!

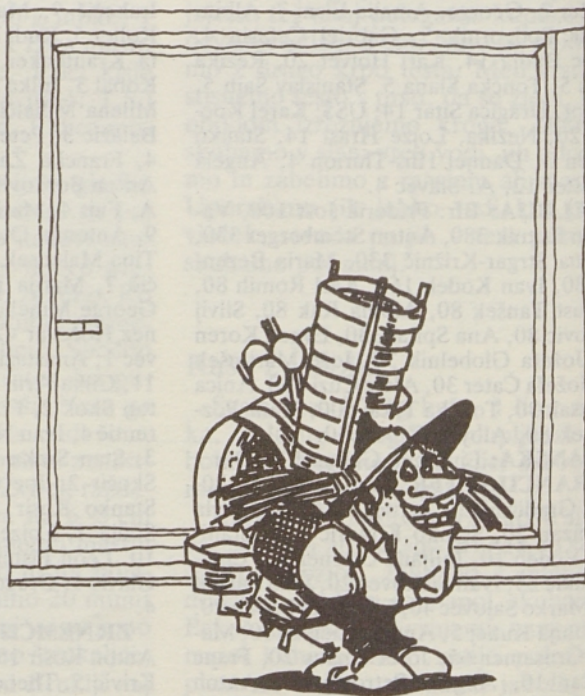
Generalturist Ljubljana, Bled, Portorož

**industrija
stavnega
pohištva**
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

MONTAŽNE HIŠE
JELOVICA

jelobor – zastekljena vezana okna
termoton – okna s termoizolacijskim steklom

polkna s fiksnimi in gibljivimi lamelami, rolo omarice
in žaluzije

notranja vrata, furnirana (hrast, mahagonij), vidni
podboji z ali brez nadsvetlobe

vhodna vrata, stranske svetlobe in garažna vrata
(zaščiteno s pigmentiranim lazurnim premazom)

stropne in stenske obloge
montažne in počitniške hiše ter druge objekte (šole,
vrtce, skladiščne prostore...)

vam nudi

 JELOVICA

lesna industrija Škofja Loka

pokličite nas (064) 61-361, 61-185
ali pa nas obiščite v maloprodajni trgovini v Škofji
Loki, Kidričeva 58!

inex adria aviopromet

LJUBLJANA, Kuzmičeva ul. 7, tel.: 061/313-366

DRAGI ROJAKI!

Začasno zaposleni v ZR Nemčiji in sorodniki doma! Potujte z rednimi tedenskimi linijami, ki so namenjene samo vam, in ki so do 60% cenejše od rednih linij.

Izkoristite del svojega bivanja v stari domovini za potovanje po Jugoslaviji. Naša letala vas bodo udobno in hitro prepeljala v Beograd, Dubrovnik, Mostar, Sarajevo, Skopje, Split in Titograd. Pišite nam, podrobnejše informacije vam bomo poslali po pošti.

Letimo iz Düsseldorfa, Frankfurta, Hamburga, Hannovra in Stuttgarta v Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje, Split in Mostar.

Prodaja kart: GRIMEX, Frankfurt, Wilhelm-Leuschner Str. 25, tel.: 257-3250 s turističnimi agencijami AIR-BUS REISEN v Düsseldorfu, Hamburgu, Hannovru in Stuttgatu

inex adria airways

